

**TROJEZIČNA
(HEBREJSKI, LADINO I SRPSKO-HRVATSKI)
PASHALNA AGADA**

PO SEFARDSKOM OBIČAJU
BOSNE, SRBIJE I DALMACIJE

PRIREDIO, TRANSLITEROVAO,
NA SRPSKO-HRVATSKI JEZIK PREVEO
I BILJEŠKAMA POPRATIO: ELIEZER PAPO

1

קִדְּשׁ

KADEŠ

"POSVEĆENJE PRAZNIKA"

Napomena:

Ako se podudare praznik i Šabat počinje se sa "[Yom ašiši]
Vayhulu ašamayim...":

[יום הששי] ויכלו השמים והארץ וכל-צבאם:
ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה.
וישבת ביום השביעי מכל-מלאכתו אשר עשה.
ויברך אלהים את-יום השביעי. ויקדש אתו. כי בו
שבת מכל-מלאכתו אשר-ברא אלהים לעשות.

["Yom ašiši:] Vayhulu ašamayim, veaarec vehol
cevaam. Vayhal Eloim, bayom aševii, melahto, ašer asa.
Vayišbot bayom aševii, mikol melahto, ašer asa. -
Vayvareh Eloim et yom aševii, vaykadeš oto. - Ki vo šavat
mikol melahto - ašer bara Eloim laasot."¹

¹ Ovaj tekst se u Judaizmu smatra toliko osnovnim da se obično i ne prevodi na druge jezike. Stoga nije preveden ni na djudeo-espanyol.

["Dan Šesti:²] I upotpuniše se nebesa i zemlja i sva vojska njihova. I upotpuni Bog, u sedmi dan, sva djela svoja, koja učini. - I počinu Bog, u dan sedmi, od svih djela svojih, koja učini. - I blagoslovi Bog dan sedmi, i posveti ga. - Jer u taj dan počinu od svih dijela svojih, koja stvori čineći.³

Našem čitaocu je prevod, ipak, neophodan, te je stoga transliteracija originalnog hebrejskog teksta popraćena prevodom na naš jezik.

² U izvornom tekstu kiduša ne pojavljuju se riječi "Dana šestoga" - koje su u stvari završetak prethodnog biblijskog stiha ("I bi veče i bi jutro dan šesti.") - i koje su dodate izvornom tekstu kiduša od strane kabalista - ne bi li se postiglo da broj riječi u blagoslovu odgovara nekom unaprijed smišljenom kabalističkom "tumačenju". Bilo kako bilo u većini današnjih agada i sidura ovaj dodatok se uzima zdravo za gotovo. - Oni, pak, koji se žele pridržavati teksta propisanog od strane hahamim preskaču ovaj "dodatak" - i počinju od "I upotpuniše se...". Dani u hebrejskoj sedmici označavaju se rednim brojevima. Tako je naprimjer Nedelja "jom rišon" (dan prvi), Ponedjeljak "jom šeni" (dan drugi. U biblijskom izvještaju o Stvaranju postoje dva odstupanja od pomenutog sistema označavanj dana. Prvo se sastoji u činjenici da prvi dan stvaranja nije nazvan danom prvim - nego mu je dato ime "jom ehad" - dan jedan. Ovo odstupanje Mudraci Izraela objašnjavaju činjenicom da je nešto "prvo" samo u odnosu na "drugo" - a pošto danu jedan nije prethodilo ništa - a nije se znalo ni šta mu slijedi - jer on predstavlja prvi korak iz haosa - nije bilo moguće odrediti ga drugačije nego kao "dan jedan". Drugo odstupanje sastoji se u činjenici da su svi dani osim dana Šestoga dati bez određenog člana "ha" (ehad = jedan, šeni = drugi, šeliši = treći - itd.) - dok je samo Šesti dan određen članom (hašiši = Šesti). Mudraci Izraela smatraju da se u spomenutom "odstupanju" krije aluzija na Šesti (dan mjeseca) Sivana - Šavuot - Praznik Davanja Tore - te da je skriveni smisao stiha da nebo i zemlja nisu bili završeni dok Izraelu nije data Tora - jer tek je davanjem Tore naš svijet dobio smisao.

³ Citat iz I knjige Mojsijeve 2:1-3.

Napomena:

Akoli, pak, Pesah padne na bilo koji drugi dan u sedmici
počinje se odavde:

(Riječi izdvojene zagradom čitaju se samo ako se poklope
praznik i Šabat.)

סְבָרֵי מֵרֵנָן:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹדָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
בוֹרֵא פְרֵי הַגֶּפֶן:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹדָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר
בָּנוּ מִכָּל-עַם. וְרוֹמַמְנוּ מִכָּל-לְשׁוֹן. וְקִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
- וְתַתֵּן-לָנוּ יְיָ הוֹדָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה (שְׁבִתוֹת לְמִנוּחָה
ו) מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה. חֲגִים וְזִמְנִים לְשִׂשׁוֹן אֶת-יוֹם
(הַשְּׁבִת הַזֶּה וְאֶת-יוֹם) חֵג הַמִּצּוֹת הַזֶּה. זְמַן
חֵרוּתֵנוּ. (בְּאַהֲבָה) מְקַרָּא קִדְּשׁ זִכָּר לִיצִיאַת מִצְרַיִם
- כִּי בָנוּ בְּחֵרָת. וְאוֹתָנוּ קִדְּשָׁת מִכָּל-הָעַמִּים.
(וְשִׁבֹת) וּמוֹעֲדֵי קִדְּשׁךָ (בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹ) בְּשִׂמְחָה
וּבְשִׂשׁוֹן הַנְּחִלְתָּנוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹדָה מְקַדְּשׁ (לשבת
הַשְּׁבִת ו) יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמִנִּים:

SAVRI MARANAN !

Baruh Ata, Adonay, Eloenu, Meleh aolam,
bore feri agefen.

Baruh Ata, Adonay, Eloenu, Meleh aolam, ašer bahar banu mikol am, veromemanu mikol lašon, vekidešanu bemicvotav. Vatiten lanu, Adonay Eloenu, beaava (šabatot limnuha u) moadim lesimha, hagim uzmanim lesason, (et yom Šabat aze ve) et yom hag amacot aze, veet Yom Tov Mikra Kodeš aze, zeman herutenu, (beaava) Mikra Kodeš, zeher liciyat Micrayim. - Ki vanu vaharta, veotanu kidašta, mikol aamim - (ušabatot u) moade kodšeha (beaava uvracon) besimha uvsason inhaltanu. **B**aruh Ata, Adonay, mekadeš (aŠabat ve) Yisrael veazemanim.⁴

NEKA MI PRISUTNA GOSPODA DOZVOLE!

Blagosloven Ti, Gospode, Bože naš, Kralju svijeta,
koji tvoriš plod vinove loze.

Blagosloven Ti, Gospode, Bože naš, Kralju svijeta, koji si nas izabrao između svih naroda, uzvisio nas između svih jezika, i posvetio nas svojim zapovjedima. U ljubavi svojoj, Gospode Bože naš, dao si nam (Subote za počinak) praznike da se

⁴ Vidi napomenu br. 1.

veselimo, dane hodočašća I posvećena vremena da se radujemo; (dan Subote i) dan prijesnih hljebova, ovaj Praznik Saziva, Praznik Slobode, spomen-dan izlaska iz Misira. - Jer si nas izabrao između naroda, i posvetio nas, davši nam u naslijeđe (Subote) i praznike Tvoje svete (u ljubavi po volji Tvojoi) u radosti i veselju. **B**lagosloven Ti, Gospode, koji posvećuješ (Subotu i) Izrael i vremena.

Napomena:

Ako, pak, praznik pada na završetak Šabata govori se "avdala" prije blagoslova " šeheyanu":

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
בוֹרֵא מְאוּרֵי הָאֵשׁ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמְבַדֵּיל בֵּין
קֹדֶשׁ לְחַל בֵּין אֹר לְחֹשֶׁךְ. בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים. בֵּין
יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה: בֵּין קֹדֶשׁת שַׁבַּת
לְקֹדֶשׁת יוֹם טוֹב הַבְּדִלָּת. וְאֵת יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִשֵּׁשֶׁת
יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה קֹדֶשׁת: הַבְּדִלָּת וְקֹדֶשׁת אֶת-עַמְּךָ
יִשְׂרָאֵל בְּקֹדֶשׁתְךָ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַמְבַדֵּיל בֵּין
קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ:

(nad svijećom:)

Baruh Ata, Adonay, Eloenu, Meleh aolam,
bore meore aeš.

(nad vinom:)

Baruh Ata, Adonay, Eloenu, Meleh aolam, amavdil ben kodeš lehol, uven or lehošeh, uven Yisrael laamim, uven yom aševii lešešet yeme amaase. Ben kedušat Šabat likdušat Yom Tov ivdalta, veet yom aševii mišešet yeme amaase ikdašta veivdalta. Veikdašta et ameha Yisrael, bikdušateha.

Baruh Ata, Adonay, amavdil ben kodeš lehol.⁵

(nad svijećom:)

Blagosloven Ti, Gospode, Bože naš Kralju svijeta, koji tvoriš svjetlost vatre.

(nad vinom:)

Blagosloven Ti, Gospode, Bože naš, Kralju svijeta, koji si učinio da se razlikuje: sveto od nesvetog, svjetlost od mraka, Izrael od naroda i dan sedmi od šest radnih dana. Učinio si razliku između svetosti Subote i svetosti praznika. Dan sedmi si posvetio i učinio različitim od šest radnih dana. Posvetio si, svetošću Svojom, narod Svoj Izraela.

Blagosloven Ti, Gospode, koji dijeliš sveto od nesvetog.

Bez obzira na dan u sedmici nastavlja se ovdje:

⁵ Vidi napomenu br. 1.

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
שֶׁהַחַיִּינוּ וְקִיְמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְן הַזֶּה:

Baruh Ata, Adonay, Eloenu, Meleh aolam, šeeheyanu
vekiyemanu - veigiyanu lazeman aze.

Blagosloven Ti, Gospode, Bože naš, Kralju svijeta, koji
si nas poživio i uzdržao, i koji si nas sačuvao do ovog
vremena.

Napomena:

Tek nakon blagoslova "šeeheyanu" ispija se prvi pehar.
Dozvoljeno je piti vino i između obaveznog prvog i drugog, te
drugog i trećeg - ali ne i između trećeg i četvrtog.

U slučaju da je neko siguran da neće piti vino između obaveznih
pehara, a u toku ispijanja jednog od obaveznih pehara popio je
reviit (oko 1.4 dl) ili više vina u jedan mah - trebao bi nakon tog
pehara izgovoriti "beraha meen šaloš".

Ukoliko je neko popio većinu pehara koji sadrži reviit (oko 1.4
dl), ali ne i reviit, ili ima na umu uživati vino i između obaveznih
pehara - on je oslobođen blagoslova "meen šaloš".

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם עַל הַגִּפּוֹן
וְעַל פְּרֵי הַגִּפּוֹן. וְעַל תְּנוּבַת הַשְּׂדֵה. וְעַל אֶרֶץ
חֲמֵדָה טוֹבָה וְרַחֲבָה שְׂרָצִית וְהִנְחַלְתָּ לְאַבוֹתֵינוּ:
רַחֵם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ. וְעַל יְרוּשָׁלַיִם

עִרְךָ. וְעַל צִיּוֹן מְשָׁכַן כְּבוֹדְךָ. וְהֶעֱלָנוּ לְתוֹכָהּ.
וְשִׂמְחָנוּ בְּבִנְיָנָהּ. וְשִׂמְחָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ

בשבת: בְּיוֹם הַמְנוּחַ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה

בְּיוֹם טוֹב מְקַרָּא קֹדֶשׁ הַזֶּה. בְּיוֹם חַג הַמִּצּוֹת הַזֶּה.
וּנְבָרְכְךָ עָלֶיךָ בְּקִדּוּשָׁהּ וּבִטְהָרָה - כִּי אֵל טוֹב
וּמְטִיב אֶתְּךָ
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה עַל הָאָרֶץ וְעַל פְּרוֹתֶיהָ:

Baruh Ata, Adonay, Eloenu, Meleh aolam, al agefen
veal peri agefen, veal Erec hemda tova urhava šeracita
veinhalta laavotenu. Rahem, Adonay, Eloenu, al Yisrael
ameha, veal Yerušalaim Ireha, veal Ciyon miškan
kevodeha - veaalenu letoha vesamehenu bevinjana -
vesamehenu Adonay Eloenu,

AKO PRAZNIK PADNE NA ŠABAT DODAJE SE:
beyom amanoah aševii aze,

beYom Tov Mikra Kodeš aze, beyom Hag amacot aze.
Unvareheha alea bikduša uvtaora. - Ki El Tov umetiv Ata.
Baruh Ata, Adonay, al aarec veal perotea.

Blagosloven **T**i, Gospode, Bože naš, Kralju svijeta, na lozi i
na plodu loze, na zemlji krasnoj, dobroj i prostranoj, koju si
volio i koju si podario ocima našim. Smiluj se, Gospode, Bože
naš, na Izrael, narod svoj, na Jerusalim Grad svoj, na Cion presto
slave Tvoje - i uspi nas u nj, i obraduj nas izgradnjom
njegovom. - i Obraduj nas Gospode, Bože naš,

AKO PRAZNIK PADNE NA ŠABAT DODAJE SE:
u ovaj dan odmora (dan) sedmi,

i na ovaj Praznik Saziva Svetoga, Dan prijesnih hljebova. I
blagosiljaćemo te zbog nje u svetosti i čistoti. - Jer Bog dobar i
dobrostitiv jesi Ti.
Blagosloven Ti, Gospode, na zemlji i na plodovima njenim.

2

וְרֵחָץ

U R H A C

"KEARA" (posuda sa obrednim jelima) SE POSTAVLJA ISPRED DOMAĆINA. SVI IZGOVARAJU BERAHA ZA PRANJE RUKU (danas se uvrežio običaj da se na ovom mjestu ruke peru bez blagoslova - što je u suprotnosti sa talmudskim instrukcijama) - TE, POTOM, PERU RUKU.

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו. וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת יָדַיִם:

Baruh Ata, Adonay, Eloenu, Meleh aolam, ašer kidešanu
bemicvotav vecivanu al netilat yadayim.

Blagosloven Ti, Gospode, Bože naš, Kralju svijeta, koji si
nas posvetio Tvojim zapovjedima, i zapovjedio nam pranje
ruku.⁶

⁶ Obično, obrok u jevrejskoj kući počinje izgovaranjem blagoslova za pranje ruku, iza koga se prelazi na uživanje hljeba. Na Seder-večeri redosljed je drugačiji nego obično. Budući da se biblijski stih kojim je naloženo kazivanje o Izlasku iz Egipta može shvatiti kao da podrazumijeva odgovaranje na upit, a ne samoinicijativni govor - kao što je rečeno: "Veigadta levinha bayom au - baavur ze asa Adonay li becet miMicrayim" ("I reći ćeš sinu svome u onaj dan zbog ovog mi učini Gospod pri izlasku mome iz Misira" - Šemot, II Knjiga Mojsijeva 13:8) propisali su Mudraci Izraela u Mišni (Pesahim 10:4) : "Vehan aben šoel aviv, veim en daat baven aviv melamedo: Ma nišana alayla aze..." ("Ovdje treba sin da pita oca, a ako sin nije dovoljno inteligentan - onda otac treba da ga poduči: Po čemu se razlikuje...), a u Talmudu su dodatno pojašnjili prethodno pravilo

3

כַּרְפָּס

KARPAS

UZIMA SE KEZAYIT CELERA (KOLIČINA KOJA ZAPREMINSKI ODGOVARA JEDNOJ MASLINI), UMAČE U HAROSET ILI U SIRĆE - I PRIJE NEGO SE POJEDE IZGOVARA SE SLJEDEĆI BLAGOSLOV⁷:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
בוֹרֵא פְרִי הָאֲדָמָה:

rekavši: "Banav šoalim oto, veim lo - išto šoelet, veim lav - u šoel et acmo." ("Pitaju ga sinovi, a ako ne - onda ga pita žena, a ako ne - onda pita sam sebe."). Da bi se sinovi potakli da postave pitanja bez kojih otac ne može odpočeti sa kazivanjem Agade uveli su Hahamim običaj da se pashalna večera započinje na neuobičajen način. - Peru se ruke, nakon čega se jede "karpas" - i, taman kada djeca pomisle da se počinje sa objedom - jer otac je uzeo u ruke macot - on, nakon što je prelomio srednju maca i izrecitovao "A lahma anya", daje da se "keara" (posuda sa obrednim jelima) skloni sa stola - kao da je završeno sa objedom - što, naravno, navodi djecu da pitaju "šta se dešava večeras" - odnosno "ma ništana alayla aze... " ("Po čemu se razlikuje ova noć... ").

⁷ Vidi napomenu br. 1.

Baruh Ata, Adonay, Eloenu, Meleh aolam,
bore feri aadama.

Blagoslovljen Ti, Gospode, Bože naš, Kralju svijeta
koji tvoriš plod zemlje.

Napomena:

Dozvoljeno je "mezetiti" između obaveznih pehara - kao i prije ritualnog objeda koji se sastoji od maca i maror. Smiju se, na primjer, jesti masline, jaja, meso, različite salate i slično - ali ne i maces. Ako neko izgovarajući blagoslov za "karpas" ima na umu nastaviti uživati "plodove zemlje" (povrće) nakon uživanja obaveznog "kezayit"-a "karpas"-a oslobođen je ponovnog izgovaranja blagoslova "feri aadama".

Ako je neko siguran da neće nakon propisane količine "karpas"-a uživati bilo koje druge plodove zemlje prije blagoslova nad hljebom - trebao bi blagosloviti nakon "karpas"-a blagoslov "bore nefašot rabot".

Onaj ko nije imao na umu jesti druge "plodove zemlje" u toku izgovaranja blagoslova nad "karpas"-om - a, kasnije se predomisli i posegne za nekom vrstom povrća dužan je ponovno blagosloviti "bore feri aadama".

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא נִפְשוֹת
רְבוֹת: עַל כָּל מַה שֶּׁבָרָא חַי הָעוֹלָמִים:

Baruh Ata, Adonay, Eloenu, Meleh aolam, bore nefašot
rabot. Al kol ma šebarā He aolamim.

Blagosloven Ti, Gospode, Bože naš, Kralju svijeta, koji si
stvorio duše mnoge. (I) Za sve što je stvorio onaj koji dovjeka
živi.

4

יְהִי

YAHAC

"YAHAC" NIJE OBAVEZNI DIO SEDERA. NE RADI SE O PRAVILU USPOSTAVLJENOM OD STRANE HAHAMIM - NEGO, O NARODNOM OBIČAJU - PO KOME, NAKON UŽIVANJA "KARPASA" DOMAĆIN TREBA DA UZME TRI MACOT, PREPOLOVI SREDNJU, OSTAVLJAJUĆI JEDNU POLOVINU IZMEĐU DVIJE ČITAVE MACOT - A DRUGU POLOVINU TREBA DA DA NEKOME OD PRISUTNIH KO JE, ONDA, POKRIVA I ČUVA ZA "AFIKOMAN".

OBIČAJ JE DA DJECA "UKRADU" AFIKOMAN I KASNIJE GA PRODAJU OCU KOJI, TOBOŽE, NE MOŽE ZAVRŠITI OBREDNU VEČERU BEZ AFIKOMANA. NA OVAJ NAČIN ODRŽAVA SE DJEČIJA PAŽNJA DO KRAJA SEDERA. - JER "NAJVAŽNIJI" DIO (PRODAJA AFIKOMANA) JE TEK NA KRAJU SEDERA.

5

מַגִּיד

MAGID

TALMUDSKI JE OBIČAJ DA SE ODMAH NAKON UŽIVANJA KARPAS-a ODNESE "KEARA" KOJA JE STAJALA ISPRED DOMAĆINA. DANAS, VEĆINA OBIČAVA OSTAVITI "KEARA" NA STOLU U TOKU ČITANJA STROFE "A LAHMA ANYA" KAKO BI DOMAĆIN MOGAO POKAZATI NA TANJIR SA MACOT. PRIJE NEGO SE KAŽE "A LAHMA ANYA" SVI NAPUNE DRUGI PEHAR - I DOMAĆIN, DRŽEĆI PEHAR U RUCI KAŽE:

בְּהִילּוֹ יֵצְאוּ מִמְצָרִים:

לְחֵמָא עֲנִיא דִּי אֲכָלוּ
 אֲבֵהֶתְנָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם.
 כָּל דְּכַפִּין יִיתִי וַיִּכּוֹל. כָּל
 דְּצָרִיךְ יִיתִי וַיִּפְסַח.⁸ הַשְּׁתָא

הא

⁸ Izgleda da je naš tekst na ovom mjestu nepotpun. U Rambamovom tekstu Agade, kao i u jemenskim agadot, tekst sadrži jednu riječ više - I glasi: וְכָל דְּצָרִיךְ לִפְטַח יִיתִי וַיִּפְסַח - ili u prevodu ko god osjeća potrebu za svetkovanjem Pesaha neka dođe I neka svetkuje. Ovo je ujedno I jako dobar primjer da je očuvanje teksta u potpunost, bez dodataka I bez ispuštanja, daleko važnije od sposobnosti za verbalne akrobacije I sholastičke špekulacije. Dok su se u Zapadnoj Evropi lomila pera na temu ispravnog objašnjenja neispravnog teksta - dotle u Jemenu za ovaj redak postoji samo jedno objašnjenje. - Prema Ribbi Isaku ben Avramu Wani ovaj stih se odnosi na eventualne gerim (konvertite) koje je i sama Tora pomenula u kontekstu pashalne žrtve rekavši: "Ako bi kod tebe sjedio tuđin i htio bi svetkovati Pashu Gospodnju - neka se obrežu svi muškarci doma njegovog - pa onda neka pristupi da je svetkuje, I neka bude kao rođen u zemlji, a niko obrezan da je ne jede." (Šemot - Druga Knjiga Mojsijeva 12:48, vidi

הָכָא - לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל. הַשְּׁתָּא
 עֲבָדֵי - לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל בְּנֵי חוֹרִין:

Bibilu yacanu miMicrayim:

A lahma⁹ anya di ahalu avatana beara deMicrayim. Kol dihvini yete veyehol. Kol dicrih yete veyifsah. Ašata aha. - Lešana abaa beara de Yisrael. Ašata aha avde. - Lešana abaa beara de Yisrael bene horin.¹⁰

također stih 43) - Naime, poznato je su tri preduslova (osim prihvatanja zapovjedi) da bi neko postao Jevrej - mila (obrezivanje), tevila (obredno kupanje) i korban (žrtva). Ribi Isak smatra da se riječ pesah u ovom tekstu ne odnosi isključivo na pashalnu žrtvu - nego upravo na žrtvu koju prinosi ger koji dolazi da se pridruži jevrejskom narodu. Možda se poziv "ko god osjeća potrebu za svetkovanjem Pesaha" može razumijeti kao da obuhvata i one među bogobožnim ne-Jevrejima koji se nisu odlučili prihvatiti sve micvot. Danas, pošto pashalna večera više ne sadrži meso pashalne žrtve (uživanje koga je ne-Jevreju zabranjeno) može i bogobožni ne-Jevrej učestvovati u sederu.

⁹ Svojevremeno tekst Agade je glasio: "A kelahma anya" - "Ovo je kao hljeb bjede...", ali nakon gubitka nacionalne slobode prilagođen je tekst agade novoj stvarnosti - te on sada, tako, glasi: "A lahma anya" - "Ovo je hljeb bjede" - jer budući da ga jedemo u izgnanstvu on više nije samo simbol muke otačke, nego i naše sadašnje.

¹⁰ Iako je čitava agada napisana na čistom hebrejskom jeziku (tzv. Ivrit šel a-Mišna - Hebrejski Mišne) upravo je ovaj prvi i uvodni pasus sastavljen na aramejskom. Prema Don Isaku Abravanelu ova lingvistička digresija prouzrokovana je činjenicom da je neophodan preduslov gostoprimstva iskrenost poziva. - Naime, budući da je u Izraelu onog vremena govorni jezik bio aramejski, a da prvi pasus Agade ne predstavlja ni⇔ta drugo nego poziv svima koji su gladni I svima osjećaju potrebu za svetkovanjem Pashe da dođu I učestuju u obredu, logično je da taj poziv (ukoliko je uistinu iskren) bude upućen na jeziku koji potencijalni gosti razumiju. Činjenicu da su

En presa salimos de Ayifto:

Este el pan de la afresion ke kumieron nuestros padres en tierra de Ayifto. Todo el ke tiene ambre venga i koma. Todo el ke tiene deminister venga i paskve. Este anyo aki. - A el anyo el vinyen en tierra de Yisrael. Este anyo aki siervos. - A el anyo el vinyen en tierra de Yisrael ijos foros.

U pometnji izadosmo iz Egipta:¹¹

Ovo je hljeb bijede¹² kog su jeli očevi naši u zemlji misirskoj. Ko god je gladan neka dođe i neka jede. Ko god osjeća potrebu

riječi "lešana abaa" u predzadnjem I zadnjem stihu ovog pasusa, kao I dvije posljednje riječi "bene horin (slobodni - doslovno sinovi slobode) ipak na hebrejskom - a ne na aramejskom, kao ostatak pasusa, Abravanel objašnjava kao posljedicu straha od nejevrejskih vlasti u Vavilonu koje su ovako pretencioznu terminologiju mogli protumačiti kao organizovanje ustanka. - Da bi se takav "nesporazum" i sve njegove posljedice izbjegli propisali su Hahamim da se za "sporne" termine upotrebe hebraizmi - što nepripadnicima Zajednice onemogućava razumijevanje - a samim tim i misinterpretaciju teksta. Meni lično, čini se daleko prihvatljivijom tvrdnja da su hahamim propisali da se ovaj redak kaže na hebrejskom zato što su smatrali kontradikcijom formulisanje tako važnog principa Tore Izraela (kao što je povratak u Zemlju Izraela) na nekom drugom jeziku - a ne na jeziku Tore Izraela i Zemlje Izraela.

¹¹ Pripovjedanje o Izlasku započinje se rečenicom koja treba da da atmosferu cijelom sederu. U savremenim standardnim izdanjima Agade, iz nepoznatih razloga, ova uvodna rečenica se obično preskače. Kako se ona pojavljuje u Rambamovom tekstu Agade donešena je i ovde. Privatna je stvar svakog magida (čitač Agade na sederu) je da odluči da li će pomenutu rečenicu preskočiti - ili kazati.

¹² Ako, već, Tora vezuje macot za Geula (Oslobođenje) zašto ih onda Agada naziva hljebom bijede? Don Yishak Abravanel odgovorio je na ovo pitanje tvrdnjom da se iskaz odnosi na fizičko stanje macot, koje, budući beskvasne, izgledaju bijedno u poređenju sa kvasnim hljebom. Međutim, kako nastavak rečenice glasi "kog su jeli očevi naši u zemlji misirskoj" što pretpostavlja stalnu trajnu radnju, ne može se reći da se iskaz odnosi samo na simboliku koju

(za svetkovanjem Pesaha) neka dođe i svetkuje Pesah. Ove godine ovdje, a sljedeće godine u zemlji Izraela. Ove godine ovdje robovi, a sljedeće godine u zemlji Izraela slobodni.¹³

Napomena:

Oni koji nisu sklonili "keara" ispred domaćina prije izgovaranja odjeljka "A lahma anya" sklanjaju sada - a sve u cilju podsticanja dječije ljubopitljivosti. - Ne bi li djeca pitala zašto je hrana sklonjena, a nije se večeralo - itd..

Četiri pitanja iz odjeljka "ma ništana" postavlja obično sin (ili kći). Ako nema djece - onda pitanja postavlja žena. Ako nema žena - onda pitanja postavlja neko od prisutnih muškaraca, a ako čovjek sjedi sam za seder stolom onda pita sam sebe:

מָה נִשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל הַלַּיְלוֹת?
 שֶׁבֶכֶל הַלַּיְלוֹת אֵין אָנוּ מְטַבִּילִין אֶפִּילוּ פְּעַם אַחַת.
 הַלַּיְלָה הַזֶּה שְׁתֵּי פְּעָמִים: שֶׁבֶכֶל הַלַּיְלוֹת אָנוּ
 אוֹכְלִין חֶמֶץ וּמֶצֶה. הַלַּיְלָה הַזֶּה כָּלוּ מֶצֶה: שֶׁבֶכֶל

beskvasnom hljebu daje Tora (macot = geula, brzo Otkupljenje). Stoga, tvrdi Don Isak Abravanel, macot simboliziraju, istovremeno, i hljeb koji su jeli očevi naši svo vrijeme ropskog rada (a ne samo u noći Prolaska). Da bi tijesto uskislilo potrebno je dvadesetak minuta. Faraon nije bio spreman da dozvoli jevrejskim robovima toliko odsustvo od rada. Stoga je naredio da peku tijesto prije nego što uskisne. Božanska mudrost našla je za shodno da upravo ovaj simbol ropstva i podređenosti pretvori u neprolazni simbol jevrejske slobode. Dodatno objašnjenje naziva "hljeb bijede" zasniva se na propisu da se prije početka kazivana Agade srednja maca prepolovi na dva dijela, od kojih se jedan zamota (za kasnije) - baš kao što je uobičajeno u domovima siromaha.

¹³ U modernoj državi Izrael još uvijek se izgovara ova rečenica, jer sama činjenica da većina Jevreja još uvijek preferira ostati u Galut-u utiče na kvalitet slobode u Izraelu.

הַלַּיְלוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שָׂאֵר יְרֻקוֹת הַלַּיְלָה הַזֶּה
 מְרֹר: שֶׁבְּכֹל הַלַּיְלוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבֵין וּבֵין
 מְסַבִּין. הַלַּיְלָה הַזֶּה כָּלָנוּ מְסַבִּין:

Ma ništana alayla aze mikol alelot: šebehol alelot en anu metavelin afilu paam ahat - vealayla aze šete peamim; šebehol alelot anu ohelin hamec o maca - vealayla aze kulo maca; šebehol alelot anu ohelim šear yerakot - vealayla aze maror; šebehol alelot anu ohelin vešotin ben yoševin uven mesuvin - vealayla aze kulanu mesuvin?

Kvanto fue dimudada la noche la esta mas ke todas las noches: ke en todas las noches non mos entenyentes afilu vez una - i la noche la esta dos vezes; ke en todas las noches mos komientes livdos o sensenya - i la noche laa esta todo el sensenya; ke en todas las noches mos komientes restos de verduras - i la noche la esta lichuga; ke en todas las noches mos komientes i bivientes tanto asentados i tanto ariskuvdados - i la noche la esta todos mos ariskuvdados?

Po čemu je različita ova noć od svih ostalih noći: pa da svake noći ne umačemo nijedanput, a ove noći dvaput; da svake noći jedemo i kvasno i beskvasno, a ove noći samo beskvasno; da svake noći jedemo razne vrste zeleni, a ove noći samo gorke trave; da svake noći jedemo ili sjedeći ili naslonjeni, a ove noći svi samo naslonjeni¹⁴?

¹⁴ Prema Abravanelu ova četiri pitanja dotiču se dvostrukih utisaka što ih u posmatraču stvara ceremonijal seder večere: "Onaj koji pita, zapravo, vidi da u ovoj noći činimo (istovremeno) stvari koje pokazuju da smo slobodni, potomci kraljeva - kneževi i članovi zemaljskog savjeta - kao i druge stvari koje pokazuju upravo suprotno - naše ropstvo, poniženost, sramotu i podređenost. - Jer, gle, "svake druge noći mi nismo obavezni da umačemo ni jedanput" - "a ove noći obavezni smo dva puta" - odnosno svake druge noći mi ne

Napomena:

Kiduš i postavljanje pitanja "po čemu se razlikuje ova noć od ostalih noći" (pri čemu nije neophodno da se postave upravo navedena četiri pitanja, i upravo navedenim redom - nego je sasvim dovoljno da djece, ili neko od prisutnih, postavi par pitanja o "prirodi pashalne noći" - što će "omogućiti" domaćinu da "krene" u "kazivanje o Izlasku"), kao i pasusi:

"Raban Gamliel omer..." ("Raban Gamliel govoraše...")

"Pesah šeayū..." ("Ovo je uspomena na pashalnu žrtvu..."),

"Maca zu..." ("Zašto se jede ova maca..."),

uobičajamo umakati (salatu u sos) ni jedanput - a ove noći dva puta - i ovo ukazuje na da smo slobodni, i da smo aristokrati - uzvišeni u narodu - jer jedemo salate koje se umaču što pristoji aristokratima koji jedu delikatese. - S druge strane, (onaj koji pita) vidi i suštu suprotnost - savke druge noći mi jedemo kvasno i beskvasno - svako prema svojoj želji i bez obaveze - a ove noći obavezni smo jesti samo beskvasno - i ovo, bez svake sumnje, ukazuje na ropstvo - jer maca je hljeb bijede i jelo robova kao što sam spomenuo. Slično tome, "drugih noći mi jedemo različite vrste zeleni" - skuvane ili s hljebom - "a ove noći sam maror" - što znači sam maror onakav kakav je - neskuvan i bez hljeba. - I ovo je, također, simbol ropstva i bijede. Potom, opet činimo nešto što se suproti sa pomenutim stvarima - "svake noći jedemo ili sjedeći ili zavaljeni" - "a ove noći samo zavaljeni" - što ukazuje na našu slobodu - jer od malog do velikog jedemo zavaljeni i u časti velikoj. Prema tome imaju u ovoj noći dvije stvari koje ukazuju na ropstvo - maca i maror - i dvije druge stvari koje ukazuju na slobodu - umakanje i "eseba" (v. predgovor). Čudno je što u toku jedne noći činimo stvari koje navode na oprečne zaključke. - I, budući da su, da bi svjedočanstvo bilo validno, potrebna (najmanje) dva svjedoka donosi (Agada) dvije stvari koje potvrđuju ropstvo - i dvije koje potvrđuju slobodu - te stoga nije bilo potrebe da u ovom pasusu budu spomenute i (druge stvari koje su tipične samo za ovu noć - i koje je čine različitom od drugih noći - kao što su:) pashalna žrtva - jer ona ne potvrđuje ni slobodu ni ropstvo, četiri čaše vina - jer čak i robovi i usuznjenici nekad dobiju mogućnost da izobilno uživaju u vinu - što ih samo, ni u kom slučaju, ne čini slobodnim ili robovima.

"Maror ze (ili Merorim elu)..." ("Zašto sede ovaj maror..."), "Behol dor vador..." ("U svakom pokoljenju i pokoljenju..."), kao i "Lefihah" ("Stoga"), Alel i berahot (blagoslovi - uključujući i Birkat amazon - blagoslov nakon jela) predstavljaju obavezni dio Agade propisan od strane Tanaim (mudraci iz vremena Mišne).

Što se pak "srednjeg" dijela Agade tiče - ne postoji obaveza da se recituju upravo pomenuti tekstovi. Naime, Tora je obavezala svakog Jevrejina da u noći Pashe priča o Izlasku iz Egipta. Hahamim (Mudraci) su, u skladu sa ovlaštenjem koje im je dala Tora, odredili da se pomenuta zapovjed ima vršiti na sljedeći način:

"Mathil bignut - umsayem beševah, vedoreš meArami oved avi - ad šeyigmor kol perasha kula."

"(Domaćin) Počinje (kazivanje o Izlasku) govoreći ružno (o Izraelu) - a završava slavljenjem (Izraela), objašnjavajući (biblijski odjeljak zapisan u Devarim - V Knjiga Mojsijeva 26 glava) - i to od (drugog dijela stiha 5 koji počinje riječima:) Aramejac htjede pogubiti oca mojega - pa sve dok ne završi cijelu perasha."

Važno je napomenuti da riječ "perasha" nema kod hahme Erec Yisrael (izraelskih mudraca), specijalno ne u doba Mišne, značenje koje se kasnije odomaćilo u Vavilonu - subotnje čitanje iz Tore (za šta se u Izraelu koristila riječ "sidra") - nego, radije, označava tematsku cjelinu. - Tako se, na primjer, midrašim napisani u Erec Yisrael dijele na perashiyot (tematske cjeline) koje obično ne obuhvataju više od 4-5 stihova.

Prema tome, sudeći po tome šta se u midraše Erec Yisrael smatra za "perasha veArami oved avi" - postoji obaveza da svaki pojedinac u toku pashalne noći objasni odjeljak koji počinje riječima "veArami oved avi" ("Aramejac htjede...") u petom

stihu do riječi "ašer natata li Adonaj" ("koju mi dade Gospode") u prvoj polovini desetog stiha 26. glave V Knjige Mojsijeve.

Agada ne predstavlja ništa drugo nego "zbirku rješениh zadataka" za one koji se sami osjećaju nesposobni da ispune od mudraca im naloženi zadatak. Onaj, pak, ko se osjeća sposobnim sam tumačiti pomenute stihove može, bez problema, preskočiti središnji dio Agade (osim navedenih obaveznih pasusa). Navodeći tekst Agade u svom sveobuhvatnom kodeksu jevrejskog prava Ribī Moše ben Maymon (Rambam) nijednom jedinom riječju ne tvrdi da je navedeni tekst obavezan - nego, dapače, naglašava: "Nusah aAgada šenaagu Bet Yisrael bazman agalut kah i:" ("Ovo je tekst Agade koji se uobičajio u Domu Izraelovom u toku Rasejanja:")

Važno je primjetiti se u spomenutom tekstu koji se uobičajio u Dijaspori uopšte ne spominju (a kamoli objašnjavaju) stih 9. i prva polovina 10. - jer isti govore o dolasku u Zemlju meda i mlijeka, te Jevreji Dijaspore nisu smatrali za shodno da govore o ovim stihovima u svojoj situaciji. No, sviđalo se to Jevrejima Dijaspore ili ne - obaveza je da se objasne i pomenuti stihovi.

בְּדִים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם. וַיּוֹצִיאֵנוּ יְהוָה
 אֱלֹהֵינוּ מִשָּׁם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזִרְעַ נְטוּיָה: וְאֵלּוּ
 לֹא הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ
 מִמִּצְרַיִם - הָרִי אָנוּ וּבְנֵינוּ וּבְנֵי בְנֵינוּ
 מִשְׁעַבְדִּים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם: וְאִפִּילוּ כָּלָנוּ
 חֲכָמִים. כָּלָנוּ נְבוֹנִים. כָּלָנוּ יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה.

מְצוּחָה עֲלֵינוּ לְסַפֵּר בְּיַצִּיאת מִצְרַיִם - וְכָל הַמְרֻבָּה
לְסַפֵּר בְּיַצִּיאת מִצְרַיִם הָרִי זֶה מְשֻׁבָּח:

Avadim ayinu leFaro beMicrayim. Vaocienu Adonay, Eloenu, mišam, beyad hazaka uvizroa netuya. Veilu lo oci Akodoš, Baruh U, et avotenu miMicrayim, adayin, anu, uvanenu uvne vanenu, meshuabadim ayinu leFaro beMicrayim. Vaafilu kulanu hahamim, kulanu nevonim, kulanu yodeim et aTora, micva alenu lesaper biciyat Micrayim. Vehol amarbe lesaper biciyat Micrayim are ze mešubah.

Siervos eramos a Faro en Ayifto, i sako mos Adonay, nuestro Dyo, de ayi, kon poder fuerte i kon braso tendido. I si no skapa Santo, Bindicho El, a nuestros padres de Ayifto, ayinda mos, i nuestros ijos, i ijos de nuestros ijos, sochifitos eramos a Faro en Ayifto. I aun ke todos mos savyos, todos mos entendidos i todos mos savientes de la Ley, enkomendansa sovre mos por rekontar la salidura de Ayifto. I todo el ke munchigva por rekontar en salidura de Ayifto de sierto este alavado.

Robovi¹⁵ bjesmo Faraonu u Misiru. I izbavi nas, otud, Gospod, Bog naš, rukom krepkom i mišicom podignutom. A da nije izbavio otaca naših Sveti, Blagosloven On, iz Misira, još bi mi, i sinovi naši, i sinovi sinova naših bili podređeni Faraonu misirskom. I sve i da smo svi mudri, i da smo svi razumni, i da

¹⁵ Ovaj pasus predstavlja odgovor na pitanja iz "Ma nišatana". Ako se složimo sa Abravanelovim razumijevanjem teksta po kome osnovno pitanje ustvari glasi: Po čemu se razlikuje ova noć od svih noći - pa u njoj činimo stvari koje svjedoče o nama da smo robovi i stvari koje svjedoče da smo slobodni. - onda pasus "Avadim ayinu" predstavlja opsežan odgovor: Zato što smo na početku ove noći bili robovi, a na kraju slobodni.

smo svi znalci Tore, još uvijek bi bila na nama zapovijed da pričamo (stalno) o izlasku iz Misira. I ko bi više Izlasku iz Misira pričao - to bi više pohvale dostojan bio.

מַעֲשֵׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן
 עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֶקִיבָא וְרַבִּי טַרְפוֹן שֶׁהָיוּ מְסַבִּין בְּבֵנֵי-
 בְּרַק. וְהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כָּל אוֹתוֹ
 הַלַּיְלָה - עַד שֶׁבָּאוּ תַלְמִידֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם
 רַבּוֹתֵינוּ הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית:

Maase beRibi Eliezer, veRibi Yeošua, veRibi Eleazar ben Azarya, veRibi Akiva veRibi Tarfon: šeayu mesubin biVne Berak, veayu mesaperim biciyat Micrayim, kol oto alayla - ad šebau talmideem, veameru laem: "Rabotenu! Igia zeman keriat 'Šema šel Šaharit'."

Akontesyo en Ribi Eliezer, i Ribi Yeoshua, i Ribi Eleazar ben Azarya, i Ribi Akiva i Ribi Tarfon ke eran ariskuvdados en Bene Berak i eran rekontantes en salidura de Ayifto, toda akeya noche - asta ke vinyeron sus talmidim i disheron a eyos: "Muestros sinyores hamim! Ayego tiempo de meldadura de 'Shema de la manyana'."

Desilo se Ribi Eliezeru i Ribi Jeošui, Ribi Elazaru ben Azariji, Ribi Akivi i Ribi Tarfonu da su "sjedili zavaljeni"¹⁶ u Bene Beraku i pripovijedali o Izlasku iz Misira, cijelu onu noć - sve

¹⁶ Mesubin (zavaljeni) od hebrejskog eesib. Vidi u predgovoru "eseba".

dok nisu došli njihovi učenici i rekli im: "Učitelji! Vrijeme je da se kaže jutarnje 'Šema'."¹⁷

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. הֲרִי אֲנִי כֶּבֶן שְׁבַעִים
שָׁנָה וְלֹא זְכִיתִי שֶׁתֵּאמַר יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלַּיְלוֹת -
עַד שֶׁדַּרְשָׁה בֶּן זֹמָא שֶׁנֶּאמַר לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם
צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ: יְמֵי חַיֶּיךָ -
הַיָּמִים. כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ - הַלַּיְלוֹת: וְחֻכְמִים אוֹמְרִים
יְמֵי חַיֶּיךָ - הָעוֹלָם הַזֶּה. כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ - לְהַבְיֵא
לְיָמֹת הַמְּשִׁיחַ:

Amar Ribī Eleazar ben Azarya: "Are ani kiven šivim šana, ve lo zahiti šetamar Yeciyat Micrayim balelot ad šederaša ben Zoma: šeneemar: "Lemaan tizkor et yom ceeteha meerec Micrayim kol yeme hayeha." "Yeme hayeha" - hayamim. "Kol yeme hayeha" - alelot. Vahahamim omerim: "Yeme hayeha" - aolam aze. "Kol yeme hayeha" - leavi limot aMašiah.

Disho Ribī Eleazar ben Azarya: "Disierto, yo komo de edad de setenta anyos, i non tuvi zehut ki fuera dicho Salidura de Ayifito en las noches, asta ke darsho ijo de Zoma: Ki ansi dizi el pasuk: "Porke miembros a diya de tu salir de tiera de Ayifto todos diyas de tu vidas." "Diyas de tus vidas" - los diyas. "Todos diyas de tus vidas" - las noches. I savyos dizyentes: "Diyas de tus vidas" -

¹⁷ Ako su navadeni mudraci proveli cijelu noć pripovjedaju o Izlasku to znači da se niko od nas ne može "izvući" od obaveze pripovjedanja tvrdeći da se propis odnosi samo na one koji ne poznaju cijelu "priču", dok "obaviješteni" mogu da se posvete i "drugim stvarima" - poput socijalnih aktivnosti, predavanja, čajanki ženske sekcije itd.

el mundo el este. "Todos dias de tus vidas" - por trayer a dias de Mashiah.

Reče Ribbi Elazar ben Azarja: "Evo, ja sam kao da mi je sedamdeset godina i ne dade mi se da pronađem (u Pismenom Učenju aluziju na pravilo iz Usmenog Učenja po kome se treba) pripovijedati o Izlasku iz Misira i noću - sve dok ben Zoma ne dade svoju deraša: Jer tako veli stih: "Pamti dan Izlaska svojega iz Misira u sve dane života svojega."¹⁸ "Dane života svojega" - ovo su dani. "Sve dane života svojega" - ovo su noći. Mudraci, pak, vele: "Dane života svojega" - to je ovaj svijet; a "Sve dane života svojega" - to je vrijeme Mesije."

בְּרוּךְ הַמְּקוֹם בְּרוּךְ הוּא. בְּרוּךְ שְׁנַתָּן תּוֹרָה לְעַמּוֹ
 יִשְׂרָאֵל בְּרוּךְ הוּא - כְּנִגְדֵי אַרְבָּעָה בְּנִים דְּבִרָה
 תּוֹרָה -
 אֶחָד חֲכָם.
 וְאֶחָד רָשָׁע.
 וְאֶחָד תָּם.
 וְאֶחָד שְׂאִינוּ יוֹדְעֵי לְשֵׁאוֹל:

Baruh aMakom, Baruh U. Baruh šenatan Tora leamo
 Yisrael, Baruh U. Keneged arba banim dibera Tora:

Ehad haham,
 veEhad raša,
 Ehad tam,
 veEhad šeeno yodea lišol.

¹⁸ Citat iz V knjige Mojsijeve 16:3.

Bindicho el Kreador, Bindicho El. Bindicho ke dio Ley a su puevlo Yisrael, Bindicho El. Komo eskuenta de kvatro ijos avlo la Ley:

Uno savyo,
y Uno malo,
Uno plezimo
y Uno ke non el save por mandar.

Blagosloven SvePrisutni, Blagosloven On. Blagosloven koji je dao Toru narodu svome Izraela, Blagosloven On.¹⁹ Tora govori o četiri vrste sinova:

Jedan mudar,
Jedan zao,
Jedan naivan
i Jedan što ne zna da pita.

חכם - מה הוא אומר? מה העדת והחקים
והמשפטים אשר צוה יהוה אלהינו אתכם? ואף
אתה אומר לו כהלכות הפסח - אין מפטירין אחר
הפסח אפיקומן:

¹⁹ Priči o četiri sina prethodi blagosiljanje Onoga koji je dao Toru, jer upravo priča o četiri sina ilustruje mudrost, suptilnost, sofisticiranost i pristupačnost Tore koja nije data uniformno za sviju jednako, nego sadrži specifičan individualni odgovor za svaki pojedini tip Jevrejina.

Haham, ma u omer? "Ma aedot, veahukim, veamišpatim, ašer civa Adonay, Eloenu, ethem?" Af ata emor lo ilhot aPesah: "En maftirin ahar aPesah afikoman."

Savyo, ke el dizyen? "Ke el testamento, i los fueros i los djesios, ke enkomendo Adonay, muestro Dyo, a vos." Tanbien tu di a el komo ordenes de el Pesah: "Non diran despues de Pesah sakar mancharas."

Mudri, šta on kaže? "Kakva svjedočanstva, kakve propise i kakve uredbe vam je propisao Gospod, Bog naš."²⁰ I ti mu govori o propisima Pesaha (pashalne žrtve): "Ne jede se afikomin (desert) nakon pashalne žrtve."²¹

רָשַׁע - מָה הוּא אוֹמֵר? מָה הָעֵבֶדָה הַזֹּאת לָכֶם?
לָכֶם - וְלֹא לִי: וְלִפִּי שֶׁהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכֹּלֶל

²⁰ Citat iz V knjige Mojsijeve 6:20.

²¹ U vrijeme kada je propisan standard seder-večere objed se završavao desertom. Posluživanje deserta na kraju jela nije jevrejski nego grčki običaj - o žemu svjedoči i odsustvo izvornog hebrejskog termina - te, korištenje grčkom tuđicom - afikoman (grč. - desert). Jevrejski zakon zabranjuje uživanje bilo čega nakon mesa pashalne žrtve. Danas kad još uvijek nema pashalne žrtve - jer jerusalimski Hram još uvijek nije podignut ovo se pravilo odnosi na posljednji zalogaj macesa iza koga se (do ujutru) ne smije više jesti. Rabini su odredili ne samo da se poslije posljednjeg zalogaja macesa više ne smije uživati bilo šta drugo (uključujući i desert) - nego su samom posljednjem zalogaju macesa dali ime afikoman - što znači desert - podvlačeći tako činjenicu da Jevreje ispunjavanje božanskih zapovjedi ispunjava radošću - te da je jedenje macesa za Jevreje radije desert nego obaveza.

כָּפַר בְּעֶקֶר - וְאַף אֶתְּהָהּ הִקְהָה אֶת שְׁנֵי וְאָמַר לוֹ
בְּעֵבוֹר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם - לִי וְלֹא
לוֹ. אֱלוֹ הִיָּה שֵׁם לֹא הִיָּה נִגְאָל:

Raša, ma u omer? - "Ma aavoda azot lahem." "Lahem",
velo lo. Ulefi šeoci et acmo min akelal kafar baikar. Af ata
akee et šinav, veemor lo: "Baavur ze asa Adonay li, beceti
miMicrayim." "Li", velo lo. Veilu aya šam lo aya nigal.

Malo, ke el dizyen? "Ke el servimiento el este a vos." - "A
vos", i no a el. I porke sako a si mizmo de el kelal kafro en el
ikar. Tanbien tu az krusir a sus dientes, i di a el: "Por amor de
esto izo Adonay a mi, en mi salir de Ayifto." "A mi", i no a el, i
si fuera ayi, tan fuera regmido.

Zli, šta on kaže? "Šta vam je ova služba."²² - "Vama" - a ne
njemu. Budući da je sam sebe isključio iz opštinstva prekršio je
osnovni princip. Takvome sabij zube ovakvim odgovorom: "To
je (kao uspomena) zbog onog što mi je učinio Gospod, pri
Izlasku mome iz Misira."²³ "Mom" - a ne njegovom. Znači, sve
i da je bio tamo ne bi bio izbavljen (dostojan izbavljenja).

תָּם - מָה הוּא אוֹמֵר? מָה זֹאת? וְאָמַרְתָּ אֵלָיו
בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרָיִם מִבֵּית עֲבָדִים:

Tam, ma u omer? - "Ma zot?" - Veamarta elav: "Behozek
yad ociyanu Adonay miMicrayim, mibet avadim."

²² Citat iz II knjige Mojsijeve 12:26.

²³ Ibid 13:8.

Plenismo, ke el dizyen? - "Ke esto?" I diras a el: "Kon fortaleza de poder mos sako Adonay de Ayfito, de kaza de siervos."

Naivni, šta on kaže? - "Šta je ovo?" Njemu reci: "Krepkom rukom nas izvede Gospod iz Misira, iz doma ropskoga."²⁴

וְשִׂאֵינוּ יוֹדְעַ לְשֹׂאֹל - אֶת פֶּתַח לוֹ - שְׁנֵאמַר
וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ, בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה
יְהוָה לִי, בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם: יְכוֹל מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ.
תִּלְמֹד לֹמֵר בַּיּוֹם הַהוּא. אִי בַּיּוֹם הַהוּא. יְכוֹל
מִבְּעוֹד יוֹם. תִּלְמֹד לֹמֵר בְּעִבּוֹר זֶה. בְּעִבּוֹר זֶה לֹא
אֶמְרָתִי - אֶלֶּא בְּשַׁעַה שִׁישׁ מִצָּה וּמְרוֹר מִנְחִים
לְפָנֶיךָ:

Vešeeno yodea lišol - at petah lo. - Šeneemar: "Veigadta levinha bayom au lemor: Baavur ze asa Adonay li beceti miMicrayim." Yahol meRoš Hodeš, talmud lomar "bayom au", i "vayom au", yahol mibeod yom. Talmud lomar "baavur ze." "Baavur ze", lo amarti - ela bešaa šemaca umaror munahim lefaneha.

I el ke non save por demandar, tu enpesa a el. - Ki ansi dizi el pasuk: "I denosiyaras a tu ijo en el diya el este por dizir: Por amor de esto izo Adonay a mi, en mi salir de Ayifto." Podia ser de Rosh Hodesh, aprendizaje para dizir en el diya el este. Si en el diya el este puede ser enmientras de el diya. Aprendizamiento

²⁴ Ibid 13:14.

por dizir "por amor de esto." "Por amor de esto" non dishi, salvo en la ora ke maca i maror puestos delante de ti.

A onaj koji ne zna da pita, ti mu objasni. - Jer tako je rečeno: "I pouči sina svoga u onaj dan govoreći: Zbog ovoga mi je učinio Gospod pri izlasku mome iz Misira."²⁵ Moglo bi se (shvatiti da je duⁿost pripovijedati o Izbavljenju iz Misira onome koji ne zna da pita)²⁶ od prvog dana mjeseca Nisana. No, Učenje kaže "u onaj dan". Ako (Tora kaže) "u onaj dan" (mogli smo pomisliti da mu se treba pripovjedati) tokom toga dana (četnaestog Nisana za dana, prije stvarnog početka Praznika prijesnih hljebova). (Stoga) Učenje kaže "zbog ovoga". "Zbog ovoga" ne bi bilo rečeno (da nije trebalo da nas pouči o vremenu u kome se treba izvršiti zapovjed pripovjedanja o Izlasku) u času kad pred tobom stoje beskvasni hljebovi i gorke trave.

מִתְחִלָּה עֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ. וְעַכְשָׁיו
קִרְבָּנוּ הַמְּקוֹם לְעֲבוֹדָתוֹ. שְׁנֵאמַר וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ
אֶל כָּל הָעָם. כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֶבֶר
הַנְּהַר יֵשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם. תִּרְחַ אָבִי אֲבָרְהָם
וְאָבִי נַחֹר. וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים: וְאָקַח אֶת
אֲבִיכֶם - אֶת אֲבָרְהָם מֵעֶבֶר הַנְּהַר. וְאוֹלַךְ אוֹתוֹ
בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן. וְאַרְבָּה אֶת זֶרְעוֹ. וְאֶתָּן לוֹ אֶת
יִצְחָק: וְאֶתָּן לְיִצְחָק אֶת יַעֲקֹב וְאֶת עֵשָׂו. וְאֶתָּן

²⁵ Ibid 13:8.

²⁶ Iako sam pri prevođenju nastojao da pratim hebrejski tekst u najve^šoj mogu^šoj mjeri, kao i da izbjegnem prafraziranje. - U ovom pasusu sam, ipak, morao, radi pospje^šenja razumijevanja teksta, dodati čitav niz riječi bez kojih bi cijeli tekst ostao potpuno nejasnim nasem čitaocu. Konzistencije radi izdvojio sam zagradaama dodate riječi obezbjeđujući tako "opstanak" prevoda šturog hebrejskog teksta.

לַעֲשׂוֹ אֶת הַר שֵׁעִיר לְרֵשֶׁת אוֹתוֹ. וַיַּעֲקֹב וּבָנָיו יָרְדוּ
מִצְרָיִם:

Mithila ovde avoda zara ayu avotenu. Veahšav karevanu aMakom laavodato. - Šeneemar: "Vayomer Yeošua el kol aam: Ko amar Adonay, Eloē Yisrael: Beever anaar yašvu avotehem meolam, Terah, avi Avraam vaavi Nahor, vayavdu eloim aherim. Vaekah et avihem, et Avraam, meever anaar, vaoleh oto behol erec Kenaan, vearbe et zaro, vaeten lo et Yichak. Vaeten leYichak et Yaakov veet Esav. Vaeten leEsav et ar Seir larešet oto; veYaakov uvanav yardu Micrayim."

De el prisipio servientes avoda zara eran nuestros padres, i agora mos ayego el Kriyador a su servimiento. - Ki ansi dizi el pasuk: "I disho Yeo↔ua a todo el puevlo: Ansi disho Adonay, Dyo de Yisrael: En parte de el rio estuvieron vuestros de siempere, Terah, padre de Avraam, i padre de Nahor, i servieron dyozes otros. I tumi a vuestro padre, a Avraam, de parte de el rio, i yevi a el por toda tiera de Kenaan, i muchigve a su semen, i de al el a Yishak. I de a Yishak a Yaakov i a Esav. I de a Esav monte de Seir por erdad a el; i Yaakov i sus ijos descendieron a Ayifto."

Iz početka²⁷ služahu oci naši idolima, a sad nas je SvePrisutni približio svojoj službi, kao što je rečeno: "I reče Jeošua (Isus

²⁷ Hahamim uče da Agadu treba započeti govoreći ružno o narodu Izraela, a završiti je slavljenjem naroda. Šemuel i Rav zastupali su različite stavove po pitanju šta, zapravo, znači govoriti ružno o narodu Izraela. Po Šemuelu talmudski diktum odnosi se na pripovijedanje o ropskoj prošlosti Izraela, jer je to "najružnije" poglavlje jevrejske istorije. Stoga, po Šemuelu, Agadu treba početi pripovijješću o ropstvu u Misiru, a završiti blagosiljanjem Onoga koji je dao Toru (što indirektno znači i slavu Izraela, naroda koga je Bog

sin Nunov) cijelom Izraelu: Ovako govori Gospod, Bog Izraelov: 'S one strane rijeke življahu uvijek oci vaši, Terah (Tara), otac Avramov i otac Nahorov, i služahu drugim boštvim. I uzeh oca vašeg, Avraama, ispreko rijeke, i provedoh ga kroz cijelu zemlju Keenan (Hanansku), i umnožih sjeme njegovu, i dadoh mu Jichaka (Isaka) - a Jichaku dadoh Jaakova i Esava (Isava); i dadoh Esavu goru Seir u naslijedstvo; a Jaakov i njegovi sinovi siđoše u Misir."²⁸

בְּרוּךְ שׁוֹמֵר הַבְּטָחָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל. בְּרוּךְ הוּא:
שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חָשַׁב אֶת הַקֶּץ לַעֲשׂוֹת כְּמָה
שֶׁאָמַר לְאַבְרָהָם אָבִינוּ בְּבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים -
שֶׁנֶּאֱמַר - וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדַע תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה
וְרַעַךְ בְּאַרְצָךְ לֹא לָהֶם. וְעַבְדוּם. וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע
מֵאוֹת שָׁנָה: וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנֹכִי.
וְאַחֲרַי כֵּן יֵצְאוּ בְּרִכְשׁ גָּדוֹל:

udostojio primanja Tore). Prema Ravu, pak, govoriti ružno o Izraelu, odnosi se radije na mrlje u metafizičkoj, nego u fizičkoj prošlosti Izraela. Zato, po Ravu, Agadu treba zapošeti pripovješću o idolopokloničkoj prošlosti Izraela, a završiti hvalospjevom Bogu i Izraelu, jedinom narodu zbog koga je Bog promjenio prirodne zakone i direktno i vidljivo se umješao u međunarodnu politiku. Kako ne postoji nikakav dokaz na osnovu koga bismo se mogli definitivno opredijeliti za jednu od strana ne preostaje nam ništa drugo nego da se pokušamo pridržavati obaju mišljenja. Tako pripovjedački dio današnje Agade počinje riječima "Avadim ayinu..." ("Robovi bijasmo...") što predstavlja Šemuelovo mišljenje. "Šemuelova Agada" završava se pričom o četirima sinovima kojoj slijedi "Ravova Agada" koja počinje riječima "Mithila ovde avoda zara..." ("Iz početka služahu oci naši idolima...")

²⁸ Ibid 24:3,4.

Baruh šomer avtahato leYisrael, Baruh U. ŠeaKadoš, Baruh U, hišev et akec, laasot kemo šeamar leAvraam avinu bivrit ben abetarim. - Šeneemar: "Vayomer leAvram: 'Yadoa teda ki ger yiye zaraha beerec lo laem, vaavadum, veinu otam arba meot šana. Vegam et agoy ašer yaavodu, dan anohi, veaharehen yeceu birhuš gadol."

Bindicho gvardan su fiozya a Yisrael, bindicho El. Ki el Santo bindicho El, kontan a la fin, por azer loke disho a Avraam maestro padre en el fermamiento entre los espartimientos. - Ki ansi dizi el pasuk: "I disho a Avraam: 'Savre sarvas ki pelegrino sera tu semen en tiera ke non a eyos, i servir losan, i afrierlosan kvatrosientos anyos. I tambyen a la djente ke serviran, djuzgan Yo, i dispues ansi saldran kon ganansya grande."

Blagosloven da je Onaj koji čuva obećanje svoje Izraelu - Blagosloven On. - Jer Sveti, Blagosloven On, računao je na kraj, da bi učinio kao što je rekao Avraamu ocu našem pri sklapanju Saveza među polutkama²⁹ - kao što je rečeno: "I reče Avraamu: 'Znaj da će sjeme tvoje biti došljak u zemlji koja nije njihova, pa će joj služiti, i ugnjetavaće ih četiri stotine godina. - Ali i narodu kojemu će služiti Ja sam sudac, i izaći će poslije sa velikim bogatstvom."³⁰

[וְ]הִיא שְׁעֵמֶדָה לְאַבוֹתֵינוּ וְלָנוּ. שְׁלֹא אֶחָד בְּלִבָּד.
 עֵמֶד עָלֵינוּ לְכֻלּוֹתֵנוּ. אֶלֶּא שְׁבִכָּל דּוֹר וְדוֹר.
 עוֹמְדִים עָלֵינוּ לְכֻלּוֹתֵנוּ. וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 מְצִילֵנוּ מִיָּדָם:

²⁹ Citat iz I knjige Mojsijeve 15:10.

³⁰ Ibid 15:13,14.

[ve] I šeamda laavotenu velanu, šelo ehad bilvad amad alenu lehalotenu - ela šebehol dor vador omedim alenu lehalotenu, veaKadoš, Baruh U, macilenu miyadam.

[I] Eya la ke se paro a nuestros padres i a mos, ke non uno tan solamente ke se paro sovre mos por atimar mos - salvo en kada djernansyo estantes sovre mos por atimar mos, i el Santo, bindicho El, mos se paran de sus manos.

On (Savez među polutkama) stajaše (kao štit) ocima našim i nama. - Jer ne podiže se jedan sam da nas pogubi - nego se u svakom pokoljenju podižu na nas da nas pogube, ali, Sveti, Blagosloven On, izbavlja nas iz ruku njihovih.

צא וּלְמַד. מֵה בְּקֵשׁ לְבֵן הָאֲרָמִי לַעֲשׂוֹת לְיַעֲקֹב
 אָבִינוּ. שְׁפָרְעָה לֹא גִזַּר אֱלֹהִים עַל הַזְּכָרִים. וְלְבֵן
 בְּקֵשׁ לַעֲקֹר אֶת הַכֹּל - שְׁנֵאמֹר - אֲרָמִי אֲבִד אָבִי.
 וַיֵּרֶד מִצְרַיִם. וַיִּגַּר שָׁם בְּמִתֵּי מֵעֵט. וַיְהִי שָׁם לְגֹוִי
 גָּדוֹל עָצוּם וְרָב: וַיֵּרֶד מִצְרַיִם - אָנוּס עַל פִּי
 הַדְּבִיר. וַיִּגַּר שָׁם - מִלְּמַד שְׁלֹא יֵרֶד יַעֲקֹב אָבִינוּ
 לְהַשְׁתַּקֵּעַ בְּמִצְרַיִם אֱלֹהִים לְגֹוִר שָׁם - שְׁנֵאמֹר -
 וַיֵּאמְרוּ אֵל פֶּרְעֹה לְגֹוִר בְּאֶרֶץ בְּאֵנוּ - כִּי אֵין
 מִרְעָה לְצֹאן אֲשֶׁר לְעַבְדֶּיךָ. כִּי כִבֵּד הָרַעַב בְּאֶרֶץ
 כְּנַעַן. וְעַתָּה. יֵשְׁבוּ נָא עַבְדֶּיךָ בְּאֶרֶץ גִּשְׁן:

Ce ulmad ma bikeš Lavan aArami laasot leYaakov avinu - šeFaro lo gazar ela al azeharim, veLavan bikeš laakor et akol. - Šeneemar: "Arami oved avi, vayered Micrayma, vayagar šam bimte meat, vayered šam legoy gadol, acum varav." "Vayered Micrayma" - anus al pi adibur. "Vayagor šam" - melamed šelo yarad leištakea - ela lagur šam - šeneemar: "Vayomeru el Faro: lagur baarec banu, ki en mire lacon ašer laavadeha, ki haved araav beerec Kenaan. Veata yešvu na avadeha beerec Gošen."

Sal i anbeza ke bushko Lavan el Arami por azer a Yaakov maestro padre, ke Faro non sentensyo salvo sovre los machos, i Lavan bushko por arankar al todo. Ki ansi dizi el pasuk: "Arami kijo deperder a mi padre, i desendyo a Ayifto, i moro ayi kon djente poka, i fue ayi por djente grande, fuerte i muncha." "I desendyo a Ayifto" - forsado por dicho de el Kriyador. "I moro ayi" - mos anbiza ki non desendyo por enfrenkarse - salvo por morar ayi - ki ansi dizi el pasuk: "Por morar en la tiera vinimos, ke non pasto a las uvejas ke a tu siervo, ke pizgada la ambre en tiera de Kenaan. I agora, estin agora tus siervos en tiera de Goshen."

Izađi i pouči se šta htjede učiniti Lavan ocu našem Jakovu - jer Faraon ne htjede istrijebiti nego djecu muškog pola, a Lavan htjede iskorijenuti sviju. - Kao što je rečeno: "Aramejac htjede pogubiti oca mojega, no on siđe u Misir i bješe tamo došljak sa malo čeljadi, i posta tamo narodom velikim, silnim i obilnim na broju."³¹ "I siđe u Misir" - obavezan Božijim riječima. "I bješe tamo došljak" - ovo nas uči da ne siđe da bi se stalno nastanio tamo - nego da došljakom bude (dakle samo na izvjesno vrijeme). - Kao što je rečeno: "I rekoše Faraonu: 'Da došljacima u zemlji budemo dođosmo, jer nema paše za stoku koja je u sluga tvojih, jer teška je glad u zemlji Kenaan (Hanaanskoj). I

³¹ Citat iz V knjige Mojsijeve 26:5.

sada neka se nasele robovi tvoji po zemlji Gošen
(Gesemskoj)."³²

בְּמַתִּי מֵעַט - כִּמָּה שֶׁנֶּאֱמַר - בְּשַׁבְּעִים נֶפֶשׁ יִרְדּוּ
אֲבֹתֶיךָ מִצְרַיִם. וְעַתָּה. שְׂמַךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב: וַיְהִי שֵׁם לְגוֹי גָדוֹל - מְלִמְד
שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְצִינִים שֵׁם: לְגוֹי גָדוֹל וְעָצוּם - כִּמָּה
שֶׁנֶּאֱמַר - וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבוּ וַיַּעֲצְמוּ
בְּמַאֲד מְאֹד - וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם:

"**B**imte meat" - kemo šeneemar: "Bešivim nefeš yardu avoteha Micrayma. - Veata, sameha Adonay, Eloeha, kehoheve ašamayim larov." "Vayei šam legoy gadol" - melamed šeayu Yisrael mecuyananim šam. "Legoy gadol veacum" - kemo šeneemar: "Uvne Yisrael paru, vayišrecu, vayirbu, vayaacmu bimeod meod, vatimale aarec otam."³³

Kon djente poka" - ki ansi dizi el pasuk: "Kon setenta almas desindyeron tus padres a Ayifto. - I agora, te pozo Adonay, tu Dyo, komo estreyas de los sielos amuchidumbre." "I fue ayi por djente grande" - mos anbiza ke eran Yisrael senyalados ayi. "Por djente grande i fuerte" - ki ansi dizi el pasuk: "I ijos de Yisrael prochigvaron, i serpiaron, i muchigvaron se i enfortesieron se en lo mucho mucho, i incho se la tieria de eyos."

³² Citat iz I knjige Mojsijeve 47:4.

³³ Interesantna igra riječi. Može se prevesti i kao "I napuni ih ona zemlja." što znači "I napuniše se one zemlje." = postadoše Misirci (asimilacija kao razlog antisemitskih mjera).

"Sa malo čeljadi" - kao što je rečeno: "Sedamdeset duša bijaše otaca tvojih kad siđoše u Misir - a sada, umnoži te Gospod Bog tvoj - te vas ima kao zvijezda nebeskih, mnogo."³⁴ "I posta tamo narodom velikim" - ovo nas uči da su Izraelci tamo bili znameniti. "Narodom velikim i silnim" - kao što je rečeno: "A sinovi Izraelovi narodiše se, umnožiše se, i napredovaše, i osiliše se veoma mnogo - i napuni ih se zemlja ona."³⁵

וְרַב - כְּמֵה שְׁנָאֵמַר - רַבְבָּה כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה נִתְתִּיךְ.
וְתַרְבִּי. וְתִגְדְּלִי. וְתִבְאֵי בְעֵדֵי עֵדִיִּים: שְׂדֵיִם נִכְנֹו.
וְשַׁעֲרֶךָ צֶמַח. וְאֵת עֵרֶם וְעֵרִיָּה: וְיִרְעֹו אֶתְנֹו
הַמְצָרִים וְיַעֲנֹוּ. וְיִתְנֹו עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה: וְיִרְעֹו
אֶתְנֹו הַמְצָרִים - כְּמֵה שְׁנָאֵמַר - הִבָּה נִתְחַכְּמָה לוֹ.
פֶּן יִרְבֶּה. וְהָיָה כִּי תִקְרָאנָה מִלְחָמָה. וְנוֹסֵף גַּם הוּא
עַל שְׁנֵאֵינוּ. וְנִלְחַם בָּנוּ וְעָלָה מִן הָאָרֶץ: וְיַעֲנֹוּ -
כְּמֵה שְׁנָאֵמַר - וְיִשְׁיִמוּ עָלֵינוּ שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עֲנֹתוֹ
בְּסִבְלָתָם: וְיִבֶן עָרֵי מְסֻכּוֹת לְפִרְעָה - אֵת פְּתֹו
וְאֵת רַעְמִסִּס:

"Varav" - kemo šeneemar: "Revava kecemah asade netatih, vatirbi, vatigdeli, vatavoi baadi, adayim šadayim nahonu, uceareh cimeah - veat erom veeriya." "Vayareu otanu aMicriyim, vayanunu, vayitenu alenu avoda kaša." "Vayareu otanu aMicriyim" - kemo šeneemar: "Ava nitahakma lo - pen yirbe, veaya ki tikrena milhama - vemosaf gam u al sonenu, venilham banu - veala min aarec." "Vayanunu" - kemo šeneemar: "Vayasimu alav

³⁴ Citat iz V knjige Mojsijeve 10:22.

³⁵ Citat iz II knjige Mojsijeve 1:7.

sare misim - lemaan anoto besivlotam. Vayiven are miskanot leFaro - et Pitom veet Raamses."

"**I** muncho" - ki ansi dizi el pasuk: "Milariya komo ermoyo de el kampo te di, i muchigvasti te, i engradesisti te, i vinistis, kon afiete de afietes pichos fueron konpuestos, i tu kaveyin ermuyisio - i tu diznuda i diskuvierta." "I enmalesieron a mos los Ayifsiyanos, i afrieron mos, i dieron sovre mos servimiento duro." "I enmalesieron a mos Ayifsiyanos" - ki ansi dizi el pasuk: "Dad asaventemos mos por el - kesas si muchigvara, i sera kvando mos akontesera pilia - i enyadira tambien el sovre muestros avursiyantes, i piliara kon mos - i suvira de la tiera." "I afriyeron mos" - ki ansi dizi el pasuk: "I pozieron sovre el mayorales de pichas, por afriyir los en sus laziriyas. I fragvo sividades de enkastilyaduras a Faro - a Pitom i a Raamses."

"**O**bilnim na broju" - kao što je rečeno: "I da se množiš na hiljade kao trava u polju dadoh, i umnoži se, i poraste velikom, i dođe do najveće ljepote, i još ti se dojke popuniše, i dlake ti izrastoše - a ti bijaše gola i otkrivena."³⁶ "I ružno postupahu s nama Misirci, ugnjetavahu nas - i dadoše nam tešku službu."³⁷ "Ružno postupahu s nama Misirci" - kao što je rečeno: "Ajde da mudro postupamo s njim (narodom jevrejskim) da se ne namnoži - jer kad nastane rat pridružiće se i on mrziteljima našim i zaratiti s nama - i otići će iz zemlje."³⁸ "Ugnjetavahu nas" - kao što je rečeno: "I postaviše nad njima nadzornike službe da ih muče teškim poslovima. I građahu gradove Faraonu - Pitom i Raamses."³⁹

³⁶ Citat iz knjige proroka Yehezkiela (Jezekilj) 15:7.

³⁷ Citat iz V knjige Mojsijeve 26:6.

³⁸ Citat iz II knjige Mojsijeve 1:10.

³⁹ Ibid 1:11.

וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה - כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר - וַיַּעֲבֹדוּ
 מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפֹרֶךְ: וַנִּצְעַק אֶל יְהוָה
 אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת קִלְנוּ וַיֵּרָא אֶת
 עֲנִינוּ וְאֶת עֲמָלָנוּ וְאֶת לַחֲצֵנוּ: וַנִּצְעַק אֶל יְהוָה
 אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ - כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר - וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים
 הָהֵם. וַיָּמַת מֶלֶךְ מִצְרַיִם. וַיֵּאֲנָחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן
 הָעֲבֹדָה. וַיִּזְעַקוּ. וַתַּעַל שׁוֹעַתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן
 הָעֲבֹדָה:

"Vayitenu alenu avoda kaša" - kemo šeneemar:
 "Vayaavidu Micraim et bene Yisrael befareh." "Vanicak el
 Adonay Eloie avotenu - vayišma Adonay et kolenu, vayar et
 onyenu veet lahacenu." "Vanicak el Adonay Eloie avotenu"
 - kemo šeneemar: "Vayei bayamim arabim aem, vayamot
 meleh Micraim, vayeanehu bene Yisrael min aavoda
 vayazaku, vataal šavatam el aEloim min aavoda."

I dieron sobre mos servimiento duro - ki ansi dizi el pasuk: "I
 izieron servir los Ayifsiyanos a ijos de Yisrael kon dureza." "I
 esklamimos a Adonay Dyo de nuestros padres, i oyo Adonay en
 muestra boz, i vido a muestra afrision, i a muestra laziriya, i a
 nuestro apreto." "I esklamimos a Adonay Dyo de nuestros
 padres" - ki ansi dizi el pasuk: "I fui en los diyas los muchos los
 estos, i enkavesio se rey de Ayifto, i suspiraron ijos de Yisrael de
 el servisio, i esklamaron, i suvio sus esklamaciones a el Dyo de el
 servimiento."

"I dadoše nam tešku službu"⁴⁰ - kao što je rečeno: "I žestoko
 tjerahu Misirci sinove Izraelove da služu."⁴¹ "I zazvasmo

⁴⁰ Citat iz V knjige Mojsijeve 26:6.

⁴¹ Citat iz II knjige Mojsijeve 1:13.

Gospodu Bogu otaca naših - i ču Gospod glas naš i nevolju našu."⁴² "I zazvasmo Gospodu Bogu otaca naših" - kao što je rečeno: "I bi poslije mnogo dana onih, umrije car misirski⁴³, i uzdisahu od službe sinovi Izraelovi i vikahu; i vika njihova od službe dođe do Boga."⁴⁴ (Može se prevesti i kao: I vika njihova dođe do Boga od službe.)

וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת קוֹלֵנוּ - כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר - וַיִּשְׁמַע
אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם. וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ. אֶת
אֲבֹרָהֶם. אֶת יִצְחָק. וְאֶת יַעֲקֹב: וַיִּרְא אֶת עֲנִיּוֹ - זֶה
פְּרִישׁוֹת דֶּרֶךְ אֶרֶץ - כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר - וַיִּרְא אֱלֹהִים
אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיֵּדַע אֱלֹהִים:

"Vayišma Adonay et kolenu" - kemo šeneemar: "Vayišma Eloim et naakatam, vayizkor Eloim et naakatam, vayizkor Eloim et berito et Avraam, et Yichak, veet Yaakov." "Vayar et onyenu" - zu perišut dereh eret - kemo šeneemar: "Vayar Eloim et bene Yisrael, vayeda Eloim."

⁴² Citat iz V knjige Mojsijeve 26:7.

⁴² Citat iz I knjige Mojsijeve 2:23.

⁴³ U starom Egiptu, kao i u svim totalitarnim režimima zabranjeno je plakati - jer i jedan jedini uzdah otkriva nezadovoljne nezahvalnike koji zbog vlastitih nedostataka nisu u stanju uvidjeti božansku opravdanost i apsolutnu ispravnost sistema koji se stara o njihovu dobru. - Stoga, Jevreji koriste pogrebne manifestacije karakteristične za režime zasnovane na kultu ličnosti za plakanje nad vlastitim tužnim stanjem. - I dok cijeli Egipat oplakuje preminulog diktatora - Jevreji oplakuju žalosno stanje u kome su se našli, i zazivaju Gospoda Boga otaca svojih da se prisjeti Saveza što ga je sklopio sa Avramom Isakom i Jakovom.

⁴² Ako bismo se vodili ladino prevodom a ne hebrejskim originalom prevod ovog stiha trebao bi glasiti "I dođe vika njihova do Boga od službe."

"I oyo Adonay a muestra boz" - ki ansi dizi el pasuk: "I oyo el Dyo a sus djimidos, i membra el Dyo a su firmamiento ke kon Avraam, ke kon Yishak, ke kon Yaakov." "I vido a muestra afrisiyon" - esta apartadura de dereh errec - ki ansi dizi el pasuk: "I vido el Dyo a ijos de Yisrael, i apiado el Dyo."

"I ču Gospod glas naš" - kao što je rečeno: "I ču Bog uzdisanje njihovo i opomenu se⁴⁵ (sjeti se) Bog saveza svog sa Avraamom, sa Jichakom (Isakom) i sa Jaakovom."⁴⁶ "I vidje bijedu našu" - to je odvojenje od dereh errec⁴⁷ - kao što je rečeno: "I vidje Bog sinove Izraelove i znade Bog."⁴⁸

⁴⁵ Interesantno je pitanje kako treba razumjeti iskaz "i opomenu se Bog". Nijedan od jevrejskih komentatora, naravno, ni ne pomišlja na mogućnost da je sveznajući jevrejski Bog i na trenutak zaboravio vlastiti Savez sa Avramom, Isakom i Jakovom. Stih, prema klasičnom jevrejskom tumačenju, treba razumjeti u svjetlu "mida keneged mida" (doslovno "mjera protiv mjere" - po smislu odgovara našem terminu "milo za drago") pristupa. - Dakle, kada su Jevreji zaboravili Savez što ga oci sklopiše s Bogom - "zaboravio" ga je i sam Bog (odnosno - budući da se Jevreji nisu pridržavali obaveza preuzetih Savezom - Bog više nije bio obavezan da ih štiti i pomaže - jer tu je obavezu preuzeo samo pod uslovom da se Jevreji pridržavaju svog djela obaveza). - Sada, kada su se Jevreji, konačno, sjetili Saveza (očigledno iskazali su i opredjeljenost da se pridržavaju i svog djela obaveza nastalih po Ugovoru sklopljenom sa Svewdržiteljem) - i Bog ga se "sjetio". Božansko "sjećanje" Saveza direktno je proporcionalno jevrejskom. - Ako se Jevreji sjećaju Saveza i tvore ga - i Bog ga se sjeća i štiti ih. Kad Jevreji zaborave Savez - i Bog zaboravi Jevreje.

⁴⁶ Citat iz II knjige Mojsijeve 2:24.

⁴⁷ Dereh errec - hebr. u doslovnom prevodu "put zemlje". Najčešće se upotrebljava u smislu vaspitanja, dobrih manira, uljudnosti i poštovanja socijalnih konvencija. Ovdje, pak, ima značenje ispunjavanja bračnih dužnosti.

⁴⁸ Ibid 2:25.

וְאֵת עַמְלָנוּ - אֵלֵינוּ הַבְּנִים - כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר - [וַיֵּצֵא
פְּרַעֲהַ לְכָל עַמּוֹ לֵאמֹר -] כָּל-הַבֶּן הַיְלֹד הַיְאֲרָה
תִּשְׁלִיכֶהוּ. וְכָל-הַבֵּת תַּחֲיוֹן: וְאֵת לְחַצְנֵנוּ - זֶה
הַדְּחַק - כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר - וְגַם רָאִיתִי אֶת הַלְּחָץ
אֲשֶׁר מִצְרַיִם לְחָצִים אֹתָם:

"Veet amalenu" - elu abanim - kemo šeneemar: ["Vaycav
Paro lehol amo lemor:] "Kol aben ayilod ayeora tašlihuu,
vehol abat tehayun." "Veet lahacenu" - ze adehak - kemo
šeneemar: "Vegam raiti alahac ašer Micraim lohacim
otam."

"I muestra laziriya" - estos losijos - ki ansi dizi el pasuk: ["I
enkomendo paro al todo su puevlo por dezir:] "Todo el ijo el
nasido a el riyo lo icharedesh, i a toda la ija abdigvaredesh." "I
a el apreto" - ki ansi dizi el pasuk: "Tanbien vide a el apreto ke
los de Ayifto apretantes a eyos."

"I trud naš" - ovo su sinovi, kao što je rečeno: "I zapovijedi
Faraon svemu narodu svome govoreći: "Svakog sina koji se rodi
bacite u rijeku, a sve kćeri ostavite u životu."⁴⁹ "I nevolju našu"
- kao što je rečeno: "I vidjeh, takođe, muku kojom ih muče
Misirci."⁵⁰

Prema ladino prevodu trebalo bi prevesti stih kao "I smilova se
Bog".

⁴⁹ Ibid 1:22.

⁵⁰ Ibid 3:9.

וַיִּוְצְאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֹרֶעַ נְטוּיָה
וּבְמַרְא גָדוֹל וּבְאַתּוֹת וּבְמוֹפְתִים:

"**V**ayocienu Adonay miMicrayim beyad hazaka, uvizroa netuya, uvmora gadol, uveotot uvmofetim."

"**I**sako mos Adonay de Ayifto kon poder fuerte, i kon braso tenido, i kon temorida grande, i kon sinyales i kon maraviyas."

"**I**zvede nas Gospod iz Misira rukom krepkom, mišicom podignutom, strahotom velikom, znacima i čudesima."⁵¹

וַיִּוְצְאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם - לֹא עַל יְדֵי מְלָאָךְ. וְלֹא עַל
יְדֵי שָׂרָף. וְלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ - אֱלֹהֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֶצְמוֹ - שְׁנֵאֵמַר - וְעַבְרַתִּי בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֹּה. וְהִפִּיתִי כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם - מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה. וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם
אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים - אֲנִי יְהוָה: וְעַבְרַתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
בְּלִילָה הַזֹּה - אֲנִי וְלֹא מְלָאָךְ: וְהִפִּיתִי כָּל בְּכוֹר
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם - אֲנִי וְלֹא שָׂרָף: וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם
אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים - אֲנִי וְלֹא הַשְּׁלִיחַ - אֲנִי יְהוָה. אֲנִי
הוּא - וְלֹא אַחֵר:

"**V**ayocienu Adonay miMicrayim." - Lo al yede malah, velo al yede saraf, velo al yede šaliah - ela, aKadoš, Baruh U, bihvodo uveacmo. - Kemo šeneemar: "Veavarti beerec

⁵¹ Citat iz V knjige Mojsijeve 26:8.

Micrayim balayla aze, veiketi kol behor beerec Micrayim - meadam vead beema, uvhol eloe Micrayim eese šefatim. - Ani Adonay." "Veavarti beerec Micrayim" - Ani velo malah; "Veiketi kol behor" - Ani velo seraf; "Uvhol eloe Micrayim eese šefatim" - Ani velo šaliah. Ani Adonay. - Ani velo aher.

"**I** sako mos Adonay de Ayifto" - non por mano de malah, i non por mano de seraf, i non por mano de shaliah - salvo el Santo, Bindicho El, kon su onra i kon si mizmo - ki ansi dizi el pasuk: "I pasare por tiera de Ayifto en la noche la esta, i ferire todo mayor ke en tiera de Ayifto - de ombre i asta kvatropiya, i en todos dyozes de Ayifto are dyustisijas. - Yo Adonay." "I pasare por tiera de Ayifto" - Yo i non malah; "I ferire todo mayor" - Yo i non seraf; "I en todos dyozes de Ayifto are dyustisijas" - Yo i non shaliah. Yo Adonay. - Yo El i non otro.⁵²

"**I** izvede nas Gospod iz Misira" - ne posredstvom anđela, ne posredstvom serafa (serafima, jedan od anđeoskih činova) i ne putem posrednika - nego Sveti, Blagosloven On, u svojoj slavi i sam. - Kao što je rečeno: "Jer ću proći po zemlji misirskoj u tu

⁵² Ovdje je interesantno napomenuti da se ladino targum do te mjere drži originalnog hebrejskog teksta - da je španski jezik prilagođen pravilima hebrejske gramatike, samo da se slučajno nešto ne bi dodalo kanonskom tekstu. Naime, u ivritu ne postoji prezent pomoćnog glagola biti (ja sam, ti si, on je itd.) dovoljno je reći samo ja, ti, on itd. Iako u španskom jeziku pomoćni glagol biti u prezentu postoji, prevodilac na ladino se njime ne koristi, vjerovatno zbog straha da bi to bila promjena svetog teksta - nego izostavlja glagol i pravi rečenice koje na španskom izgledaju u najmanju ruku nesuvislo. Npr. - ako bi smo poslednju rečenicu ovog pasusa preveli doslovno sa ladina, bez poznavanja hebrejskog teksta i gramatike - ona bi glasila: "Ja Bog, Ja On - i nema drugog". Bitno je još naglasiti da ovo nije usamljen slučaj koji se pojavljuje samo u Agadi - nego, naprotiv, to je stalna praksa ladino targuma - tako da se u cijelom ladino targumu Tanah-a (Svetog Pisma) prezent glagola biti uopšte ne spominje.

noć, i ubiću svakog prvenca u zemlji misirskoj - od čovjeka do živinčeta, I sudiću svim bogovima misirskim - Ja Gospod."

"I proći ću zemljom misirskom" - Ja, a ne anđeo; "I ubiću svakog prvenca" - Ja, a ne saraf; "I sudiću svim bogovima misirskim" - Ja, a ne poslanik. Ja sam Gospod. - Ja sam On i nema drugog.

בְּיַד חֲזָקָה - זֶה הַדְּבָר - כְּמָה שְׁנֵאֵמַר - הִנֵּה יָד
יְהוָה הוֹיָה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה - בְּטוֹסִים.
בְּחַמְרִים. בְּגַמְלִים. בְּבָקָר וּבְצֹאן - דְּבַר כְּבִד מְאֹד:

"**B**eyad hazaka" - zo adevor - kemo šeneemar: "Ine, yad Adonay oya bemikneha ašer basade: basusim, behamorim, bagemalin, babakar uvacon - dever kaved meod."

"**K**on poder fuerte" - esta la mortalidad - ki ansi dizi el pasuk: "Eg, yaga de Adonay (kevrantan) en tu ganado ke en el kampo: en los kaveos, en los aznos, en los gameyos, en las vakas i en las uvejas - mortalidad pizgada muncho."

"**R**ukom krepkom" - ovo je pomor - kao što je rečeno: "Evo, ruka je Gospodnja na stadu (krdu) tvome koje je u polju: na konjima, na magarcima, na kamilama, na volovima i ovcama sa pomorom vrlo teškim."⁵³

וּבְזָרַע נְטוּיָה - זֶה הַחֲרָב - כְּמָה שְׁנֵאֵמַר - וְחָרְבוּ
שְׁלוֹפָה בְּיָדוֹ נְטוּיָה עַל יְרוּשָׁלַיִם:

⁵³ Citat iz II knjige Mojsijeve 9:3.

"Uvizroa netuya" - zo ahrev - kemo šeneemar: "Veharbo šelufa beyado netuya al Yerušalayim."

"I kon braso tendido" - esta la espada - ki ansi dizi el pasuk: "Es espada dizvaynada i su mano tendido sovre Yerushalayim."

"I mišicom podignutom" - ovo je mač - kao što je rečeno: "I go mač u ruci njegovoj kojim bješe zamahnuo na Jerušalajim (Jerusalim)."⁵⁴

וּבְמִוֶּרְאָ גָדוֹל - זֶה גִּלּוּי שְׁכִינָה - כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר - או
הַנִּסָּה אֱלֹהִים לָבוֹא לְקַחַת לוֹ גּוֹי מִקֶּרֶב גּוֹי בְּמִסֹּת
בְּאֵתַת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבִיד חֲזָקָה וּבְזִרְוֹעַ
נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים - כִּכֹּל אֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ:

"Uvmora gadol" - ze giluy Šehina - kemo šenemar: "O anisa Eloim lakahat lo goy mikerev goy: bemasot, beotot uvmofetim, uvmilhama, uvyad hazaka, uvizroa netuya, uvmoraim gedolim - kehol ašer asa lahem Adonay Elohem beMicrayim leeneha."

"I kon temoridad grande" - este deskuvrimiento de Shehina - ki ansi dizi el pasuk: "Kvanta la maraviya de el Dyo por venir por tomar a el djente de entre djente kon prevas, kon sinyales i kon maraviyas, i kon piliya, i kon poder fuerte i kon braso tendido, i kon temoridades grandes - komo todo loke izo Adonay, vuestro Dyo en Ayifto, en tus ojos."

⁵⁴ Citat iz I knjige Dnevnika 21:16.

"**I** strahotom velikom" - ovo je otkrivenje Šehina⁵⁵ - kao što je rečeno: "Ili je Bog pokušao uzeti sebi narod iz (drugog) naroda kušnjem, znacima i čudesima; ratom, rukom krepkom i mišicom podignutom te strahotama velikim kao što je učinio za vas Gospod, Bog vaš, u Misiru, na vaše oči."⁵⁶

וּבְאֵתוֹת - זֶה הַמַּטָּה - כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר - וְאֵת הַמַּטָּה
הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בוֹ אֵת הָאֵתוֹת:

"**U**veotot" - ze amate - kemo šenemar: "Veet amate aze tikah beyadeha, ašer taase bo et aotot."

"**I** kon sinyales" - esta la vara - ki ansi dizi el pasuk: "I a la vara la esta tumara en tu mano, ki aras kon eya a las sinyales."

"**I** znacima" - ovo je štap - kao što je rečeno: "A taj štap uzmi u ruku svoju, jer njime ćeš činiti čudesa."⁵⁷

וּבְמוֹפְתִים - זֶה הַדָּם - כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר - וְנִתְּתִי
מוֹפְתִים בְּשָׂמַיִם וּבְאָרֶץ - דָּם. וְאֵשׁ. וְתִמְרוֹת
עֲשֵׂן:

"**U**vmofetim" - ze adam, kemo šenemar: "Venatati mofetim bašamayim uvaarec: dam, vaeš, vetimrot ašan."

⁵⁵ Sveprisutnost (Božanska prisutnost) od hebrejskog glagola šahan - stanovati.

⁵⁶ Citat iz V knjige Mojsijeve 4:34.

⁵⁷ Citat iz II knjige Mojsijeve 4:17.

"I kon maraviyas" - esta la sangre, ki ansi dizi el pasuk: "I dare maraviyas en los sielos i en la tierra: sangre, i fuego i atamareles de umo."

"I čudesima" - ovo je krv, kao što je rečeno: "I daću čudesa na nebu i na zemlji: krv, oganj i pušenje dima."⁵⁸

דָּבַר אַחֵר. בְּיַד חֲזָקָה - שְׁתַּיִם. וּבְזֶרַע נְטוּיָה -
 שְׁתַּיִם. וּבְמוֹרָא גָדוֹל - שְׁתַּיִם. וּבְאֵתוֹת - שְׁתַּיִם.
 וּבְמִפְתֵּי־יָם - שְׁתַּיִם - אֱלֹהֵי עֶשֶׂר מַכּוֹת שֶׁהֵבִיא
 הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם - וְאֵלֹהֵי
 הַיָּם:

Devar aher: "beyad hazaka" - šetayim, "uvizroa netuya" - šetayim, "uvmora gadol" - šetayim, "uvmofetim" - šetayim - elu eser makot šeevi aKadoš, Baruh U, al amicrijim beMicrayim - veelu en:

Koza otra: "kon poder fuerte" - dos, "i kon braso tendido" - dos, "i kon temoridad grande" - dos, "i kon sinyales" - dos, "i kon maraviyas" - dos - estas diez feridas ke tru↔o Santo, Bindicho El, sovre Ayifsiyanos en Ayifto. - I estas eyas:

Drugo tumačenje: "snažnom rukom" - dvije (kazne); "podignutom mišicom" - dvije; "strahotom velikom" - dvije; "znacima" - dvije; "i čudesima" - dvije - ovo su deset udaraca koje je pustio Sveti, Blagosloven On, na Misirce u Misiru - a ovo su im imena:

⁵⁸ Citat iz knjige proroka Joela 2:30.

דָּם. צְפַרְדֵּי. כְּנִים. עָרוֹב. דְּבַר. שְׁחִין. בָּרָד. אֲרָבָה.
חֶשֶׁךְ. מִכַּת בְּכוֹרוֹת:

DAM, CEFARDEA, KINIM, AROV, DEVER,
ŠEHIN, BARAD, 'ARVE, HOŠEH, MAKAT
BEHOROT.

SANGRE, RANAS, PIOJOS, MISTURA,
MORTALDAD, SARNA, PEDRESKO, LANGOSTA,
OSKURIDAD, FERIDA DE MAYORES.

KRV, ŽABE, VAŠKE, BUBE, POMOR STOKE,
CRNE BOGINJE, GRAD, SKAKAVCI, MRAK,
POMOR PRVENACA.

רְבִי יְהוּדָה הָיָה נוֹתֵן בָּהֶם סְמָנִים - דְּצִ"ךְ עַד"ש
בְּאֲח"ב:

Ribi Yeuda aya noten baem simanim: DeCaH,
ADaŠ BeAHaV.⁵⁹

⁵⁹ Uzimanjem prvog slova imena svakog zla koje je Bog sručio na Misirce i dodavanjem samoglasnika zbog lakšeg izgovora Ribi Jeuda je stvorio notarikon (hebrejski angram) koji je trebalo da omogući lakše pamćenje redosljedja misirskih zala.

Ribi Yeuda era dan en eyos simanim: DeCaH, ADaSH
BeAHaV.

Ribi Jeuda im davaše znakove: DeCaH, ADaŠ
BeAHaV.

Napomena:

Sljedeća tri pasusa (riječi Ribi Josea, Ribi Eliezera i Ribi Akive) ne pojavljuju se u tekstu Agade propisanom u Rambavoj Mišne Tora - niti u ostalim starim verzijama Agade, te stoga ne predstavljaju obavezni dio teksta za one koji nisu u stanju sami obaviti zadatak postavljen od strane hahamim (tumačenje perašat "veArami oved avi") - nego preferiraju pridržavati "zbirke riješenih zadataka" - odnosno determinisanog i definisanog teksta Agade. - Bilo kako bilo, budući da se pomenuti pasusi u posljednjih par stoljeća smatraju nerazdvojnim djelom Agade - donešeni su u ovom izdanju na našem jeziku u cjelosti - no, da bi se uspostavila razlika između obaveznih i naknadno dodatih tekstova - posljednjim je dodata zatamnjena poledina. Sva tri sljedeća pasusa preuzeta su iz Mehilta deRibi Yišmael (Bešalah - peraša 6) - alahičkog midraša napisanog u Izraelu.

רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר מִנַּיִן אַתָּה אוֹמֵר שְׁלָקוּ
הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם עֶשֶׂר מַכּוֹת. וְעַל הַיָּם לָקוּ
חַמְשִׁים מַכּוֹת? בְּמִצְרַיִם מָה הוּא אוֹמֵר? -
וַיֹּאמְרוּ הַחֲרֻטָּמִּים אֶל פְּרַעֲה אֶצְבַּע אֱלֹהִים הוּא:
וְעַל הַיָּם מָה הוּא אוֹמֵר? - וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד
הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם - וַיִּירָאוּ הָעַם
אֶת יְהוָה. וַיֹּאמְרוּ בֵּיהוָה וּבְמֹשֶׁה עֲבָדוֹ: כִּמָּה לָקוּ
בְּאֶצְבַּע? - עֶשֶׂר מַכּוֹת: אָמור מֵעַתָּה - בְּמִצְרַיִם
לָקוּ עֶשֶׂר מַכּוֹת. וְעַל הַיָּם לָקוּ חַמְשִׁים מַכּוֹת:

Ribi Yose aGelili omer: "Minayin ata omer šelaku
aMicriyim beMicrayim eser makot, veal al ayam laku
hamišim makot? BeMicrayim ma u omer? - "Vajomeru
ahartumim el paro ecba Eloim i. Veal ayam ma u omer? -
"Vajar Yisrael et ayad agedola ašer asa Adonay
beMicrayim, vayiru aam et Adonay, vayaaminu baAdonay
uvMoše avdo. Kama laku beecba? - eser makot. Emor
meata: beMicrayim laku eser makot, veal ayam laku
hamišim makot.

Ribi Yose aGelili dizyen: "Deadonde tu dizyen ke fueron
feridos los Ayifsiyanos en Ayifto diez feridas, i sovre la mar
fueron feridos sinkuenta feridas? En Ayifto ke el dizyen? - "I
disheron los magos a paro dedo de el Dyo el." I sovre la mar ke
el dizyen? - "I vido Yisrael a la maraviya la grande ke izo
Adonay en Ayifto, i temieron el puevlo de Adonay, i kriyaron
en Adonay i en nevua de Moshe su siervo." Kvanto fueron
feridos kon el dedo? - diez feridas. Di de agora: en Ayifto
fueron feridos diez feridas, i sovre la mar fueron feridos
sinkuenta feridas.

Ribi Jose aGalili reče: "Na osnovu čega zaključuješ da su Misirci u Misiru bili kažnjeni sa deset kazni, a na moru sa pedeset? Šta on kaže za Misir? - "I rekoše vračari Faraonu ovo je prst Božiji."⁶⁰ A o moru šta on kaže? - "I vidje Izrael ruku veliku koju pokaza Gospod na Misiru, i narod se poboja Gospoda, i uzvjerovaše u Gospoda i u Mojsija slugu Njegova."⁶¹ Sa koliko kazni bjehu kažnjeni prstom (Božijim)? - sa deset kazni. Reci odsada (prema tome zaključi): u Misiru bjehu kažnjeni sa deset kazni, a na moru sa pedeset.

רְבִי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר מִיָּן שְׁכָל מַכָּה וּמַכָּה שֶׁהֵבִיא
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם הֵיטָה שָׁל
אַרְבַּע מִכּוֹת? - שְׁנָאֵמַר - יִשְׁלַח בָּם חֲרוֹן אַפּוֹ
עֲבָרָה. וְנֹעַם. וְצָרָה. מִשְׁלַחַת מְלֹאכֵי רַעִים: עֲבָרָה
- אַחַת. וְנֹעַם - שְׁתֵּים. וְצָרָה - שְׁלֹשׁ. מִשְׁלַחַת
מְלֹאכֵי רַעִים - אַרְבַּע: אָמֹר מַעֲתָה. בְּמִצְרַיִם לָקוּ
אַרְבַּעִים מִכּוֹת. וְעַל הַיָּם לָקוּ מֵאַתֵּים מִכּוֹת:

⁶⁰ Citat iz II knjige Mojsijeve 8:19.

⁶¹ Citat iz II knjige Mojsijeve 14:31.

Interesantno je da se na ovom mjestu prevodilac sa hebrejskog na ladino namjerno udaljava od doslovnog prevođenja hebrejskog teksta, te umjesto da prevede "i uzvjerovaće u Gospoda i Mojsija slugu Njegova" on prevodi "i uzvjerovaće u Gospoda i u proroštvo Mojsija sluge Njegova". Izgleda da je hebrejskom uhu naviknutom na monoteizam zasmetala vjera u čovjeka, pa makar to bio i sam Moše Rabenu (Mojsije naš Učitelj), te stoga dodavanjem riječi proroštvo "objašnjava" da se ne radi o vjeri u Mojsija - nego o vjeri u činjenicu da je Mojsije prorok Gospodnji.

Ribi Eliezer omer: "Minayin šekol maka umaka šeevi aKadoš, Baruh U, al aMicriyim beMicrayim, ayeta šel arba makot? - Šeneemar: "Yešalah bam haron apo, evra vazaam, vecara, mišlahat malahe raim."

Evra - ahat, vaZaam - šetayim, veCara - šaloš, Mišlahat malahe raim - arba.

Emor meata: beMicrayim laku arbaim makot, veal ayam laku matayim makot.

Ribi Eliezer dizyen: "Deadonde ke toda ferida i ferida ke trusho el Santo, Bindicho El sovre Ayifsiyanos en Ayifto era de kvatro feridas?" - Ki ansi dizi el pasuk: "Enbiyara en eyos eresimiento de su folor, sanya i ira, i angustiya, enbiyamiento de mesajeros malos."

Sanya - una, i Ira - dos, Angustiya - tres,
Enbiyamiento de mesajeros malos - kvatro.

Di de agora: en Ayifto fueron feridos kvarenta feridas, i sovre la mar fueron feridos dosyentas feridas.

Ribi Eliezer govoraše: "Odakle (zakjučak) da se svaka kazna i kazna koju je Sveti, Blagosloven On, pustio na Misirce u Misiru sastojala iz četiri dijela? - Jer je rečeno: "Posla na njih oganj gnjeva svojega, jarost i srdnju, tjeskobu i poslanje zlih anđela."⁶²

Jarost - jedan, Srdnja - dva, Tjeskoba - tri,
Poslanje zlih anđela - četiri.

Reci odsada (prema tome zaključiti): u Misiru pretrpješe četrdeset kazni, a na moru dvjesta.

⁶² Citat iz Psalama 78:49.

רְבִי עֲקִיבָא אוֹמֵר מִנֵּיין שְׁכֹל מַכָּה וּמַכָּה שְׁהֵבִיא
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמְצָרִים בְּמְצָרִים הֵיטָה שֶׁל
חֲמֵשׁ מִכּוֹת? - שְׁנַאֲמַר - יִשְׁלַח בָּם חֲרוֹן אָפוּ.
עֲבָרָה. וְזַעַם. וְצָרָה. מִשְׁלַחַת מְלֹאֲכֵי רְעִים: חֲרוֹן
אָפוּ - אַחַת. עֲבָרָה - שְׁתֵּים. וְזַעַם - שְׁלֹשׁ. וְצָרָה -
אַרְבַּע. מִשְׁלַחַת מְלֹאֲכֵי רְעִים - חֲמֵשׁ: אָמַר
מֵעַתָּה. בְּמְצָרִים לָקוּ חֲמִשִּׁים מִכּוֹת. וְעַל הַיָּם לָקוּ
חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתַיִם מִכּוֹת:

Ribi Akiva omer: "Minayin šekol maka umaka šeevi
aKadoš, Baruh U, al aMicriyim beMicrayim ayeta šel
hameš makot? - Šeneemar: "Yešalah bam haron apo, evra
vazaam, vecara, mišlahat malahe raim."

Haron apo - ahat, Evra - šetayim, vaZaam - šaloš,
veCara - arba, mišlahat malahe raim - hameš.

Emor meata: beMicrayim laku hamišim makot, veal ayam
laku matayim vahamišim makot.

Ribi Akiva dizyen: "Deadonde ke toda ferida i ferida ke
trusho el Santo, Bindicho El, sobre los Ayifsiyanos en Ayifto
era de sinko feridas?" - Ki ansi dizi el pasuk: "Enbiyara en eyos
eresimiento de su folor, sanya i ira, i angustya, enbiyamiento de
mesajeros malos."

Eresimiento de su folor - una, Sanya - dos, i Ira - tres, Angustya
- kvatro, Enbiyamiento de mesajeros malos - sinko.

Di de agora: en Ayifto fueron feridos sinkuenta feridas, i sobre
la mar fueron feridos dosyentos i sinkuenta feridas.

Ribi Akiva govoraše: "Odakle (zaključak) da se svaka kazna i kazna koju je Sveti Blagosloven On, pustio na Misirce sastojala iz pet kazni? - Jer je rečeno: "Posla na njih oganj gnjeva svojega, jarost i srdnju, tjeskobu i poslanje zlih anđela."

Oganj gnjeva svojega - jedan, Jarost - dva, Srdnju - tri,
Tjeskobu - četiri, Poslanje zlih anđela - pet.

Reci odsada (prema tome zaključci): u Misiru pretrpješe pedeset kazni, a na moru dvije stotine i pedeset.

Napomena:

Kao i prethodna tri pasusa - tako se i pasusi "Kama maalot tovo" ("Koliko je uzvišenih dobrih djela...") i "Al ahat kama vehama" ("Gle, kako se udvostruči...") ne pojavljuju u tekstu Agade propisanom u Rambamovoj Mišne Tora - niti u ostalim starim verzijama Agade - te, stoga, ne predstavljaju obavezni dio teksta za one koji nisu u stanju sami obaviti zadatak postavljen od strane hahamim (tumačenje perašat "veArami oved avi") - nego preferiraju pridržavati "zbirke riješenih zadataka" - odnosno determinisanog i definisanog teksta Agade. - Bilo kako bilo, budući da se pomenuti pasusi u posljednjih par stoljeća smatraju nerazdvojnim djelom Agade - donešeni su u ovom izdanju na našem jeziku u cjelosti - no, da bi se uspostavila razlika između obaveznih i naknadno dodatih tekstova - posljednjim je dodata zatamnjena poledina.

Izvor pomenutih pasusa nije poznat. Najvjerojatnije, radi se o djelu anonimnog (jednog ili više) pajtana (stihotvorca) inspirisanog izrekom mudraca koja se pojavljuje (u manje-više identičnoj formi) u nekoliko midraških zbirki - npr. u "Sifre Devarim" - piskot (odjeljci) 337 i 339, te u "Midraš Tanaim laDvarim" - poglavlje 32 - stihovi 48 i 49 ("koji nas je izveo iz Egipta, rascjepio pred nama more, spustio nam manu, Šobezbjedio nam izvorĆ, i učinio s nama ŠtolikaĆ čuda i junaštva"), te u "Ocar aMidrašim" (ed. Ajzenštajn) - str. 356. ("Rukom Mojsija našeg učitelja - putem koga nas je osvetio Egipćanima, i izveo nas iz okova gvozdениh i iz ropstva u slobodu, i rascjepio pred nama more, i dao nam 613 zapovjedi") gdje je subjekt pomenutih dobročinstava Mojsije, kao i u "Šemot Raba" - peraša (odjeljak) 24 ("Dao je da dočekamo da Egipćani dožive sramotu, i uzdigao nas je na oblake časti, i rascjepio je pred nama more, i naplatio je Egipćanima [patnje naše]...") gdje je subjekt dobročinstava Sveti - blagosloven neka je.

U sljedeća dva pasusa pojavljuju se gotovo sva dobročinstva i čuda pomenuta u navedenim midrašim (kao i mnoga druga) - i u svim je subjekt Gospod Bog Izraelov.

כִּמְהָ מֵעֲלוֹת טוֹבוֹת לַמָּקוֹם עָלֵינוּ:

- דִּינֵנו: אֱלוֹ הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם -
וְלֹא עָשָׂה בָּהֶם שְׁפָטִים -
- דִּינֵנו: אֱלוֹ עָשָׂה בָּהֶם שְׁפָטִים -
וְלֹא עָשָׂה בְּאֱלֹהֵיהֶם -
- דִּינֵנו: אֱלוֹ עָשָׂה בְּאֱלֹהֵיהֶם -
וְלֹא הָרַג אֶת בְּכוֹרֵיהֶם -
- דִּינֵנו: אֱלוֹ הָרַג אֶת בְּכוֹרֵיהֶם -
וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת מְמוֹנָם -
- דִּינֵנו: אֱלוֹ נָתַן לָנוּ אֶת מְמוֹנָם -
וְלֹא קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם -
- דִּינֵנו: אֱלוֹ קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם -
וְלֹא הֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בְּחָרְבָה -
- דִּינֵנו: אֱלוֹ הֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בְּחָרְבָה -
וְלֹא שָׁקַע צָרְיָנוּ בְּתוֹכוֹ -
- דִּינֵנו: אֱלוֹ שָׁקַע צָרְיָנוּ בְּתוֹכוֹ -
וְלֹא סָפַק צָרְכָנוּ בַּמַּדְבָּר אַרְבַּעַיִם שָׁנָה -
- דִּינֵנו: אֱלוֹ סָפַק צָרְכָנוּ בַּמַּדְבָּר אַרְבַּעַיִם שָׁנָה -
וְלֹא הָאֲכִילָנוּ אֶת הַמֶּן -

אלו האכילנו את המן -
 ולא נתן לנו את השבת -
 דינו:

אלו נתן לנו את השבת -
 ולא קרבנו לפני הר סיני -
 דינו:

אלו קרבנו לפני הר סיני -
 ולא נתן לנו את התורה -
 דינו:

אלו נתן לנו את התורה -
 ולא הכניסנו לארץ ישראל -
 דינו:

אלו הכניסנו לארץ ישראל -
 ולא בנה לנו את בית הבחירה -
 דינו:

KAMA MAALOT TOVOT LAMAKOM ALENU

Ilu ocienu miMicrayim, velo asa baem šefatim -
 DAYENU.

Ilu asa baem šefatim, velo asa beeloem -
 DAYENU.

Ilu asa beeloem, velo arag et behoreem -
 DAYENU.

Ilu arag et behoreem, velo natan lanu et mamonam -
 DAYENU.

Ilu natan lanu et mamonam, velo kara lanu et ayam -
DAYENU.

Ilu kara lanu et ayam, velo eeviranu betoho beharava -
DAYENU.

Ilu eeviranu betoho beharava, velo šika carenu betoho -
DAYENU.

Ilu šika carenu betoho, velosipek corhenu bamidbar
arbaim šana -
DAYENU.

Ilu sipek corhenu bamidbar arbaim šana, velo eehilenu et
aman -
DAYENU.

Ilu eehilenu et aman, velo natan lanu et aŠabat -
DAYENU.

Ilu natan lanu et aŠabat, velo kervanu lifne Ar Sinay -
DAYENU.

Ilu kervanu lifne Ar Sinay, velo natan lanu et aTora -
DAYENU.

Ilu natan lanu et aTora, velo ihnisanu leErec Yisrael -
DAYENU.

Ilu ihnisanu leErec Yisrael, velo bana lanu et Bet aMikdaš
-
DAYENU.

**KVANTOS GRANDES BUENOS A
EL KRIYADOR SOVRE MOS**

Si mos sakara de Ayifto, i non fizyera en eyos djustisia -
MOS ABASTAVA.

Si fizyera en eyos djustisia, i non izyera en sus diozes -
MOS ABASTAVA.

Si izyera en sus djozes, i non matava a sus mayores -
MOS ABASTAVA.

Si matava en sus mayores, i non dava a mos sus azyendas -
MOS ABASTAVA.

Si dava a mos a sus azyendas, i non razgava a mos a la mar -
MOS ABASTAVA.

Si razgava a mos a la mar, i non mos aziya pasar entre eya por el seko -
MOS ABASTAVA.

Si mos aziya pasar entre eya por el seko, i non afikara nuestros angustyadores entre el -
MOS ABASTAVA.

Si afikara nuestros angustyadores entre el, i non abastesyera nuestros deministeres en el dizyerto kvarenta anyos -
MOS ABASTAVA.

Si abastesyera nuestros deministeres en el dizyerto kvarenta anyos, i non mos izyera komer a la magna -
MOS ABASTAVA.

Si mos izyera komer a la magna, i non dyera a mos a el Shabat -
MOS ABASTAVA.

Si dyera a mos a el Shabat, i non mos ayegava dilantre Monte de Sinay -
MOS ABASTAVA.

Si mos ayegava dilantre Monte de Sinay, i non dyera a mos a la Ley -
MOS ABASTAVA.

Si dyera a mos a la Ley, i non mos azyera entrar a Tiera de Israel - MOS
 ABASTAVA.

Si mos azyera entrar a Tiera de Israel, i non fragvava a mos el Bet aMikdaš -
 MOS ABASTAVA.

**KOLIKO JE UZVIŠENIH DOBRIH DIJELA,
 ŠTO IH UČINI SVEDRŽITELJ, NAS RADI:**

Da nas je izveo iz Misira,
 a da nije učinio suda nad njima -
 BILO BI NAM DOVOLJNO.

Da je učinio sud nad njima,
 a da nije sudio bogovima njihovim -
 BILO BI NAM DOVOLJNO.

Da je sudio bogovima njihovim,
 a da nije pobio prvenaca njihovih -
 BILO BI NAM DOVOLJNO.

Da je pobio prvence njihove,
 a da nije predao nama blago njihovo -
 BILO BI NAM DOVOLJNO.

Da je predao nama blago njihovo,
 a da nije rascjepio pred nama mora -
 BILO BI NAM DOVOLJNO.

Da je rascijepio pred nama more,
 a da nas nije proveo posred njega suvim -
 BILO BI NAM DOVOLJNO.

Da nas je proveo posred mora suvim,
a da nije potopio u njemu tlačitelje naše -
BILO BI NAM DOVOLJNO.

Da je potopio u njemu tlačitelje naše,
a da nas nije snabdijevao u pustinji četrdeset godina -
BILO BI NAM DOVOLJNO.

Da nas je snabdijevao, u pustinji, četrdeset godina,
a da nas nije hranio manom -
BILO BI NAM DOVOLJNO.

Da nas je hranio manom,
a da nam nije dao Šabat -
BILO BI NAM DOVOLJNO.

Da nam je dao Šabat,
a da nas nije doveo do pred goru sinajsku -
BILO BI NAM DOVOLJNO.

Da nas je doveo do pred goru sinajsku,
a da nam nije dao Toru -
BILO BI NAM DOVOLJNO.

Da nam je dao Toru,
a da nas nije uveo u Zemlju Izraela -
BILO BI NAM DOVOLJNO.

Da nas je uveo u Zemlju Izraela,
a da nam nije izgradio Hram -
BILO BI NAM DOVOLJNO.

עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה טוֹבָה כְּפוּלָה וּמוֹכְפָלָת
לְמָקוֹם עָלֵינוּ:

שְׁהוּצִיאָנוּ מִמִּצְרָיִם. וְעָשָׂה בָּהֶם שְׁפָטִים. וְעָשָׂה
בְּאֵלֵהֶם. וְהָרַג אֶת בְּכוֹרֵיהֶם, וְנָתַן לָנוּ אֶת
מְמוֹנָם. וְקָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם. וְהֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ
בְּחַרְבָּה. וְשָׁקַע צַרְיָנוּ בְּתוֹכוֹ. וְסָפַק צַרְכָּנוּ בַּמַּדְבָּר

אַרְבַּעִים שָׁנָה. וְהֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמָּן. וְנָתַן לָנוּ אֶת
הַשֶּׁבֶת. וְקָרְבָנוּ לְפָנֵי הַר סִינַי. וְנָתַן לָנוּ אֶת
הַתּוֹרָה. וְהִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּבָנָה לָנוּ אֶת
בַּיִת הַבְּחִירָה. לְכַפֵּר עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ:

**Al ahat kama vehama tova kefula umuhpelet
laMakom alenu.**

Šeocienu miMicrayim, Veasa baem šefatim, Veasa
beeloem, VeArag et behoreem, Venatan lanu et
memonam, Vekara lanu et ayam. Veevirenu betoho
beharava, Vešika carenu betoho, Vesipek corhenu
bamidbar arbaim šana, Veehilenu et aman, Venatan
lanu et aŠabat, Vekervanu lifne "Ar Sinay, Venatan lanu
et aTora, Veihnisanu leErec Yisrael, Uvana lanu et Bet
aMikdaš lehaper al avonotenu.

**Sovre una kvanta mas i kvanta mas buone dublada i
redublada a el Kriyador sovre mos:**

Mos sako de Ayifto, Izo en eyos djustisiyas, Izo en sus
dyozes, Mato sus mayores, Dio a mos a sus azyendas,
Razgo a mos a la mar, Mos izo pasar entre eya por el seko,
Afenko nuestros angustyadores entre eya, Abastesio nuestros
ministeres en el dizyerto kvarenta anyos, Mos izo komer a ala
magna, Dio a mos el Shabat, Mos ayego dilantre Monte de
Sinay, Dio a mos a la Ley, Mos izo entrar a Tierra de Israel,
Fragvo a el Bet aMikdash por perdonar sovre todos nuestros
delitos.

**Gle, kako se udvostruči i učetvorostruči
dug naš prema Stvoritelju. - Jer:**

Izvede nas iz Misira, I učini nad njima sud, I nad bogovima
njihovim, I pomori prvence njihove, I predade nama blago
njihovo, I rascijepi pred nama more, I provede nas, posred

njega, suvim, I potopi u njemu tlačitelje naše, I snabdijevše nas, u pustinji, četrdeset godina, I hranjaše nas manom, I dade nam Šabat, I dovede nas do pred goru sinajsku, I dade nam Toru, I uvede nas u Zemlju Izraela, I izgradi nam Hram da nam se oprostite grijesi naši.

Napomena:

"Keara" (tanjir sa obrednim jelima) se vraća na sto.

Napomena:

**NAKON SLJEDEĆEG PASUSA SVI PONAHLJAJU GLASNO:
PESAH MACA UMRORIM
(PESAH, BESKVASNI HLJEB I GORKO ZELJE)
- I ONAJ KO PROPUSTI DA KAŽE OVE TRI RIJEČI
- SMATRA SE KAO DA NIJE NI PRISUSTVOVAO SEDERU**

רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר כֹּל שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה
דְּבָרִים אֵלּוּ בַּפֶּסַח לֹא יֵצֵא יָדָיו חוֹבָתוֹ - וְאֵלּוּ הֵינּוּ:
פֶּסַח. מִצָּה. וּמְרוֹרִים (י"א וּמְרוֹר):

Raban Gamliel aya omer: "Kol mi šelo amar šeloša devarim elu baPesah lo jaca jede hovato. Veelu en:

Pesah, **M**aca u**M**rорim

(NEGDJE JE OBIČAJ DA SE KAŽE u**M**aror UMJESTO MERORIM).

Raban Gamliel era dizyen: "Todo el ke no dizi tres kozas estas en Paskva no sali de su ovligo. I estas eyas:

Pesah, Maca i Merorim

(AY DJENTE KE DIZEN **Maror** A LUGAR DE MERORIM).

Raban Gamliel govoraše: "Ko god ne kaže ove tri stvari na Pesah nije izvršio svoju vjersku obavezu:

Pesah, Maca i Merorim.

(NEGDJE JE OBIČAJ DA SE KAŽE **Maror** UMJESTO MERORIM)

Napomena:

DOK SE GOVORI "PESAH ŠEAYU" POGLEDA SE KRILO (ILI PLEĆKA), ALI SE NE PODIJE.

פסח פֶּסַח שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִים בְּזֶמַן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קָיָם עַל שׁוֹם מָה? - עַל שׁוֹם שֶׁפֶּסַח הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם - שֶׁנֶּאֱמַר - וְאִמְרָתָם זָבַח פֶּסַח הוּא לִיהוָה אֲשֶׁר פֶּסַח עַל בְּתֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנִגְפוֹ אֶת מִצְרַיִם וְאֶת בְּתֵינוּ הִצִּיל וַיִּקְדֵּם הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲוּ:

Pesah - šeyu avotenu ohelim bizman šeBet aMikdaš kayam. - Al šum ma? Al šum šepasah aKadoš, Baruh U, al bate avotenu beMicrayim, šeneemar: "Vaamartem zevah Pesah u, laAdonay ašer pasah al bate vene Yisrael beMicrayim, benogfo et Micrayim, veet batenu icil. Vayikod aam vayištahavu."

Pesah - ke eran nuestros padres komientes en tienpo ke el Bet aMikdaš firme. - Por kavza de ke? Pur kavza ke paso el Santo, Bindicho El, sovre kazas de nuestros padres en Ayifto. - Ki ansi dizi el pasuk: "I dere ⇔ sakrifisio de Korban Pesah el para Adonay ke salto sovre kazas de ijos de Israel en Ayifto, en su yagar a los de Ayifto, i a muestras kazas eskapo. I umyo se el puevlo i enkorvaron se."

Ovo je uspomena na pashalnu žrtvu što je jeđahu oci naši u vrijeme dok stajaše Hram. A zašto? Zato što prođe (heb. pasah) Sveti, Blagosloven On, kuće otaca u Misiru. - Kao što je rečeno: "I reći ćete: 'Ovo je žrtva pashalna (pesah) Gospodu koji prođe (heb. pasah) kuće sinova Izraelovih u Misiru, kad uništavaše Misir, a naše kuće izbavi.' I (kad čuše) sav narod se pokloni i padoše ničice."

Napomena:

I UZEVŠI POLOVINU MACA KOJA SE NALAZI IZMEĐU DVIJU
ČITAVIH,
I PODIGAVŠI JE, DA JE SVI PRISUTNI VIDE, DOMAĆIN KAŽE:

מצה זו שאנו אוכלים על שום מה? - על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וגאלם - שנאמר - ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת מצות כי לא חמץ - כי גרשו ממצרים, ולא יכלו להתמהמה. וגם צדה לא עשו להם:

Maca zu šeanu ohelim, al šum ma? Al šum šelo ispik becekam šel avotenu leahmic, ad šenigla aleem Meleh Malhe aMelahim, aKadoš, Baruh U, ugealam miyad. - Šeneemar: "Vayofu et abacak ašer ociu miMicrayim, ugot macot - ki lo hamec - ki goršu miMicrayim, velo yahlu leitmamea, vegam ceda lo asu laem."

Maca esta ke mos komientes, por kavza de ke? Por kavza ke no abastesio sus masas, de nuestros padres, por livdarse, asta ke fue diskuvierto sovre eyos Rey de Reyes de los Reyes, el Santo Bindicho El, i regmio los luego. - Ki ansi dizi el pasuk: "I kuzieron a la masa ke sakaron de Ayifto, tortas sensenyas, ke non livdo, ke fueron destirados de Ayifto, i non podieron por detardar se, i tambien vianda non izieron a eyos."

Zašto se jede ova maca koju jedemo? Zato što tijesto očeva naših još nije uspjelo nadoći, a već im se otkri Car, Kralj Kraljeva, Sveti, Blagosloven On, i izbavi ih odmah. - Kao što je rečeno: "I pekoše tijesto što ga iznesoše iz Misira, kolače

prijesne - jer ne uskisnu, jer ih potjeraše Misirci - pa ne mogoše oklijevati, a hrane za puta ne napraviše sebi."⁶³

Napomena:

I UZEVŠI SALATU U RUKU DOMAĆIN KAŽE:

מֵרוֹרִים אֵלֹו (וִי"א מְרוֹר זֶה) שְׁאָנוּ
 אֹכְלִים עַל שׁוּם מָה? - עַל
 שׁוּם שְׁמֵרְרוּ הַמְצָרִים אֶת
 חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם - שְׁנֵאֵמַר - וַיִּמְרְרוּ אֶת
 חַיֵּיהֶם בְּעַבְדָּה קָשָׁה - בְּחֹמֶר. וּבְלִבְנִים. וּבְכָל
 עַבְדָּה בְּשָׂדֵה - אֵת כָּל עַבְדָּתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָּהֶם
 בְּפָרֶךְ:

Merorim ele (NEGDJE JE OBIČAJ DA SE KAŽE Maror ze) ze šeanu ohelim al šum ma? Al šum šemareru aMicriyim et haye avotenu beMicrayim.- Šeneemar: "Vaymareru et hayeem baavoda kaša behomer, uvilvenim, uvhol avoda basade, et kol avodatam ašer avdu baem befareh.

Lichuga esta ke mos komientes, por kavza de ke? Por kavza ke amargaron los Ayifsiyanos a vidas de nuestros padres en Ayifto. Ki ansi dizi el pasuk i amargaron a sus vidas ken servisyo duro kon baro i kon adoves i kon todo servisyo ke en el kanpo a todos sus servisynos ke seevrieron kon eyos kon dureza.

⁶³ Citat iz II knjige Mojsijeve 12:39.

Zašto se jede maror ovaj što ga jedemo? Zato što Misirci zagorčavahu život ocima našim u Misiru. - Kao što je rečeno: "I zagorčavahu im život teškim radom; građom, ciglama i poljskim radom zagorčavahu im rad koji im nametnuše silom."⁶⁴

בְּכֹל דּוֹר וָדוֹר חֵיב אָדָם לְרִאוֹת אֶת עֵצְמוֹ כְּאֵלוֹ
הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם - שְׁנֵאֵמַר - וְהִגִּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם
הַהוּא לֵאמֹר בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי
מִמִּצְרַיִם: לֹא אֶת אֲבוֹתֵינוּ בְּלֶבֶד גָּאֵל הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא - אֲלֵא אִף אוֹתָנוּ גָּאֵל עִמָּהֶם - שְׁנֵאֵמַר
- וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם - לְמַעַן הִבִּיא אֶתָנוּ לְתֵת
לָנוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם:

Behol dor vador hayav adam learot et acmo keilu u yaca miMicrayim. - Šeneemar: "Veigadta levinha bayom au lemor: 'Baavur ze asa Adonay li beceti miMicrayim.'" Šelo et avotenu bilvad gaal aKadoš, Baruh U, ela af otanu gaal imaem. - Šeneemar: "Veotanu oci mišam lemaan avi otanu latet lanu et aarec ašer nišba laavotenu."

En kada djerensio i djerensio es ovligado el ombre por amostrar a si mizmo komo si el saliyera de Ayifto, ki ansi dizi el pasuk: "I denunsiyaras a tu ijo el dia el este por dizir: 'Por amor de esto izo Adonay a mi en mi salir de Ayifto.'" Ke non a nuestros padres tan solamente regmio el Santo, Bindicho El, salvo tambien a mos regmio kon eyos, ki ansi dizi el pasuk: "I a mos sako de ayi por trayer a mos por dar a mos a la tiera ke djuro a nuestros padres."

⁶⁴ Ibid 1:14.

U svakom pokoljenju i pokoljenju treba čovjek da se ponaša kao da je on, lično, izašao iz Misira. - Kao što je rečeno: "I reći ćeš sinu svome, u dan onaj, zbog ovoga mi učini Gospod, pri Izlasku mome iz Misira."⁶⁵ Jer Sveti, Blagosloven On, ne otkupi samo otaca naših, nego i nas s njima. - Kao što je rečeno: "I izvede nas, otamo, da bi nas doveo i da bi nam dao zemlju za koju se zakleo ocima našim."⁶⁶

Napomena:

I POKRIVŠI MACOT, DOMAĆIN UZIMA PEHAR S VINOM I GOVORI:

לְפִיכֶן אֲנַחְנוּ חַיִּיבִים לְהוֹדוֹת. לְהַלֵּל. לְשַׁבַּח.
 לְפָאָר. לְרוֹמֵם. לְגַדֵּל וּלְהַדָּר. וּלְנַצַּח. לְמִי שֶׁעָשָׂה
 לְאַבוֹתֵינוּ וּלְנוּ אֶת כָּל הַנְּסִיִּם הָאֵלּוּ. הוֹצִיאָנוּ
 מֵעֲבָדוֹת לְחֵירוֹת. וּמִשְׁעָבוֹד לְגֵאֻלָּה. מִיַּגוֹן לְשִׁמְחָה.
 וּמֵאֶבֶל לְיוֹם טוֹב. וּמֵאֶפְלָה לְאוֹר גָּדוֹל. וְנֹאמַר
 לְפָנָיו שִׁירָה חֲדָשָׁה. הַלְלוּיָהּ:

Lefihah anahnu hayavim leodot, lealel, lešabeah, lefaer,
 leromem, legadel, uleader, ulnaceah lemi šeasa laavotenu
 velanu et kol anisim aelu: Ocianu meavdut leherut,
 umšibud ligula, miyagon lesimha, umeevel leyom tov,
 umeafela leor gadol, venomar lefanav: Alelu Ya!

Por tanto mos ovligados por loar, por alavar, por alavar por
 aformuzigvar, por enalteser, por aformuzigvar i por en↔al↔ar

⁶⁵ Ibid 13:8.

⁶⁶ Citat iz V knjige Mojsijeve 6:23.

a El ke izo a nuestros padres i a mos a todas las maraviyas las estas: Mos sako de servimiento a alforiya, i de suchigvamiyento a regmision, i de ansiya a alegriya, i de limunyo a diya bueno i de tenyevla a luz grande, i diremos de dilnantre de El: Alavad a Adonay!

Stoga smo obavezni priznati, hvaliti, slaviti, uznositi, uzvišavati, krasnim proglašavati I proslavljati Onoga koji je učinio nama i ocima našim sva ova čuda: Izvede nas iz ropstva na slobodu, iz potlačenosti u otkupljenje, iz potištenosti u radost, iz žalosti u Praznik i iz tmine na svjetlo veliko, da kažemo pred Njim: Alelu Ja!

הָלְלוּ יְהוָה. הָלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה. הָלְלוּ אֶת שֵׁם יְהוָה.
 יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם: מִמִּזְרַח
 שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ. מְהַלֵּל שֵׁם יְהוָה. רַם עַל כָּל גּוֹיִם
 יְהוָה. עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: מִי כִּי־הוּא אֱלֹהֵינוּ.
 הַמְגַבִּיהִי לַשָּׁבַת: הַמְשַׁפִּילִי לְרֵאוֹת בְּשָׁמַיִם
 וּבְאָרֶץ: מְקִימִי מַעַפְרֵי דָל. מַאֲשֵׁפֵת יָרִים אֶבְיוֹן:
 לְהוֹשִׁיבֵי עַם נְדִיבִים. עַם נְדִיבֵי עַמּוֹ: מוֹשִׁיבֵי עֵקֶרֶת
 הַבַּיִת אִם הַבָּנִים שְׂמֵחָה. הָלְלוּ יְהוָה:

Alelu Ya! Alelu avde Adonay, alelu et šem Adonay. Yei šem Adonay mevorah meata vead olam. Mimizrah šemeš ad mevoo meulal šem Adonay. Ram al kol goyim Adonay, al ašamayim kevodo. Mi kaAdonay Eloenu amagbihi lašavet. Amašpili lirot bašamayim uvaarec. Mekimi meafar dal meašpot yarim evyon. Leošivi im nedivim, im nedive amo. Mošivi akeret abayit em abanim semeha. -

Alelu Ya!

Alavad a Adonay! Alavad siervos de Adonay, alavad a nombre de Adonay. Seya nombre de Adonay bindicho de agora asta siempre. De onde esklarese el sol asta onde se pone, alavado nombre de Adonay. Alto sovre todas djentes Adonay, sovre los sielos su onra. Ken komo Adonay nuestro Dyo El enaltesien por asentar. El abashan por veeren los sielos en la tierra. Alevantan de pulvo prove, de moldares enaltese dezeyozo. Por azer estar kon sharifes kon sharifes de su puevlo. Azien asentar manera de la kaza madre kon los ijos alegra. - **A**lavad a Adonay!

Alelu Ja! Hvalite robovi Gospodnji, hvalite ime Gospodnje. Neka bude blagosloveno ime Gospodnje, odsad i do vijeka. Od istoka sunčanoga do zalaska njegovoga proslavljeno je ime Gospodnje. Uzvišen je nad svim narodima Gospod, iznad nebesa slava je Njegova. Ko je kao Gospod, Bog naš, koji sjedi na visini? Koji se saginje da vidi šta je na nebesima i na zemlji. Koji iz praha podiže ubogoga, i iz kala podiže ništega. Posađuje ga s knezovima, knezovima naroda svojega. Koji iskopateljicu doma (nerotkinju) pretvara u radosnu majku sinova.⁶⁷

Alelu Ja!

בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם. בַּיַּת יַעֲקֹב מֵעַם לֵעֹז:
הַיְתֵה יְהוּדָה לְקִדְשׁוֹ. יִשְׂרָאֵל מִמְּשֻׁלֹתָיו: הַיָּם
רָאָה וַיִּנָּס. הַיַּרְדֵּן יָסַב לְאַחֹר: הַהָרִים רָקְדוּ
כְּאֵילִים. גְּבְעוֹת כְּבָנֵי צֹאן: מָה לָּךְ הַיָּם כִּי תִנּוֹס.
הַיַּרְדֵּן תָּסַב לְאַחֹר: הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים.
גְּבְעוֹת כְּבָנֵי צֹאן: מִלְּפָנֵי אֲדוֹן חוֹלֵי אֶרֶץ. מִלְּפָנֵי

⁶⁷ Psalam 113.

אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: הַהֶפְכִי הַצּוּר אֲגַם מַיִם. חֲלָמִישׁ
לְמַעַיְנֵנוּ מַיִם.

Becet Yisrael miMicrayim, Bet Yaakov meam loez, ayeta Yeuda lekodšo Yisrael mamšelotav. Ayam raa vayanom, aYarden yisov Leahor, earim rakedu keelim gevaot kivne con. Ma leha ayam ki tanum aYarden tisov Leahor, earim tirkedu keelim gevaot kivne con milifne Adon huli arec milifne Eloa Yaakov. Aofehi acur agam mayim halamiš lemayno mayim.

En salir Yisrael de Ayifto, kaza de Yaakov de puevlo ladinador. Fue Yeuda a su Santuvaryo, Yisrael sus podestanyas. La mar vido i fuyo, el Yarden se torno atras. Los montes saltaron komo barvezes, kuetas komo ijos de uvejas. Ke a ti la mar, ke te fuyes el Yarden ke te tornas atras? Los montes ke saltash komo barvezes, kuestas komo ijos de uvejas. Delantre Sinyor adoloriyan tiera delantre de Yaakov. El trastornan la pinya por pilago de agvas, piedregal a fuente de agvas.

Kad izlažaše Izrael iz Misira, Dom Jaakovljevi iz naroda tuđege (jezika)⁶⁸, Judeja postade svetinja Bo^oija, Izrael oblast Njegova. More vidje i pobježe; Jordan se obrati natrag. Gore skakaše kao ovnovi, brdašca kao jagnjci. Što ti bi, more, te pobježe; tebi, Jordane, te se obrati natrag? Gore, što skačete kao ovnovi i brdašca kao jaganjci? Pred licem Gospodnjim drhći, zemljo,

⁶⁸ U hebrejskom tekstu upotrebljen je termin meam loez. Loazit na hebrejskom znači govorni jezik zemlje (stoga prihvaćen i među Jevrejima) u kojoj Jevreji žive. Am loez je, dakle narod koji govori jezikom zemlje u kojoj su Jevreji ^ovjeli, odn. ne-Jevreji. U želji da što vjernije preslika hebrejski tekst (što je tipično za jevrejske prevodioce) prevodilac na ladino je termin meam loez preveo kao "del puevlo ladinador" (iz naroda koji govori ladino) uzimajući španski jezik kao klasični primjer loazit-a.

pred licem Boga Jakovljeva. Koji pretvara kamen u jezero vodeno, granit u izvor vodeni.⁶⁹

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר גָּאֵלְנוּ
וְגָאֵל אֶת אַבֹּתֵינוּ מִמִּצְרַיִם. וְהִגִּיעַנוּ לַלַּיְלָה הַזֶּה
לְאֹכֵל בּוֹ מִצָּה וּמְרוּר: בֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֵהִי
אַבֹּתֵינוּ יִגִּיעַנוּ לְמוֹעֲדִים וְלְרִגְלִים אַחֲרֵים הַבָּאִים
לְקִרְאָתָנוּ לְשָׁלוֹם. שְׂמֵחִים בְּבִנְיַן עִירָךְ. וְשֹׂשִׁים
בְּעִבוּדְתָךְ. וְנֹאכֵל שָׁם מִן הַזֹּבְחִים וּמִן הַפְּסָחִים
אֲשֶׁר יִגִּיעַ דָּמָם עַל קִיר מִזְבֵּחַךְ לְרִצּוֹן: וְנוֹדֶה לְךָ
שִׁיר חֲדָשׁ עַל גְּאֻלְתָּנוּ וְעַל פְּדוּת נַפְשָׁנוּ: בְּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה גָּאֵל יִשְׂרָאֵל:

Baruh Ata, Adonay, Eloenu, Meleh aolam, ašer gealanu
vegaal et avotenu miMicrayim veigianu lalayla aze leehol
bo maca umrorim. Ken Adonay Eloenu veEloe avotenu
agienu lemoadim velirgalim aherim abaim likratenu
lešalom. Semehim bevinyan irah vesasim baavodatah
venohal šam min azevahim umin apesahim ašer yagia
damam al kir mizbeah beracov, venode leha šir hadaš al
geulatenu veal pedut nafšenu.

Baruh Ata, Adonay, gaal Yisrael.

Bindicho Tu, Adonay, nuestro Dyo, Rey de el mundo, ke
mos regmiyo i regmiyo a nuestros padres de Ayifto, i mos
ayego a la noche la esta por komer en eya sensenya i lichuga.
Ansi Adonay nuestro Dyo i Dyo de nuestros padres mos ayego
a plazes i paskvas otras las vinyentes a eskuentre mos por paz.
Alegres kon fragva di Tu sivdad i gozos en Tu sirvimiento i

⁶⁹ Psalam 114.

komeremos ayi de los sakrifisyos i de el korban aPesah. Ki ayegaras sus sangres sovre pared de Tu ara por veluntad, i loaremos a Ti kantar nuevo sovre muestra regmision i sovre regmision de muestras almas.

Bindicho Tu, Adonay, Regmidor de Yisrael.

Blagosloven Ti, Gospode, Bože naš, koji si nas oslobodio i koji si oslobodio oce naše iz Misira, i koji si nas doveo (žive) do ove noći da jedemo u njoj maca i maror. Tako nas, Gospode, Bože naš i Bože otaca naših dovedi (žive) praznika i hodočasnih blagdana koji nam predstoje u miru. Dovedi nas, radosne, do gradnje Tvog Grada i sretne da vidimo službu Tvoju. I neka bismo jeli, tamo, od žrtava i od pashalne žrtve kojih će se krv prolivati po zidu oltara Tvoga, po Volji Tvojoj. I zahvaljivaćemo Ti pjesmom novom za Oslobođenje naše i za

Otkupljenje duša naših. **B**lagosloven Ti, Gospode, Bože naš, koji oslobodi Izraela.

Napomena:

II PEHAR

ZA SVE VRIJEME ČITANJA PRVOG DJELA "ALELA" DRŽAO JE DOMAĆIN U RUCI PEHAR VINA. SADA GA ISPIJA, A SVI PRISUTNI MU SE PRIDRUŽUJU I ISPIJAJU DRUGI PEHAR VINA.

SVA ČETIRI PEHARA PIJU SE "BEESEBA" (UGODNO ZAVALJEN NA LIJEVU STRANU, DRŽEĆI PEHAR U DESNOJ RUCI), I ONAJ KO BI ZABORAVIO NA "ESEBA" DUŽAN JE VRATITI SE NA SVAKI PEHAR KOJI JE POPIO BEZ "ESEBA". NA BLAGOSLOVE SE, IPAK, NE TREBA VRAĆATI.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
בוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן:

Baruh Ata, Adonay, Eloenu Meleh aolam bore feru agafen.

Blagosloven Ti, Gospode, Bože naš, Kralju svijeta,
koji tvoriš plod vinove loze.

Napomena:

Dozvoljeno je piti vino i između obaveznog prvog i drugog, te drugog i trećeg - ali ne i između trećeg i četvrtog.

U slučaju da je neko siguran da neće piti vino između obaveznih pehara, a u toku ispijanja jednog od obaveznih pehara popio je reviit (oko 1.4 dl) ili više vina u jedan mah - trebao bi nakon tog pehara izgovoriti "beraha meen šaloš".

Ukoliko je neko popio većinu pehara koji sadrži reviit (oko 1.4 dl), ali ne i reviit, ili ima na umu uživati vino i između obaveznih pehara - on je oslobođen blagoslova "meen šaloš".

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם עַל הַגֶּפֶן
וְעַל פְּרֵי הַגֶּפֶן. וְעַל תְּנוּבַת הַשְּׂדֵה. וְעַל אֶרֶץ
חֲמֵדָה טוֹבָה וְרַחֲבָה שְׂרָצִית וְהַנְּחִלָּתָ לְאַבוֹתֵינוּ:
רַחֵם יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ. וְעַל יְרוּשָׁלַיִם
עִירְךָ. וְעַל צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדְךָ. וְהַעֲלֵנוּ לְתוֹכָהּ.
וְשִׂמְחֵנוּ בְּבִנְיָנָהּ. וְשִׂמְחֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ

בשבת: ביום המנוח השביעי הזה

ביום טוב מקרא קדש הזה. ביום חג המצות הזה.
ונברכך עליה בקדושה ובטהרה - כי אל טוב
ומטיב אתה.
ברוך אתה יהוה על הארץ ועל פרותיה:

Baruh Ata, Adonay, Eloenu, Meleh aolam, al agefen veal
peri agefen, veal Erec hemda tova urhava šeracita
veinhalta laavotenu. Rahem, Adonay, Eloenu, al Yisrael
ameha, veal Yerušalaim Ireha, veal Ciyon miškan
kevodeha - vealenu letoha vesamehenu bevinyana -
vesamehenu Adonay Eloenu,

AKO PRAZNIK PADNE NA ŠABAT DODAJE SE:

beyom amanoah aševii aze,

beYom Tov Mikra Kodeš aze, beyom Hag amacot aze.
Unvareheha alea bikduša uvtaora. - Ki El Tov umetiv Ata.

Baruh Ata, Adonay, al aarec veal perotea.

Blagosloven **T**i, Gospode, Bože naš, Kralju svijeta, na lozi i na plodu loze, na zemlji krasnoj, dobroj i prostranoj, koju si volio i koju si podario ocima našim. Smiluj se, Gospode, Bože naš, na Izrael, narod svoj, na Jerusalim Grad svoj, na Cion presto slave Tvoje - i uspi nas u nj, i obraduj nas izgradnjom njegovom. - i Obraduj nas Gospode, Bože naš,

AKO PRAZNIK PADNE NA ŠABAT DODAJE SE:

u ovaj dan subotnji,

i na ovaj Praznik Saziva Svetoga, Dan prijesnih hljebova. I blagosiljaćemo te zbog nje u svetosti i čistoti. - Jer Bog dobar i dobrostiv jesi Ti.

Blagosloven **T**i, Gospode, na zemlji i na plodovima njenim.

6

רחצה

RAHCA

SVI PRISUTNI KAŽU BLAGOSLOV ZA PRANJE RUKU - A
POTOM POLIJU VODOM IZ BOKALA PRVO DESNU -
APOTOM LIJEVU RUKU:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
 אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו.
 וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת יָדַיִם:

Baruh Ata, Adonay, Eloenu, Meleh aolam,
 ašer kidešanu bemicvotav,
 vecivanu al netilat yadayim.

Blagosloven Ti, Gospode, Bože naš, Kralju svijeta,
 koji si nas posvetio Tvojim zapovjedima,
 i zapovjedio nam pranje ruku.

Napomena:

Nad macesom se recituju dva blagoslova. Prvi ("amoci") govori se svaki puta kada se jede hljeb. Drugi ("al ahilat maca") govori se samo na Sederu i vezan je za specijalnu zapovjed o jedenju beskvasnog hljeba.

Zabranjeno je govoriti između blagoslova i jedenja macesa.

Svaki pojedinac može izgovoriti ove blagoslove za sebe. Ako li, pak, domaćin blagosilja sam u ime svih prisutnih onda mora imati na umu da svojim blagoslovom ne izvršava samo svoju vjersku obavezu, nego i prisutne razrješava obaveze. Prisutni, naravno, moraju imati na umu da se žele razrješiti vlastite obaveze domaćinovim blagoslovom.

Budući da za tzv. "Ilelov sendvič" koji se jede nakon "praznog sendviča" nije predviđeno ponovno blagosiljanje treba se imati na umu da se sa ova dva blagoslova čovjek razrješava obaveze da blagoslovi I nad "Ilelovim sendvičem". Svi su dužni pojesti "kezajit" (zapremina prosječne masline) macesa. Oba blagoslova govore se sjedeći.

I "PRAZNI SENDVIČ" I "ILELOV SENDVIČ" MORAJU SE POJESTI **"BEESEBA"** (UGODNO ZAVALJEN NA LIJEVU STRANU, DRŽEĆI MACOT U DESNOJ RUCI - KAO RIMSKI PATRICIJ).

KO BI ZABORAVIO NA "ESEBA", TE POJEO MACOT SJEDEĆI KAO TOKOM GODINE, NIJE IZVRŠIO SVOJU OBAVEZU, I DUŽAN JE PONOVO POJESTI DVIJE MACOT. U SVAKOM SLUČAJU NIJE DUŽAN PONOVO IZGOVARITI BLAGOSLOVE. NAKON "PRAZNOG SENDVIČA" JEDE SE "KEZAJIT" SALATE - A NAKON TOGA TZV. "ILELOV SENDVIČ" KOJI SE SASTOJI OD "HACI KEZAJIT" (ZAPREMINA POLA PROSJEČNE MASLINE) MACESA I "KEHACI ZAJIT" SALATE UMOČENE U HAROSET.

7

מוציא

MOCI

DOMAĆIN UZIMA SVE TRI MACOT
(PREPOLOVLJENA IZMEĐU DVIJE ČITAVE)
I IZGOVARA SLJEDEĆI BLAGOSLOV:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
 אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
 הַמוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ:

Baruh Ata, Adonay,
 Eloenu, Meleh aolam,
 amoci lehem min aarec.

Blagosloven Ti, Gospode,
 Bože naš, Kralju svijeta,
 koji činiš te zemlja daje hljeb.

8

מצה

MACA

I JOŠ NE POČINJE JESTI DOK NE IZGOVORI SLJEDEĆI
 BLAGOSLOV:

Nakon izgovaranja prvog blagoslova ("amoci") ispušta domaćin najdonju maca, a preostale dvije (jednu i po) okreće tako da prepolovljena maca bude na vrhu, a čitava ispod nje. Zatim

izgovara blagoslov "al ahilat maca" nad ove dvije macot, i počinje jesti ("BEESEBA") - a prisutni slijede njegov primjer.

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מַצָּה:

Baruh Ata, Adonay, Eloenu, Meleh aolam, ašer kidešanu bemicvotav, vecivanu al ahilat maca.

Blagosloven Ti, Gospode, Bože naš, Kralju svijeta, koji si nas posvetio Tvojim zapovjedima, i zapovjedio nam jedenje maca.

9

מרור

MAROR

UZEVŠI "KEZAJIT" (ZAPREMINA PROSJEČNE MASLINE)
SALATE, I UMOČIVŠI JE U HAROSET DOMAĆIN
IZGOVARA SLJEDEĆI BLAGOSLOV:

(Potom pojede salatu - a svi prisutni slijede njegov primjer.)

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מָרוֹר:

Baruh Ata, Adonay, Eloenu, Meleh aolam, ašer kidešanu
bemicvotav, vecivanu al ahilat maror.

Blagosloven Ti, Gospode, Bože naš, Kralju svijeta, koji si nas
posvetio Tvojim zapovjedima, i zapovjedio nam jedenje marora.

10

כּוֹרֵחַ

KOREH

DOMAĆIN PRAVI "ILELOV SENDVIČ" - UZIMA TREĆU
MACA KOJA JE OSTALA ČITAVA, PRELAMA JE,
STAVLJA U "SENDVIČ" "KEZAJIT" SALATE (UMOČENE
U HAROSET) I KAŽE:

זָכַר לְמִקְדָּשׁ כְּהִלֵּל הַזֶּקֶן שֶׁאָמַר עַל מִצְוֹת וּמְרוֹרִים
יֵאֲכִלְהוּ:

Zeher laMikdaš, keilel azaken, šemar:
"Al macot umromim yoheluu".

Uspomena na Svetinju, kao Starac Ilel, koji govorio: "Sa (na) beskvasnim hljebovima i gorkom zelju jedite ga" (odnosi se na meso pashalne žrtve).⁷⁰

11

שולחן עורד

ŠULHAN OREH

NAKON ŠTO JE RITUALNI DIO VEČERE ZAVRŠEN
PRELAZI SE NA OSTALA JELA.

ČAK I ONI KOJI TOKOM GODINE NISU NAROČITO
OBAZRIVI PO PITANJU PROPISA KAŠERUTA TREBALI
BI, BAREM U TOKU PESAHA, A SPECIJALNO U TOKU
SEDERA, OBRATITI PAŽNJU NA ZABRANU MIJEŠANJA
MESNE I MLIJEČNE HRANE.

KAKO JE JEDNO OD OBREDNIH JELA NA PASHALNOM
STOLU PILEĆE KRILCE ILI PLEĆKA - A KAKO JE
ZABRANJENO MIJEŠANJE MLIJEČNOG I MESNOG -
OBIČNO JE SEDER VEČERA MESNA.

⁷⁰ Citat iz IV knjige Mojsijeve 9:14.

NARAVNO, NA PASHALNOJ VEČERI NE SMIJU SE SLUŽITI NAMIRNICE KOJA SU ZABRANJENE ZA KORIŠTENJE TOKOM PESAHA (TJESTENINE, PIVO ITD.).

PO LOGICI JEVREJSKOG PRAVA BOLJE JE NE PRAVITI SEDER UOPŠTE - NEGO LI "OBILJEŽAVATI PESAH" SKRNAVLENJEM SVEGA ŠTO JE JEVREJSTVU SVETO. ONI KOJIMA JE DO SOCIJALNIH DOGAĐAJA NEK SLAVE OSMI MART. PESAH NIJE PRILAGODLJIV POTREBAMA "ZAPADNOG" DRUŠTVA.

12

צפון

CAFUN

DOMAĆIN SADA OTKUPLJUJE OD DJECE AFIKOMAN.
I AFIKOMAN SE JEDE BEESEBA
(ZAVALJEN NA LIJEVU STRANU).

13

ברך

BAREH

SVI PRISITNI NAPUNE TREĆI PEHAR VINOM, I DRŽEĆI PEHARE U RUKAMA GOVORE BIRKAT AMAZON. TREĆI PEHAR PIJE SE TEK NA KRAJU BIRKAT AMAZON-a (MOLITVE ZAHVALNICE NAKON JELA).

Napomena:

NEPOSREDNO PRIJE RECITOVANJA BIRKAT AMAZON-a PERU SE RUKA (MAYIM AHARONIM - POSLJEDNJE VODE) - GOTOVO JEDNAKO KAO PRIJE UŽIVANJA HLJEBA - S TIM ŠTO SU VRHOVI PRSTIJU OKRENUTI PREMA ZEMLJI, I ŠTO SE NE IZGOVARA BLAGOSLOV "AL NETILAT YADAYIM".

שלשה שאכלו פת כאחד חיבין לברך ברכת הזמון קודם
ברכת המזון, ואי זו היא ברכת הזמון - אם היו האוכלים
משלשה עד עשרה מברך אחד מהם ואומר:
בְּבִרְךָ שְׂאֲכָלְנוּ מִשְׁלֹ:
והכל עונין: בְּרוּךְ שְׂאֲכָלְנוּ מִשְׁלֹ וּבְטוֹבוֹ חֲיִינוּ:
והוא חוזר ומברך: בְּרוּךְ שְׂאֲכָלְנוּ מִשְׁלֹ וּבְטוֹבוֹ חֲיִינוּ:

היו האוכלין מעשרה ולמעלה מזמנין בשם. - כיצד?
המברך אומר:
בְּבִרְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ שְׂאֵכְלָנוּ מִשְׁלוֹ:
וְהֵן עוֹנִין:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ שְׂאֵכְלָנוּ מִשְׁלוֹ וּבְטוֹבוֹ חַיֵּינוּ:
וְהוּא חוֹזֵר וְאוֹמֵר:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ שְׂאֵכְלָנוּ מִשְׁלוֹ וּבְטוֹבוֹ חַיֵּינוּ:

Ako je za stolom manje od tri muškarca starija od trinaest godina prelazi se odmah na Birkat amazon bez formalnog poziva na blagosiljanje.

Ako je prisutno tri i više (do deset) muškaraca starijih od trinaest godina, poziva domaćin na blagoslov sljedećim riječima:

Domaćin: Nevareh šeahalnu mišelo!
Svi: Baruh šeahalnu mišelo uvtuvo hayinu!
Domaćin: Baruh šeahalnu mišelo uvtuvo hayinu!

Ako je prisutno deset i više muškaraca starijih od trinaest godina, poziva domaćin na blagoslov sljedećim riječima:

Domaćin: Nevareh Eloenu šeahalnu mišelo!
Svi: Baruh Eloenu šeahalnu mišelo uvtuvo hayinu!
Domaćin: Baruh Eloenu šeahalnu mišelo uvtuvo hayinu!

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם הן את
 העולם כלו בטוב בחן בחסד וברחמים: וטובו
 הגדול לא חסר לנו. ואל יחסר לנו מזון
 לעולם ועד - כי הוא אל וּן ומפרנס לכל - כאמור
 - פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון: ומכין מזון
 לכל בריותיו אשר ברא: ברוך אתה יהוה הן את
 הכל:

Baruh Ata, Adonay, Eloenu, Meleh aolam, azan et aolam
 kulo betov, behen, uvehesed, uvrahamim. Vetuvo agadol
 lo hasar lanu, velo yehaser lanu mazon leolam vaed. Ki U
 El zan umfarnes lakol, vešulhano aruh lakol - kaamur:
 "Poteah et yadeha umasbia lehol hay racon." - Umehin
 mazon lehol beriotav, ašer bara.

Baruh Ata, Adonay, azan et akol.

Blagosloven Ti, Gospode, Bože naš, Kralju svijeta, koji
 hraniš sav svijet u dobroti svojoj i blagosti, u milosrđu i milosti. I
 dobrote svoje velike nije nam uskratio, i neće nam uskratiti hrane
 nikada, od sada pa do vijeka. Jer On je Bog koji hrani i izdržava
 sve, i sto je Njegov svima postavljen - kao što je rečeno:
 "Otvaraš ruku svoju i ispunjavaš sve živo voljom."⁷¹ On sprema
 hranu svim stvorenjima svojim, koja stvori.

Blagosloven Ti, Gospode, koji prehranjuješ sve.

נוֹדָה לְךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וּנְבָרְכֶךָ מְלִכְנוּ - כִּי הִנְחַלְתָּ
 אֶת אֲבוֹתֵינוּ אֶרֶץ חֲמֻדָּה טוֹבָה וּרְחֻבָּה. בְּרִית

⁷¹ Psalam 145:16.

וְתוֹרָה. עַל שְׁהוֹצֵאתָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּפְדִיתָנוּ
 מִבֵּית עֲבָדִים. עַל תּוֹרַתְךָ שְׁלַמְדָתָנוּ. עַל חֻקֵּי
 רְצוֹנְךָ שְׁהוֹדַעְתָּנוּ: וְעַל כָּלֵם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אָנוּ
 מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אֶת שִׁמְךָ - כְּאָמֹר: וְאֶכְלֵת
 וּשְׂבַעְתָּ וּבִרְכַתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל הָאֶרֶץ הַטֹּבָה
 אֲשֶׁר נָתַן לָךְ: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, עַל הָאֶרֶץ וְעַל
 הַמְּזוֹן:

Node leha, Adonay, Eloenu, unvareheha Malkenu - ki
 inhalta et avotenu erēc hemda, tova urhava, berit veTora,
 al šeoćetanu meerec Micrayim ufditanu mibet avadim, al
 Torateha šelimadtanu, al huke reconeha šeodatanu. Veal
 kulam, Adonay, Eloenu, anahnu modim lah, umvarhim et
 šemah, kaamur : "Veahalta, vesavata uverahta et Adonay,
 Eloeha, al aarec atova ašer natan lah."

Baruh Ata, Adonay, al aarec veal amazon.

Zahvaljivaćemo Ti Gospode, Bože naš, i blagosiljaćemo Te
 Kralju naš - jer si dao ocima našim u naslijeđe zemlju krasnu,
 dobru i prostranu, Savez i Toru; jer nas izvede iz Misira i otkupi
 iz doma ropskoga, zbog Tore svoje kojoj si nas poučio, zbog
 odredbi volje Tvoje koje si nam obznanio. - Zbog svega Ti
 zahvaljujemo, Gospode, Bože naš, i blagosiljamo ime Tvoje,
 kao što je rečeno: "I ješćeš i nasiti se, i blagoslovićeš Gospoda,
 Boga svojega, zbog dobre zemlje koju ti dade."⁷²

Blagosloven Ti, Gospode, zbog zemlje i zbog hrane.

רַחֵם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ. וְעַל יְרוּשָׁלַיִם
 עִירְךָ. וְעַל צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדְךָ. וְעַל הַבַּיִת הַגָּדוֹל

⁷² Citat iz V knjige Mojsijeve 8:10.

וְהַקְדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שְׁמֶךָ עָלֵינוּ. וּמַלְכוּת בַּיִת דָּוִד
מְשִׁיחֶךָ תַּחֲזִיר לְמְקוֹמָהּ בְּיָמֵינוּ:

Rahem, Adonay, Eloenu, al Yisrael amah, veal Yerušalayim irah, veal Ar Ciyon miškan kevodah, veal aBayit agadol veakadoš, šenikra šimha alav. Umalhut Bet David, Mešihah, tahazir limkoma, bimeera veyamenu.

Smiluj se Gospode, Bože naš, na Izrael, narod svoj; na Jerusalem, Tvoj grad; i na Cion, Presto Tvoje slave; na Dom veliki i sveti na koji se priziva Ime Tvoje. Kraljevstvo Davida, Pomazanika Tvojega, vrati na mjesto njegovo. - Brzo, u dane naše.

בשבת:

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רָצָה וְהַחֲלִיצֵנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ
וּבְמִצְוֹת יוֹם הַמְנוּחַ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה: וְנִשְׁבֹּת בּוֹ
וְנִנּוּחַ בּוֹ כְּמִצְוֹת רְצוֹנְךָ. וְאֵל תְּהֵא צָרָה וְיִגוֹן בְּיוֹם
מְנוּחָתֵנוּ:

NA ŠABAT SE DODAJE:

Eloenu veEloe avotenu, rece veahalicenu bemicvoteha, uvmicvat yom amanoah aševii aze - venišbot bo venanuah bo kemicvat reconeha. Veal tee cara veyagon beyom menuhatenu.

NA ŠABAT SE DODAJE:

Gospode, Bože naš, i Bože otaca naših, daj da budemo po volji Tvojoj i iskupi nas zapovjedima Tvojim, i zapovjeđu o ovom danu odmora - (danu) sedmom - da obustavimo, tokom njega, svaki rad, i odmorimo se, tokom njega, prema zapovjedi Tvoje Volje. I neka ne bude nevolje i tuge na dan odmora našeg.

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ יַעֲלֶה וְיָבֵא. יִגִּיעַ. יֵרָאֶה.
 יִרְצֶה. יִשְׁמַע. יִפְקֹד. יִזְכֹּר זְכוֹרֹתֵינוּ. זְכוֹרֹן אֲבוֹתֵינוּ.
 זְכוֹרֹן יְרוּשָׁלַיִם עִירָךְ. זְכוֹרֹן מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד עַבְדְּךָ.
 זְכוֹרֹן כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ. לְפִלִּיטָה.
 לְטוֹבָה. לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים. בְּיוֹם מְקַרָּא טוֹב
 קֹדֶשׁ הַזֶּה. בְּיוֹם מוֹעֵד חַג הַמִּצּוֹת הַזֶּה - לְרַחֵם בּוֹ
 וּלְהוֹשִׁיעֵנוּ: זְכוֹרֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה: פְּקֹדֵנוּ
 בּוֹ לְבִרְכָה: הוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים. בְּדַבָּר יִשׁוּעָה
 וּרְחֻמִּים: חוּס וְחַנּוּן. רַחֵם עָלֵינוּ. וּמְלִטְנוּ בּוֹ מִכָּל
 צָרָה וְיָגוֹן. וְשִׁמְחֵנוּ בּוֹ שְׂמִחָה שְׁלֵמָה:

Eloenu veEloe avotenu: yaale veyavo; yagia, yerae
 yerace; yišama, yipaked, yizaher zihronenu, zihron
 avotenu; zihron Yerušalayim irah, zihron Mašiah ben David
 avdeha, zihron kol ameha Bet Yisrael lefaneha: leflela,
 letova, lehen, ulehese ulerahamim beYom Tov Mikra
 Kodeš aze, beyom moed Hag amacot aze. - Lerahem bo,
 uleošienenu. Zohrenu Adonay, Eloenu, vo, letova; pokdenu,
 vo, livraha; ošienenu, vo, lehayim, bidvar yešua verahamim.
 Hus vehonenu, rahem alenu umaletenu mikol cara
 veyagon, vesamehenu vo simha šelema.

Bože naš i Bože otaca naših: neka se uspne i neka dođe; neka stigne, neka se pokaže; neka bude po volji Tvojjoj i neka se čuje; neka se pojavi i pomene pred Tobom sjećanje na nas i na oce naše; sjećanje na Jerusalim, Tvoj grad; i sjećanje na Mesiju, sina Davidovog, slugu Tvoga; kao i sjećanje na sav Tvoj narod Izrael: na spasenje i na dobro, na ljubav, milost i milosrđe na ovaj Praznik Saziva Svetog i u ovaj dan posvećenog vremena - Praznik Prijesnih hljebova. Smiluj se, danas, na nas i spasi nas. Sjeti nas se, danas, Gospode, Bože naš, na dobro i posjeti nas na blagoslov. Spasi nas, danas, za život, (utješi nas) riječju spasenja i milosrđa. Smiluj se na nas i obdari nas. Izbavi nas, danas, svake nevolje i tuge - i obraduj nas, danas, potpunom radošću.

וּבְנֵה אֶת יְרוּשָׁלַיִם בְּקֶרֶב - כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ: בְּרוּךְ
 אַתָּה יְהוָה בּוֹנֵה בְרַחֲמָיו יְרוּשָׁלַיִם: אָמֵן:

Uvne et Yerushalayim bekarov - kaašer dibarta. Baruh Ata, Adonay, bone, verahamav, Yerušalayim. - Amen!

I izgradi Jerusalem ubrzo - kao što si rekao. Blagosloven Ti, Gospode, koji, u milosrđu svome, gradiš Jerusalem. - Amen!

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הָאֵל אָבִינוּ
 מִלְכֵנוּ אֲדִירֵנוּ בּוֹרְאֵנוּ קְדוֹשֵׁנוּ קְדוֹשׁ יַעֲקֹב הַמֶּלֶךְ
 הַטּוֹב וְהַמְטִיב שְׂבָכְךָ יוֹם הוּא גּוֹמְלֵנוּ חַן וְחֶסֶד
 וְרַחֲמִים וְכָל טוֹב:

Baruh Ata, Adonay, Eloenu, Meleh aolam, aEl, Avinu, Malkenu, Adirenu, Borenu, Kedošenu, Kedoš Yaakov, aMeleh aTov veamativ - šebehol yom U gomelenu: hen, vahesed, verahamim, verevah, vehol tov.

Blagosloven Ti, Gospode, Bože naš, Kralju svijeta, Bože, Oče naš, Kralju naš, Moćni naš, Tvorče naš, Sveče naš, Sveče Jakovljevi, dobri Kralju koji si dobar prema svima i koji nas svaki dan daruješ: milošću, dobročinstvom, milosrđem, zaradom i svakim dobrom.

הַרְחֵמֵן יִשְׁתַּבַּח לְדוֹרֵי דוֹרִים!

aRahaman yištabah ledore dorim.

Milosrdni neka bude slavljen iz pokoljenja u pokoljenje.

הַרְחֵמֵן יִתְפָּאֵר לְנֶצַח נְצָחִים!

aRahaman yitpaar banu lanecah necahim.

Milosrdni neka se nama ponosi za vječnost svih vječnosti.

הַרְחֵמֵן יִפְרִינְסֵנוּ בְּכָבוֹד!

aRahaman, yefarnesenu behavod.

Milosrdni neka nas izdržava u časti.

הַרְחֵמֵן יִזְכְּנוּ לִימֹת הַמְּשִׁיחַ, וּלְבִנְיָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ,
וּלְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא!

aRahaman yezakenu limot aMašiah, ulvinyan Bet aMikdaš, ulhaye aolam aba.

Milosrdni neka dadne da doživimo dane Mesije, obnovu Hrama i nek nas podari životom u svijetu koji dolazi.

האורח מוסיף ברכה לבעל הבית:
(ויש לו רשות להאריך בה עד כמה שהוא רוצה)

יְהִי רָצוֹן שְׁלֵא תְבוֹשׁ בַּעַל הַבַּיִת בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֵא
תְכַלֵּם לְעוֹלָם הַבָּא:

GOST NA SEDERU DODAJE:

Yei racon šelo tevoš baal abayit bolam aze velo tikalem leolam aba.

GOST NA SEDERU DODAJE:

Neka bude (Volja gospodnja) da se ne postidiš domaćine na ovom svijetu i da se ne posramiš u svijetu koji dolazi.

מִגְדוֹל יִשׁוּעוֹת מַלְכוֹ וְעֵשֶׂה חֶסֶד לְמִשְׁיחוֹ לְדָוִד
וְלִזְרָעוֹ עַד עוֹלָם: כְּפִירִים רָשׁוּ וְרַעְבּוּ וְדוֹרְשֵׁי
יְהוָה לֹא יִחְסְרוּ כֹּל טוֹב: הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב כִּי
לְעוֹלָם חֶסְדוֹ:

Migdol yešuoṯ malko, veose hesed liMšihō, leDavid, ulzaro
- ad olam. Kefirim rašu veraevu. - Vedoreše Adonay lo
yahseru kol tov. Odu laAdonay ki tov - ki leolam hasdo.

(On je) Kula Spasa kralju kojeg je postavio i (On) čini milost Pomazaniku svojemu, Davidu, i sjemenu njegovom do vijeka. "Lavići oslabiše i umriješe, a oni koji Gospoda traže neće im uznedostajati nikakvog dobra."⁷³ "Hvalite Gospoda jer je dobar - i jer je do vijeka milost Njegova.

⁷³ Psalam 34:10.

Napomena:

III

PEHAR

ZA SVE VRIJEME ČITANJA 'BIRKAT AMAZON'-a SVAKO OD PRISUTNIH DRŽAO JE U RUCI PEHAR VINA. SADA SVI ISPIJAJU TREĆI PEHAR.

SVA ČETIRI PEHARA PIJU SE "BEESEBA" (UGODNO ZAVALJEN NA LIJEVU STRANU, DRŽEĆI ČAŠU U DESNOJ RUCI), I ONAJ KO BI ZABORAVIO NA "ESEBA" DUŽAN JE VRATITI SE NA SVAKI PEHAR KOJI JE POPIO BEZ "ESEBA". NA BLAGOSLOVE SE, IPAK, NE TREBA VRAĆATI.

14

הלל

ALEL

SVI PRISITNI NAPUNE ČETVRTI PEHAR VINOM I
ODLOŽIVŠI GA NA STO NASTAVLJAJU:

לֹא לָנוּ יְהוָה לֹא לָנוּ כִּי לְשִׁמְךָ תֵּן כְּבוֹד. עַל
חֲסִדְךָ עַל-אֲמֹתֶךָ: לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם. אֵיזָה נָא
אֱלֹהֵיהֶם: וְאֵלֵהֵינוּ בְּשָׁמַיִם. כֹּל אֲשֶׁר חָפֵץ עָשָׂה:
עֲצִבֵיהֶם כָּסֶף וְזָהָב. מִעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם: פֶּה לָהֶם וְלֹא
יִדְבְּרוּ. עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: אֲזַנַיִם לָהֶם וְלֹא
יִשְׁמְעוּ. אֵף לָהֶם וְלֹא יִרְיחוּן: יְדֵיהֶם וְלֹא יִמְיִשוּן
רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִהְלְכוּ. לֹא יִהְיוּ בְּגֵרוֹנָם: כְּמוֹהֶם יִהְיוּ
עֲשִׂיהֶם. כֹּל אֲשֶׁר בִּטְחָ בָהֶם: יִשְׂרָאֵל בִּטְחָ בִּיהוָה.
עֲזָרָם וּמִגְנָם הוּא: בֵּית אֶהְרֹן בִּטְחוּ בִּיהוָה. עֲזָרָם
וּמִגְנָם הוּא: יִרְאֵי יְהוָה בִּטְחוּ בִּיהוָה. עֲזָרָם וּמִגְנָם
הוּא: יְהוָה זָכְרָנוּ. יְבָרֵךְ יְבָרֵךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל.
יְבָרֵךְ אֶת בֵּית אֶהְרֹן: יְבָרֵךְ יִרְאֵי יְהוָה. הַקְטַנִּים עִם
הַגְּדֹלִים: יִסַּף יְהוָה עֲלֵיכֶם. עֲלֵיכֶם וְעַל בְּנֵיכֶם:
בְּרוּכִים אַתֶּם לִיהוָה. עָשָׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: הַשָּׁמַיִם
שָׁמַיִם לִיהוָה. וְהָאָרֶץ נָתַן לַבְּנֵי אָדָם: לֹא הִמְתִּים
יְהַלְלוּ יְהוָה. וְלֹא כָּל יְרֵדֵי דוֹמָה: וְאֲנַחְנוּ נִבְרַךְ יְהוָה
מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם הַלְלוּ יְהוָה:

Lo lanu Adonay, lo lanu - ki lešimha ten kavod, al hasdeha
al amiteha. Lama yomeru agoyim: "Aye na Eloem?" -
VeEloenu bašamayim, kol ašer hafec asa. Acabeem kesef

vezaav, maase yede adam. Pe laem, velo yedaberu; enayim laem, velo yiru. Oznayim laem, velo yišmau; af laem velo yerihun. Yedeem, velo yemišun; ragleem velo yealehu; lo yegu bigronam. Kemoem yiyu oseem, kol ašer boteah baem. Yisrael betah baAdonay, ezram umaginan U. Yire Adonay bithu baAdonay, ezram umaginan U. Adonay zeharanu, yevareh, yevareh et Bet Yisrael, yevareh et Bet Aaron. Yevareh yire Adonay, ketanim im agedolim. Yosef Adonay alehem, alehem veal benehem. Beruhim atem laAdonay, ose šamayim vaarec. Ašamayim, šamayim laAdonay; veaarec natan livne adam. Lo ametim yealelu-Ya, velo kol yorede дума. Vaanahnu nevareh Ya, meata vead olam. Alelu Ya!

Ne nama, Gospode, ne nama - nego imenu svome podaj slavu, po milosti svojoj, po istini svojoj. Zašto da govore narodi: "Gdje li je Bog njihov?" Bog je naš na nebesima, tvori sve što hoće. Idoli su njihovi srebro i zlato, djelo ruku čovječijih. Usta imaju, a ne govore; oči imaju, a ne vide. Uši imaju, a ne čuju; nozdrve, a ne miri↔u. Ruke imaju, a ne hvataju; noge imaju a ne hodaju; i nema glasa u grlima njihovim. Tako be proći i oni koji ih čine, svi koji se uzdaju u njih. Dome Izraelov uzdaj se u Gospoda, On im je pomoć i štit. Koji se Gospoda bojite uzdajte se u Gospoda, On im je pomoć i štit.⁷⁴ Gospode opomeni nas se, blagoslovi, blagoslovi Dom Izraelov, blagoslovi Dom Aaronov. Blagoslovi one koji se Gospoda boje, male i velike. Blagosloveni da ste Gospodu koji tvori nebo i zemlju. Nebo, nebo je Gospodnje; a zemlju je dao sinovima Adamovim. Neće Te mrtvi hvaliti, Gospode, niti svi oni što silaze u ćutnju. Ali mi ćemo blagosiljati Gospoda, od sada pa do vijeka. - Alelu Ja!⁷⁵

⁷⁴ Citat iz Psalma 115:1-11.

⁷⁵ Ibid 12-18.

אֶהְבֵּתִי כִּי יִשְׁמַע יְהוָה. אֶת קוֹלִי תַחֲנוּנָי: כִּי הִטָּה
 אָזְנוֹ לִי. וּבִימֵי אֶקְרָא: אֶפְפוּנֵי חֲבֵלֵי מוֹת וּמִצְרֵי
 שָׂאוֹל מִצְאוּנֵי. צָרָה וַיְגוֹן אֶמְצָא: וּבִשֵׁם יְהוָה
 אֶקְרָא. אָנָּה יְהוָה מִלְטָה נַפְשִׁי: חֲנוּן יְהוָה וְצַדִּיק.
 וְאֵלֵהֵינוּ מֵרַחֵם: שֹׁמֵר פִּתְאִים יְהוָה. דְּלוֹתֵי וְלִי
 יְהוֹשִׁיעַ: שׁוֹבֵי נַפְשִׁי לְמִנוּחַיִכִי. כִּי יְהוָה גָּמַל
 עָלַיִכִי: כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמוֹת אֶת עֵינַי מִן דִּמְעָה.
 אֶת רַגְלֵי מִדְּחִי: אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה. בְּאַרְצוֹת
 הַחַיִּים: הָאֵמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר. אָנֹכִי עֲנִיתִי מֵאֵד: אָנֹכִי
 אֶמְרָתִי בְּחַפְזִי. כָּל הָאָדָם כֹּזֵב: מָה אֲשִׁיב לַיהוָה.
 כָּל תַּגְמוּלוֹהֵי עָלַי: כּוֹס יִשׁוּעוֹת אֶשָּׂא. וּבִשֵׁם יְהוָה
 אֶקְרָא: נִדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם. נִגְדָה נָא לְכֹל עַמּוֹ:
 יִקֵּר בְּעֵינַי יְהוָה. הַמּוֹתָה לַחֲסִידָיו: אָנָּה יְהוָה כִּי
 אָנֹכִי עֲבַדְךָ אָנֹכִי עֲבַדְךָ בֶּן אִמְתְּךָ. פִּתְחַת לְמוֹסְרֵי: לְךָ
 אֲזַבַּח זֶבַח תּוֹדָה. וּבִשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא: נִדְרֵי לַיהוָה
 אֲשַׁלֵּם. נִגְדָה נָא לְכֹל עַמּוֹ: בְּחִצְרוֹת בַּיִת יְהוָה
 בְּתוֹכְכִי יְרוּשָׁלַיִם הִלְלוּ יְהוָה.

Aavti ki yišma Adonay et kol tahanunay. Ki ita ozno li,
 uvyamay ekra. Afafuni havle mavet umcare šeol mecauni,
 cara veyagon emca. Uvšem Adonay ekra: "Ana Adonay
 maleta nafši!" Hanun Adonay, veCadik veEloneu
 merahem. Šomer petaim Adonay, daloti veli yeošia. Šuvi
 nafši limnuhayhi - ki Adonay gamal alayhi. Ki hilacta nafši
 mimavet, et eni min dima, et regli midehi. Etaleh lifne
 Adonay, bearcot ahayim. Eemanti ki adaber: "Ani aniti
 meod." Ani amarti behofzi: "Kol aadam kozev." Ma ašiv
 laAdonay kol tagmuloi alay. Kos yešuoť esa, uvšem
 Adonay ekra. Nedaray laAdonay ašalem, negda na lehol
 amo. Yakar beene Adonay amavta lahasidav. Ana Adonay,
 ki ani avdeha, ani avdeha ben amateha, pitahta lemoseray.

Leha ezbah zevah toda, uvšem Adonay ekra. Nedaray laAdonay ašalem, negda na lehol amo, Behaecrot Bet Adonay, betohehe Yerušalayim. - Alelu Ya!

Milo mi je što Gospod usliši molitveni glas moj, što prignu k meni uho svoje, Prizivaš u Ga, stoga, sve dane svoje. Opkoli e me bolesti smrtne, jadi pakleni zadesiše me, naiđoh na tugu i muku. - Ali prizvah ime Gospodnje: "Gospode! izbavi dušu moju!" Dobar je Gospod i pravedan, Bog je naš milostiv. Čuva proste Gospod. Bijah u nevolji, i pomože mi. Vрати se, dušo moja, u mir svoj! - Jer je Gospod dobrotvor tvoj! Ti si izbavio dušu moju od smrti, oko moje od suza, nogu moju od spoticanja. Hodiću pred licem Gospodnjim po zemlji živih. Vjerovah kad govorih: "U ljutoj sam nevolji." Rekoh, u smetnji svojoj: "Svaki je Ѡovjek la^{pa}."⁷⁶ Čime bih uzvratio Gospodu za sva dobra što mi je učinio? Uzeću čašu spasenja i prizvaš u ime Gospodnje. Izvršiću obećanja svoja Gospodu, pred svim narodom Njegovim. Skupa je pred Gospodom smrt svetaca Njegovih. O Gospode, ja sam rob Tvoj, ja sam rob Tvoj, sin sluškinje Tvoje, raskovao si u meni okove moje. Žrtvu za hvalu prinijeću Tebi, i ime Gospodnje prizivaću. Izvršiću obećanja svoja Gospodu, pred svim narodom Njegovim, u dvoru doma Gospodnjega, usred tebe, Jerusalime. - **A**lelu Ja!⁷⁷

הָלְלוּ אֶת יְהוָה כָּל גּוֹיִם. שַׁבְּחֻהוּ כָּל הָאֲמִיּוֹת: כִּי
גָבַר עָלֵינוּ חַסְדּוֹ וְאַמַּת יְהוָה לְעוֹלָם הָלְלוּ יְהוָה:

Alelu et Adonay kol goyim, šabehuu kol aumim.
- Ki gavar alenu hasdo, veemet Adonay leolam. - Alelu
Ya!

⁷⁶ Citat iz Psalma 116:1-11.

⁷⁷ Ibid 12-19.

Hvalite Gospoda svi narodi, slavite Ga sva plemena.
 - Jer je velika milost Njegova k nama, i istina Gospodnja traje
 do vijeka. - Alelu Ja!⁷⁸

כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ:	הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב.
כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ:	יֹאמְרוּ נָא יִשְׂרָאֵל.
כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ:	יֹאמְרוּ נָא בֵּית אַהֲרֹן.
כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ:	יֹאמְרוּ נָא יְרֵאֵי יְהוָה.

Odu laAdonay ki Tov - ki leolam hasdo.
 Yomar na Yisrael: ki leolam hasdo.
 Yomeru na Bet Aaron: ki leolam hasdo.
 Yomeru na yire Adonay: ki leolam hasdo.

Hvalite Gospoda, jer je dobar - jer do vijeka je milost Njegova.
 Neka reče Izrael: jer do vijeka je milost
 Njegova.
 Neka reče Aaron: jer do vijeka je milost Njegova.
 Neka kažu svi koji se boje Gospoda:
 jer do vijeka je milost
 Njegova.⁷⁹

מִן הַמִּצָּר קָרָאתִי יְהוָה. עֲנֵנִי בְּמִרְחֹב יְהוָה: יְהוָה לִי לֹא
 אִירָא. מִה יַעֲשֶׂה לִּי אָדָם: יְהוָה לִי בְּעֹזִי. וְאֲנִי
 אֶרְאֶה בְּשֹׁנְאֵי: טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה. מִבְּטַח בְּאָדָם:

⁷⁸ Psalam 117.

⁷⁹ Ibid 118: 1-4.

טוב לַחֲסוֹת בַּיהוָה. מִבְּטַח בְּנִדְיָבִים: כָּל גּוֹיִם
 סָבְבוּנִי. בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֶם: סָבְבוּנִי גַם סָבְבוּנִי.
 בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֶם: סָבְבוּנִי כְּדַבְרִים דְּעָכוּ כְּאֵשׁ
 קוֹצִים. בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֶם: דַּחָה דְחִיתָנִי לְנֶפֶל.
 וַיְהִי עֲזָרָנִי: עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה. וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה: קוֹל
 רְנָה וִישׁוּעָה בְּאֶהְיֶי צְדִיקִים. יְמִין יְהוָה עֲשָׂה חַיִּל:
 יְמִין יְהוָה רֹמְמָה. יְמִין יְהוָה עֲשָׂה חַיִּל: לֹא אֲמוֹת
 כִּי אַחֲיָה. וְאַסְפֵּר מַעֲשֵׂי יְהוָה: יִסֹּר יִסְרָנִי יְהוָה. וְלִמּוֹת
 לֹא נִתְנָנִי: פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צְדָק. אָבֹא בָם אֹדְדָה יְהוָה:
 זֶה הַשַּׁעַר לַיהוָה. צְדִיקִים יִבְּאוּ בוֹ:

Min amecar karati Ya - aneni bemerhav Ya. Adonay li, velo yira ma yaase li adam. Adonay li beozaray, vaani ere besoneay. Tov lahasot baAdonay, mibetoah baadam. Tov lahasot baAdonay, mibetoah bindivim. Kol goyim sevavuni, bešem Adonay ki amilam. Sabuni, gam sevavuni, bešem Adonay ki amilam. Sabuni kidvorim, doahu keeš kocim, bešem Adonay ki amilam. Daho dehintani linpol, vaAdonay azarani. Ozi vezimrat Ya, vaye li lišua. Kol rina višua beoale cadikim. Yemin Adonay osa hayil. Yemin Adonay romema. Yemin Adonay osa hayil. Lo amut, ki eye - vaasaper maase Ya. Yasor yiserani Ya velamavet lo netanani. Pitehu li šaare cedek, avo vam ode Ya. Ze ašaar laAdonay, cadikim yavou vo.

Iz tjeskobe povikah ka Gospodu, i usliši me. Izvede me na prostrano mjesto, Gospod. Gospod je sa mnom, ne bojim se šta će mi učiniti čovjek? Gospod mi je pomoćnik, slobodno ću gledati u neprijatelje svoje. Bolje je zaklanjati se Gospodom, nego li biti siguran u čovjeka. Bolje je zaklanjati se Gospodom, nego li se biti siguran u knezove. Svi me narodi opkoliše, ali ih u ime Gospodnje razbih. Optekoše, opkoliše me, ali ih u ime

Gospodnje razbih. Opkoliše me kao pčele, raspališe se kao oganj u trnju, u ime Gospodnje ih razbih. Gurnuo si me da padnem, ali me Gospod prihvati. Gospod je hvala moja i pjesma. On mi postade spasitelj. Glas radosti i spasenja čuje se u kolibama pravedničkim: Desnica Gospodnja silno čini; Desnica Gospodnja uzvišuje; Desnica Gospodnja silno čini. Neću umrijeti, nego ću živ biti i kazivati djela Gospodnja. Ružeći me naruži Gospod; ali me smrti ne dade. Otvorite mi vrata od pravde, ući ću na njih, slaviću Gospoda. Evo vrata Gospodnjih, na koja ulaze pravednici! ⁸⁰

אֹדֶךָ כִּי עֲנִיתָנִי. וַתְּהִי לִי לִישׁוּעָה:
אֹדֶךָ כִּי עֲנִיתָנִי. וַתְּהִי לִי לִישׁוּעָה:
אָבֵן מְאֹסוֹ הַבּוֹנִים. הִיְתָה לְרֹאשׁ פְּנֵה:
אָבֵן מְאֹסוֹ הַבּוֹנִים. הִיְתָה לְרֹאשׁ פְּנֵה:
מֵאֵת יְהוָה הִיְתָה זֹאת. הִיא נִפְלְאֹת בְּעֵינֵינוּ:
מֵאֵת יְהוָה הִיְתָה זֹאת. הִיא נִפְלְאֹת בְּעֵינֵינוּ:
זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה. נִגִּילָה וְנִשְׂמְחָה בּוֹ:
זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה. נִגִּילָה וְנִשְׂמְחָה בּוֹ:

Odeha, ki anitani, vatei li lišua.⁸¹

Odeha, ki anitani, vatei li lišua.

Even maasu abonim ayeta leroš pina.

Even maasu abonim ayeta leroš pina.

Meet Adonay ayeta zot, i niflat beenenu.

Meet Adonay ayeta zot, i niflat beenenu.

⁸⁰ Ibid 5-20.

⁸¹ U Sarajevu se ovi stihovi pjevaju na melodiju sevdalinke "Kad ja pođoh na Bentba⇔u". Odnosno, ima onih koji tvrde da su ovu melodiju u Sarajevo i donijeli Sefardi, pa bi, mođa, bilo tađnije ređi da se poznata sevdalinka "Kad ja pođoh..." pjeva na melodiju Psalma "Odeha ki anitani...".

Ze ayom asa Adonay! Nagila venismeha bo.
Ze ayom asa Adonay! Nagila venismeha bo.

Hvalim Te, što si me uslišio, i postao mi spasenjem.
Hvalim Te, što si me uslišio, i postao mi spasenjem.
Kamen koji odbaciše zidari, posta glava od ugla.
Kamen koji odbaciše zidari, posta glava od ugla.
To bi od Gospoda i divno je u našim očima.
To bi od Gospoda i divno je u našim očima.
Evo dan koji stvori Gospod! Radujmo se i veselimo u njemu!
Evo dan koji stvori Gospod! Radujmo se i veselimo u njemu!⁸²

אָנָא יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא:

אָנָא יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא:

אָנָא יְהוָה הַצְּלִיחָה נָא:

אָנָא יְהוָה הַצְּלִיחָה נָא:

Ana Adonay ošiya na.

Ana Adonay ošiya na.

Ana Adonay acliha na.

Ana Adonay acliha na.

O Gospode pomози!

O Gospode pomози!

O Gospode pospješi nas!

O Gospode pospješi nas!⁸³

⁸² Psalam 118:21-24.

⁸³ Psalam 118:25.

בְּרוּךְ הַבֹּא בְּשֵׁם יְהוָה. בִּרְכֹנוּכֶם מִבֵּית יְהוָה:
 בְּרוּךְ הַבֹּא בְּשֵׁם יְהוָה. בִּרְכֹנוּכֶם מִבֵּית יְהוָה:
 אֵל יְהוָה וַיָּאֵר לָנוּ
 אֶסְרוּ חַג בְּעַבְתִּים. עַד קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ:
 אֵל יְהוָה וַיָּאֵר לָנוּ
 אֶסְרוּ חַג בְּעַבְתִּים. עַד קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ:
 אֵלֵי אַתָּה וְאוֹדְךָ. אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמֶךָ:
 אֵלֵי אַתָּה וְאוֹדְךָ. אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמֶךָ:
 הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב. כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:
 הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב. כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ.

Baruh aba bešem Adonay, berahnuhem miBet Adonay.
 Baruh aba bešem Adonay, berahnuhem miBet Adonay.
 El Adonay vayaer lanu, isru hag baavotim
 - ad karnot amizbeah.
 El Adonay vayaer lanu, isru hag baavotim
 - ad karnot amizbeah.
 Eli Ata veodeka, Eloay aromemeka.
 Eli Ata veodeka, Eloay aromemeka.
 Odu laAdonay ki tov ki leolam hasdo.
 Odu laAdonay ki tov ki leolam hasdo.

Blagosloven koji dolazi u ime Gospodnje!
 Blagosiljamo vas iz doma Gospodnjeg.
 Blagosloven koji dolazi u ime Gospodnje!
 Blagosiljamo vas iz doma Gospodnjeg.
 Bog je Gospod i On nas obasja; Vežite konopcima žrtvu
 prazničnu i vodite je k rogovima žrtvenika.
 Bog je Gospod i On nas obasja; Vežite konopcima žrtvu
 prazničnu i vodite je k rogovima žrtvenika.

Ti si Bog moj, Tebe hvalim; Bo^{me} moj, Tebe uzvišavam.
 Ti si Bog moj, Tebe hvalim; Bo^{me} moj, Tebe uzvišavam.
 Hvalite Gospoda, jer je dobar - jer je milost Njegova dovijeka.
 Hvalite Gospoda, jer je dobar - jer je milost Njegova dovijeka. ⁸⁴

	הודו לַיהוָה כִּי טוֹב.
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:	
	הודו לַאלֹהֵי הָאֲלֹהִים.
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:	
	הודו לְאֲדֹנָי הָאֲדֹנִים.
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:	
	לַעֲשֵׂה נִפְלְאוֹת גְּדֹלוֹת לְבָדוֹ.
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:	
	לַעֲשֵׂה הַשָּׁמַיִם בְּתַבּוּנָה.
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:	
	לְרוֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמַּיִם.
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:	
	לַעֲשֵׂה אוֹרִים גְּדֹלִים.
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:	
	אֶת הַשָּׁמֶשׁ לְמַמְשָׁלַת בַּיּוֹם.
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:	
	אֶת הַיָּרֵחַ וְכּוֹכָבִים לְמַמְשָׁלוֹת בַּלַּיְלָה.
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:	
	לְמַכָּה מִצְרַיִם בְּבִכּוֹרֵיהֶם.
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:	
	וַיּוֹצֵא יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם.

⁸⁴ Ibid 26-29.

כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ:	בְּיַד חֲזָקָה וּבְזִרְוֹעַ נְטוּיָהּ.
כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ:	לְגִזֵּר יַם סוּף לְגִזְרִים.
כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ:	וְהָעֶבֶיר יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ.
כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ:	וְנִעַר פְּרַעַה וְחִילוֹ בַיָּם סוּף.
כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ:	לְמוֹלִיךְ עַמּוֹ בַּמִּדְבָּר.
כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ:	לְמַכָּה מְלָכִים גְּדֹלִים.
כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ:	וַיִּהְיֶה מְלָכִים אֲדִירִים.
כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ:	לְסִיחּוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי.
כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ:	וּלְעוֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן.
כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ:	וְנָתַן אֶרֶץ לְנַחֲלָהּ.
כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ:	נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עֶבְדּוֹ.
כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ:	שֶׁבֶשֶׁפְּלָנוּ זָכַר לָנוּ.
כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ:	וַיִּפְרָקֵנוּ מִצָּרֵינוּ.

נוֹתֵן לְחֶם לְכֹל בֶּשֶׂר.

כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ:

הוֹדוּ לְאֵל הַשָּׁמַיִם.

כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ:

Odu laAdonay ki tov -

ki leolam hasdo.

Odu leEloe aeloim -

ki leolam hasdo.

Odu laAdone aadonim -

ki leolam hasdo.

Leose niflaot gedolot levado -

ki leolam hasdo.

Leose ašamayim bitvuna -

ki leolam hasdo.

Leroka aarec al amayim -

ki leolam hasdo.

Leose orim gedolim -

ki leolam hasdo.

Et ašemeš lememešet bayom -

ki leolam hasdo.

Et ayareah vekohavim lememešet balayla -

ki leolam hasdo.

Lemake Micrayim bivhoreem -

ki leolam hasdo.

Vayoci Yisrael mitoham -

ki leolam hasdo.

Beyad hazaka uvzroa netuya -

ki leolam hasdo.

Legozer Yam Suf ligzarim -

ki leolam hasdo.

Veevir Yisrael betoho -

ki leolam hasdo.

Venier Paro vehelo beYam Suf -

ki leolam hasdo.

Lemolih amo bamidbar -	ki leolam hasdo.
Lemake melahim gedolim -	ki leolam hasdo.
Vayaarog melahim adirim -	ki leolam hasdo.
LeSihon meleh aemori -	ki leolam hasdo.
UleOg meleh aBašan -	ki leolam hasdo.
Venatan arcam lenhala -	ki leolam hasdo.
Nahala leYisrael amo -	ki leolam hasdo.
Šebešiflenu zahar lanu -	ki leolam hasdo.
Vayifrekenu micarenu -	ki leolam hasdo.
Noten lehem lehol basar -	ki leolam hasdo.
Odu leEl ašamayim -	ki leolam hasdo.

Pjevajte Gospodu, jer je dobar -
 jer je do vijeka milost Njegova.
 Pjevajte Bogu nad bogovima -
 jer je do vijeka milost Njegova.
 Pjevajte Gospodu nad gospodarima -
 jer je do vijeka milost Njegova.
 Onome koji sam čini čudesa velika -
 jer je do vijeka milost Njegova.
 Onome koji mudročću napravi nebesa -
 jer je do vijeka milost Njegova.
 Onome koji je utvrdio zemlju na vodi -
 jer je do vijeka milost Njegova.
 Onome koji je stvorio velika vidjela -

Sunce da vlada danom - jer je do vijeka milost Njegova.
 Mjesec i zvijezde da vladaju noću - jer je do vijeka milost Njegova.
 Onome koji pomori prvence misirske - jer je do vijeka milost Njegova.
 I koji izvede iz Izraela između njih - jer je do vijeka milost Njegova.
 Rukom krepkom i mišicom podignutom - jer je do vijeka milost Njegova.
 Koji razdvoji Crveno More - jer je do vijeka milost Njegova.
 I provede Izrael posred njega - jer je do vijeka milost Njegova.
 Koji vrže Faraona i vojsku njegovu u More Crveno - jer je do vijeka milost Njegova.
 Onome koji vođaše narod svoj kroz pustinju - jer je do vijeka milost Njegova.
 Onome koji potuče careve velike - jer je do vijeka milost Njegova.
 Koji pogubi careve znatne - jer je do vijeka milost Njegova.
 Sihona cara amorejskog - jer je do vijeka milost Njegova.
 Oga cara bašanskoga - jer je do vijeka milost Njegova.
 I dade zemlju njihovu u naslijeđe - jer je do vijeka milost Njegova.
 U naslijeđe Izraelu, narodu svojemu - jer je do vijeka milost Njegova.
 Koji nas se sjeti u poniženju našem - jer je do vijeka milost Njegova.
 Izbavi nas od mučitelja naših - jer je do vijeka milost Njegova.
 On daje hljeb svem živom - jer je do vijeka milost Njegova.

Pjevajte Bogu nebeskome -

jer je do vijeka milost Njegova.⁸⁵

נשמת כָּל חַי. תְּבָרַךְ אֶת שִׁמְךָ יְהוָה
 אֱלֹהֵינוּ. וְרוּחַ כָּל בֶּשֶׂר. תִּפְאֵר
 וּתְרוּמָם זְכוֹרְךָ מִלְּפָנָי תָּמִיד. מִן
 הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אַתָּה אֵל. וּמִבְלַעֲדֶיךָ אֵין לָנוּ
 מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ. פּוֹדֶה וּמַצִּיל וּמַפְרִיֵס וּמְרַחֵם.
 בְּכָל יַעַת צָרָה וְצוּקָה. אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֵלֵא אַתָּה:
 אֱלֹהֵי הָרְאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים. אֱלֹהֵי כָּל בְּרִיּוֹת.
 אֲדוֹן כָּל תּוֹלְדוֹת. הַמְהַלֵּל בְּרַב הַתְּשַׁבְּחוֹת. הַמְנַהֵג
 עוֹלָמוֹ בְּחֶסֶד. וּבְרִיּוֹתָיו בְּרַחֲמִים. וְיְהוָה לֹא יִנּוּם
 וְלֹא יִישָׁן. הַמְעוֹרֵר יְשָׁנִים וְהַמְקִיץ נֹרְדָמִים.
 וְהַמְשִׁיחַ אֱלָמִים. וְהַמְתִּיר אֲסוּרִים. וְהַסּוֹמֵךְ
 נוֹפְלִים. וְהַזּוֹקֵף כְּפוּפִים. לְךָ לְבַדְּךָ אֲנַחְנוּ מוֹדִים:

Nišmat kol hay tevareh et šimha, Adonay, Eloenu,
 Veruah kol basar tefaer utromem zihreha Malkenu tamid -
 min aolam vead aolam Ata El. Umibaladeha en lanu
 Meleh, Goel uMošia, Pode uMacil, veOne uMerahem;
 behol et cara vecuka en lanu Meleh, Ozer veSomeh ela
 Ata. Eloe arišonim veaaharonim, Eloa kol beriyot, Adon
 kol toladot. Ameulal behol atišbahot; amenaeg olamo
 behesed, uvriotav berahamim. VaAdonay er, lo yanum ve
 lo yišan. Ameorer yešenim, veamekic nirdamim, mehaye
 metim verofe holim. Pokeah ivrim vezokef kefufim,
 amesiah ilemim veamefaaneah neelamim, ulha levadeha
 anahnu modim.

⁸⁵ Psalam 136.

Duša sveg živog blagosiljaće ime Tvoje Gospode, Bože naš; i duh svake stvari veličaće i uzdizati spomen Tvoj Kralju naš vječni - od kad je svijeta, i do kad ga bude - Ti si Bog. Osim Tebe nemamo Kralja, Izbavitelja i Spasitelja, Iskupitelja i Osloboditelja, nekoga da nam odgovori i da se smiluje na nas; u doba svake nevolje i tjeskobe nemamo Kralja, Pomoćnika i Potporu, osim Tebe. Bože prvih i posljednjih, Bože svih stvorenja, Gospodaru svih događaja. Svim hvalama proslavljen jesi Ti, koji upravljaš svijetom svojim po milosti i stvorenjima svojim po milosrđu. Gospod je budan, ne drijema i ne spava. Ti budiš one koji spavaju i prežeš one koji drijemaju. Ti dižeš mrtve i liječiš bolesne. Ti daješ vid slijepima, podižeš pognute, daješ te nijemi govore, činiš te se nestali pojavljuju. - I Tebi jedinome mi zahvaljujemo.

אֱלֹהֵינוּ מֵלֵא שִׁירָה בָּיָם. וְלִשְׁוֹנָנוּ רָנָה כְּהַמוֹן גָּלְיוֹ.
 וְשִׁפְתוֹתֵינוּ שִׁבַּח כְּמִרְחָבֵי רִקְיעַ. וְעֵינֵינוּ מְאִירוֹת
 כְּשֶׁמֶשׁ וְכִיָּרָח. וְיָדֵינוּ פְּרוֹשׁוֹת כְּנֹשְׂרֵי שָׁמַיִם.
 וְרַגְלֵינוּ קָלוֹת כְּאֵילוֹת. אֵינן אֲנַחְנוּ מִסְּפִיקִים.
 לְהוֹדוֹת לְךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. וְלִבְרֹךְ
 אֶת שִׁמְךָ עַל אַחַת מֵאֵלֶּף אֵלֶּף אֵלֶּף אֵלֶּפִים וְרַבִּי
 רַבְבוֹת פְּעָמִים. הַטּוֹבוֹת שְׁעָשִׂיתָ עִם אֲבוֹתֵינוּ
 וְעִמָּנוּ. מִמִּצְרַיִם גָּאֲלָתָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. וּמִבֵּית
 עַבְדִּים פָּדִיתָנוּ. בְּרַעַב זָנַתָּנוּ. וּבְשֹׁבַע כִּלְכַלְתָּנוּ.
 מִחֶרֶב הִצַּלְתָּנוּ. וּמִדְּבַר מִלְטָתָנוּ. וּמִחַלְלִים רָעִים
 וּנְאֻמָּנִים דָּלִיתָנוּ: עַד הִנֵּה עֲזָרוֹנוּ רַחֲמֶיךָ. וְלֹא
 עֲזָבוֹנוּ חֶסְדֶיךָ וְאֵל תִּטְשֵׁנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְנֶצַח. עַל
 כֵּן אֲבָרִים שִׁפְלִגְתָּ בָנוּ. וְרוּחַ וּנְשָׁמָה שִׁנְפַחְתָּ
 בְּאַפֵּינוּ. וְלִשׁוֹן אֲשֶׁר שָׁמַתָּ בְּפִינוּ. הֵן הֵם יוֹדוּ
 וַיְבָרְכוּ וַיִּשְׁבְּחוּ וַיִּפְאָרוּ וַיְרוֹמְמוּ וַיַּעֲרִיצוּ וַיְקַדִּישׁוּ

וַיִּמְלִיכוּ אֶת שֹׁמֵר מִלְכָּנוּ. כִּי כָּל פֶּה לֵךְ יוֹדֵה. וְכָל
 לָשׁוֹן לֵךְ תִּשְׁבַּע. וְכָל בֶּרֶךְ לֵךְ תִּכְרַע. וְכָל קוֹמָה
 לִפְנֵיךְ תִּשְׁתַּחֲוֶה. וְכָל לִבְבוֹת יִירָאוּךְ. וְכָל קָרֵב
 וְכָלִיּוֹת יִזְמְרוּ לְשֹׁמֵר. כַּדָּבָר שֶׁכָּתוּב. כָּל עֲצָמוֹתַי
 תִּתְאַמְרְנָה יְהוָה מִי כְמוֹךְ. מִצִּיל עֲנִי מִחֶזֶק מִמְּנוּ.
 וְעֲנִי וְאַבְיֹן מִגְּזֵלוֹ:

Ilu pinu male šira kayam, ulšonenu rina kaamon galav,
 vesiftotenu ševah kemerkave rakia, veenenu meivot
 kašemeš vehayareah, veyadenu perušot kenišre šamayim,
 veraglenu kalot kaayalot en anu maspikim leodot lah
 Adonay, Eloenu, ulvareh et šimha Malkenu al ahat meelef
 alfe alafim verov ribe revavot peamim atovot nisim
 veniflaot šeasita imanū, veim avotenu. Milefanim
 miMicrayim gealtanu Adonay, Eloenu, mibet avadim
 peditanu, beraav zantanu, uvsava kilkaltanu. Meherv
 icaltanu, midever milat'tanu, meholaim raim verabim
 dilitanu. Ad ena azarunu rahameha, velo azavunu
 hasadeha. Al ken evarim šepilagta vanu, veruah unšama
 šenafahta beafenu, velašon ašer samta befinu - en em
 yodu, vivarehu, višabehu, vifarū, višoreru et šimha
 Malkenu tamid. Ki hol pe leha yode, vehol lašon leha
 tešabeah, vehol ayin leha tecape, vehol bereh leha tihra,
 vehol koma leha tištahave, vehol levavot yirauha, vehol
 kerev uhlayot yezameru lešimha. Kadavar šeneemar: "Kal
 acmotay tomarna: Adonay mi kamoha Macil ani mehazak
 mimenu veani veevyon migozelo?"

I da su nam puna pjesme kao more usta , a jezik naš pun radosti
 kao mnoštvo talasa njegovih, usne naše hvale kao nebeske
 širine. - I kad bi nam oči svijetlile kao sunce i kao mjesec, i kad
 bi nam ruke bile raširene kao krila orlova, a noge nam bile lake
 kao srnine. - (Svejedno) ne bismo (bili kadri) da Ti dovoljno
 zahvalimo Gospode, Bože naš, i da blagoslovimo ime Tvoje

Kralju naš za jedan od hiljadu i hiljade hiljade i desetine hiljada desetina hiljada dobrih djela, čuda i čudesa što ih učini nama i ocima našim. Prvo si nas izveo iz Misira Gospode, Bože naš, iz doma ropskoga oslobodio nas, u gladi nas hranio i do sitosti nas snabdio. Od mača si nas izbavio, kuge ratosiljao, od bolesti zlih i mnogih si nas iscjelio. Do sada nam je pomogla milost Tvoja i nije nas ostavilo milosrđe Tvoje. Stoga udi od kojih si nas sastavio, i dah i duša što ih udahnu u nas, i jezik koji si stavio u usta naša - oni, oni će zahvaliti i blagosloviti, slaviti, častiti i opjevati ime Tvoje Kralju naš vječni. Jer svaka će usta Tebi zahvaliti, svaki jezik Tebe će slaviti, svako oko k Tebi će gledati, svako koljeno Tebi će se pokloniti, svaka visina pred Tobom će ničice pasti, sva će Te srca strahopoštovati i svačija će unutrašnjost i bubrezi Tebi pjevati. - Po riječi rečenoj: "Sve kosti moje recite: 'Gospode ko je kao Ti, koji spašavaš siromaška od jakoga, i sirotog od onog koji ga potkrada?'"

שׁוֹעַת עֲנִיִּים אֲתָה תִשְׁמָע:
צַעֲקַת הַדָּל תִּקְשִׁיב וְתוֹשִׁיעַ:
וְכַתּוּב רַנְנוּ צְדִיקִים בְּיהוָה. לְיִשְׂרָאֵל נְאוּה תְהִלָּה:

בְּפִי יִשְׂרָאֵל תִּתְּ רִוּמִם.

וּבְדַבְרֵי צְדִיקִים תִּתְּ בָרֶךְ.

וּבְלִשׁוֹן סִידִּים תִּתְּ קִדְשׁ.

וּבְקִרְבֵי קְדוֹשִׁים תִּתְּ אֱלֹל:

Šavat aniyim Ata tišma, caakat adal takšiv vetošia.
 Vehatuv: "Ranenu cadikim, baAdonay layešarim nava
 teila."

Befi Yešarim tit**R**omam,
 Uvsifte **C**adikim tit**B**arah,
 Uvilšon Hasidim tit**K**adaš,
 Uvkeren **K**edošim tit**A**lal.⁸⁶

Zazivanje sirotinjsko čučeš, na vapaj siromaha obratiće se i
 spasti ga. Kao što stoji pisano: "Radujte se pravednici, u
 Gospodu je pravima Utočište.

Na ustima Pravih Uzveličan si,
 Na usnama Pravednika Blagosloven si,
 Jezikom Pobožnih proglašen si Svetim,
 Rogom (Spasenjem) Svetih proslavljen si.

וּבְמִקְהֵלוֹת רַבּוֹת עִמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל. בְּרִנָּה יִתְפָּאֵר
 שִׁמְךָ מִלְּכַנּוֹ. בְּכֹל דּוֹר וְדוֹר. שְׁפָן חוֹבֵת כָּל
 הַיְצוּרִים. לְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ.
 לְהוֹדוֹת לְהַלֵּל לְשַׁבַּח לְפָאֵר לְרוֹמֵם לְהַדִּיר וּלְנַצַּח.
 עַל כָּל דְּבָרֵי שִׁירוֹת וְחֲשֻׁבוֹת דָּוִד בֶּן יִשִׁי עַבְדְּךָ
 מְשִׁיחֶךָ:

⁸⁶ Paytan (heb. tvorac vjerske poezije) je ukomponovao u ovaj dio
 molitve "Nišmat kol hay" imena Isaka i Rivke (Ychk Rbkh) praoca i
 pramajke jevrejskog naroda. Ovakvi anagrami opšte su mjesto
 srednjevjekovnog jevrejskog pjesništva.

Bemakelot revavot ameha Bet Yisrael, šeken hovat kol ayecurim, lefaneha Adonay, Eloenu veEloe avotenu: leodot, lealel, lešabeah, lefaer, leromem, leader ulnaceah al kol divre šivot vetišbahot David ben Yišay, avdeha, Mešiheha.

U horovima desetina hiljada naroda Tvoga, Doma Izraelovog, jer to je obaveza koju pred Tobom, Gospode, Bože naš i Bože otaca naših imaju sva stvorenja: da Ti zahvaljuju, hvale te, proslavljaju, časte, uzdižu, rese i ovjekovječuju Te svim rječima pjesama i slavljenja, Davida, sina Jišajevog, sluge Tvojega i Pomazanika Tvojega.

וּבְכֵן יִשְׁתַּבַּח שְׁמֶךָ לְעַד מְלָכֵנוּ. הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל
וְהַקְּדוֹשׁ בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ. כִּי לְךָ נָאָה. יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ: שִׁיר וְשִׁבְחָה. הַלֵּל וְזִמְרָה. עֹז
וּמְשָׁלָה. נִצַּח. גְּדֻלָּה וּגְבוּרָה. תְּהִלָּה וְתַפְאֲרָת.
קְדֻשָּׁה וּמַלְכוּת. בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם.

Uvhen, yištabah šimha laad Malkenu. AEI, aMeleh aGadol veaKadoš, bašamayim uvaarec. - ki leha nae Adonay, Eloenu veEloe avotenu leolam vaed, šir ušvaha, alel vezimra, oz umemšala, necah, gedula ugvura, teila vetiferet, keduša umalhut, berahot veodaot lešimha agadol veakadoš. Umeolam vead olam, Ata El.

Stoga, će ime Tvoje Kralju naš proslavljenim biti zauvijek. Bože, Kralju veliki i sveti na nebesima i na zemlji. - Jer Tebi, Gospode, Bože naš i Bože otaca naših priliči pjesma i slava,

hvala i pjevanje, hrabrost i vlast, pobjeda, veličina i herojstvo, proslavljanje i dika, svetinja i kraljevstvo, blagoslovi i zahvaljivanja imenu Tvome velikom i svetom. Od kad je svijeta, i dok bude svijeta - Ti si Bog.

יְהַלְלוּךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כָּל מַעֲשֶׂיךָ. וַחֲסִידֶיךָ
צְדִיקִים עוֹשֵׂי רְצוֹנְךָ. וְכָל עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּרִנָּה
יִודוּ וַיְבָרְכוּ וַיִּשְׁבְּחוּ וַיִּפְאָרוּ וַיְרוֹמְמוּ וַיַּעֲרִיצוּ
וַיְקַדִּישׁוּ וַיִּמְלִיכוּ אֶת שִׁמְךָ מִלְּכָנוּ. כִּי לָךְ טוֹב
לְהוֹדוֹת וּלְשַׁמֵּךְ נֶאֱדָה לְזִמְרָה. כִּי מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם
אֶתָּה אֵל. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מֶלֶךְ מְהֻלָּל
בְּתִשְׁבָּחוֹת.

Yealeluha, Adonay, Eloenu, kol maaseha. Vahasideha, cadikim ,ose reconeha, veameha Bet Yisrael, kulam berina yodu, vivarehu, višabehu, vifaaru et šem kevodeha. Ki leha tov leodot, ulešimha naim lezamer. Umeolam vead olam, Ata El. Baruh Ata, Adonay, Meleh meulal batišbahot.

Neka te slave, Gospode, Bože naš, sva djela Tvoja. A poboⁿⁱ Tvoji, pravednici, oni koji čine volju Tvoju, i narod Tvoj Dom Izraela, svi će sa radošću obznaniti, blagosloviti, proslaviti i uresiti ime slave Tvoje. - Jer dobro je Tebi zahvaljivati, i imenu Tvome lijepo je pjevati. Od kad je svijeta i dok bude svijeta, Ti si Bog. Blagosloven **T**i, Gospode, Kralju u slavljenjima proslavljeni.

Napomena:

IV PEHAR

SVI IZGOVARAJU BLAGOSLOV ZA VINO I ISPIJAJU ČETVRTI PEHAR, NAKON ČEGA SE IZGOVARA BERAHA "MEEN ŠALOŠ":

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרֵי
הַגֶּפֶן:

Beraha meen šaloš se izgovara nakon uživanja vina - pod
uslovom da je popijeno više od reviiit (oko 1.4 dl):

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם עַל הַגֶּפֶן
וְעַל פְּרֵי הַגֶּפֶן. וְעַל תְּנוּבַת הַשְּׂדֵה. וְעַל אֶרֶץ
חֲמֵדָה טוֹבָה וּרְחֹבָה. שְׂרָצִית וְהִנְחַלְתָּ לְאֲבוֹתֵינוּ.
רַחֵם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ. וְעַל יְרוּשָׁלַיִם
עִירְךָ. וְעַל צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדְךָ. וְהַעֲלֵנוּ לְתוֹכָהּ.
וְשִׂמְחֵנוּ בְּבִנְיָנָהּ. וְשִׂמְחֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ

בשבת: בְּיוֹם הַמְּנוּחַ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה

בְּיוֹם טוֹב מְקַרָּא קֹדֶשׁ הַזֶּה. בְּיוֹם חַג הַמִּצּוֹת הַזֶּה.
וּנְבָרְכְךָ עָלֶיךָ בְּקִדּוּשָׁה וּבְטַהֲרָה - כִּי אֵל טוֹב
וּמְטִיב אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה עַל הָאֶרֶץ וְעַל
פְּרוֹתֶיהָ:

Baruh Ata, Adonay, Eloenu, Meleh aolam, al agefen
veal peri agefen, veal Erec hemda tova urhava šeracita

veinhalta laavotenu. Rahem, Adonay, Eloenu, al Yisrael ameha, veal Yerušalaim Ireha, veal Ciyon miškan kevodeha - veaalenu letoha vesamehenu bevinjana - vesamehenu Adonay Eloenu,

AKO PRAZNIK PADNE NA ŠABAT DODAJE SE:
beyom amanoah aševii aze,

beYom Tov Mikra Kodeš aze, beyom Haġ amacot aze. Unvareheha alea bikduša uvtaora. - Ki El Tov umetiv Ata.

Baruh Ata, Adonay, al aarec veal perotea.

Blagosloven **T**i, Gospode, Bože naš, Kralju svijeta, na lozi i na plodu loze, na zemlji krasnoj, dobroj i prostranoj, koju si volio i koju si podario ocima našim. Smiluj se, Gospode, Bože naš, na Izrael, narod svoj, na Jerusalim Grad svoj, na Cion presto slave Tvoje - i uspi nas u nj, i obraduj nas izgradnjom njegovom. - i Obraduj nas Gospode, Bože naš,

AKO PRAZNIK PADNE NA ŠABAT DODAJE SE:
u ovaj dan subotnji,

i na ovaj Praznik Saziva Svetoga, Dan prijesnih hljebova. I blagosiljaćemo te zbog nje u svetosti i čistoti. - Jer Bog dobar i dobrostiv jesi Ti.

Blagosloven Ti, Gospode, na zemlji i na plodovima njenim.

15

נרצה

NIRCA

חֲסַל סִדּוּר פֶּסַח כְּהִלְכָתוֹ. בְּכֹל מִשְׁפָּטוֹ וְחֻקָּתוֹ.
 כְּאֲשֶׁר זָכִינוּ לְסִדֵּר אוֹתוֹ. בֵּן נִזְכָּה לַעֲשׂוֹתוֹ. זָךְ
 שׁוֹכֵן מְעוֹנָה. קוֹמֵם קֹהֵל עֵדֶת מִי מָנָה. בְּקָרוֹב נִהְלֵךְ
 נִטְעֵי כְּנֵה. פְּדוּיִם לְצִיּוֹן בְּרִנָּה:

לְשָׁנָה אֲבָאָה בִּירוּשָׁלַיִם:

Hasal sidur Pesah keilhato, kehol mišpato vehukato.
 Kaašer zahinu lesader oto, ken nizke laasoto. Zah,
 Šohen meona, komem keal adat mi mana. Vekarov nael
 nite hana, peduyim LeCiyon berina.

LEŠANA ABAA BIRUŠALAYIM!

Završen je (ovim) seder Pesah po svim alahot, po svim
 odredbama i propisima. Kao što smo udostojenim bili da ga
 pripravimo, tako neka bi nas se udostojilo i da ga prinesemo.
 Jasni,⁸⁷ koji prebivaš u visinama, podigni zbor Opštine
 neprebrojne koju si osnovao, brzo, upravi mladice I otkupljene
 u radosti (povedi ih) u Cion.

⁸⁷ Jedno od Božijih imena.

**DOGODINE U
JERUSALIMU!**